

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ

ANADOLU BİL

MESLEK YÜKSEKOKULU DERGİSİ

İSTANBUL AYDIN UNIVERSITY

**JOURNAL OF ANADOLU BİL VOCATIONAL
SCHOOL OF HIGHER EDUCATION**

Yıl/Year: 15 Ocak - Şubat - Mart 2020 / January - February - March 2020 - **Sayı/Number:** 57
ISSN 1306 - 3375

KÜNYE IDENTITY

Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi üç ayda bir yayımlanır. Bu dergide yayımlanan makalelerin telif hakları Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu'na aittir. Bu yayımla ilgili olarak Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndan doğan her türlü hak saklıdır. Tanıtım için yapılacak alıntılar dışında Yüksekokulun izni olmadan çoğaltılamaz. Bu dergide yayımlanan makalelerdeki görüşler yazarlarına aittir. Yüksekokul bu görüşler nedeniyle herhangi bir sorumluluk kabul etmez. / Anadolu Bil Vocational School Journal is published quarterly. The copyrights of all articles published in this journal belongs to Anatolian Vocational School of Higher Education. All rights are reserved under all kinds of Intellectual Property Law in relation to this publication. Without our prior written permission excerpts except for promotional purposes may not be reproduced. The opinions expressed in the articles published in this journal are those of the authors alone. The School does not accept any liability due to these opinions or for any inaccurate, unreliable, untimely or incomplete information contained therein, or for any reliance placed upon it.

ONURSAL BAŞKAN

Doç. Dr. Mustafa AYDIN

İAÜ ADINA İMTİYAZ SAHİBİ

Prof. Dr. Yadiğâr İZMİRLİ

EDİTÖR

Prof. Dr. Candan VARLIK

EDİTÖR YARDIMCISI

Dr. Öğr. Üyesi Ayla ÜNVER ALÇAY

EDİTÖR KURULU

Prof. Dr. Yadiğâr İZMİRLİ, Dr. H. Fatih AYDIN, Prof. Dr. Hasan SAYGIN, Prof. Dr. İbrahim Hakkı AYDIN, Prof. Dr. Mustafa ÇIKRIKÇI, Prof. Dr. Kamil BOSTAN, Prof. Dr. Selami GÖZENÇ, Prof. Dr. Necla ARAN, Dr. Öğr. Üyesi Güven ÖZDEMİR, Dr. Öğr. Üyesi Faris KOCAMAN, Öğr. Gör. Özgül YAMAN

KAPAK TASARIM

Öğr. Gör. Sevgi YILMAZ

AKADEMİK ÇALIŞMALAR KOORDİNASYON OFİSİ

İDARİ KOORDİNATÖR

Tamer BAYRAK

TÜRKÇE REDAKSİYON

Süheyla AĞAN

İNGİLİZCE REDAKSİYON

Seçil DURNA

GRAFİK TASARIM

Elif HAMAMCI

BASKI

Aytek Matbaa: İkitelli OSB Mah. Marmara A Blok Sok. No: 9 Küçükçekmece - İSTANBUL

Tel: 0212 494 38 56 / Faks: 0212 494 44 31 E-mail: muhasebe@aymekmatbaa.com.tr

EBSCO Tarafından Uluslararası Taranmaktadır.

Yazışma Adresi: Beşyol Mahallesi İnönü Cad. No: 38 Küçükçekmece, İSTANBUL **Tel:** 444 1 428 **Faks:** 0 212 425 57 59 **www.aydin.edu.tr**

Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi özgün bilimsel araştırmalar ile uygulama çalışmalarına yer veren ve bu niteliği ile hem araştırmacılara hem de uygulamadaki akademisyenlere seslenmeyi amaçlayan hakemli bir dergidir. / Journal of Anadolu Bil Vocational School of Higher Education is a double-blind peer-reviewed journal which provides a platform for publication of original scientific research and applied practice studies. Positioned as a vehicle for academics and practitioners to share field research, the journal aims to appeal to both researchers and academicians.

Hakem Kurulu

Prof. Dr. M. Salih ÇELİKKALE İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. M. Mustafa ÇIKRIKÇI İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. İsmail Hakkı AYDIN İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Selami GÖZENÇ İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Kamil BOSTAN İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Osman Nuri UÇAN Altınbaş Üniversitesi

Prof. Dr. Hülya YENGİN İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Necla ARAN İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. M. Nafiz DURU İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Özkan ÖZDEN İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Taçnur BAYGAR Muğla Üniversitesi

Prof. Dr. Yaşar ONAY Halic Üniversitesi

Prof. Dr. Ali AYDIN İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Serkan İKİZ İstanbul Üniversitesi

Doç. Dr. Kamil METİNER İstanbul Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Güven ÖZDEMİR İstanbul Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ayla ÜNVER ALÇAY İstanbul Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ercan ÖGE İstanbul Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Nurhan TALEBİ İstanbul Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ferhat ÇAĞILTAY İstanbul Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Mete Karadağ İstanbul Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Kenan SİVRİKAYA İstanbul Aydın Üniversitesi

İçindekiler - Contents

Türkiye’de yeşil bina sertifikasyon sistemleri

Green building certification in Turkey

Ezgi YILMAZ, Süleyman BALLYEMEZ 1

Cephe iskelesi kullanımında Fine-Kinney yöntemiyle risk değerlendirme uygulaması

Risk assessment application with Fine-Kinney method in scaffolding

Hamdi Emre BAĞIRAN, Reşit ERÇETİN, Ufuk Fatih KÜÇÜKALİ 19

E-ticaret sektöründe yetenek yönetimi uygulamalarının örgütsel bağlılık ve çalışan performansına etkisi

The effect of talent management practices on organizational commitment and employee performance in e-commerce sector

Özge MUMCU, Murat Adil SALEPÇİOĞLU 35

Arazi değerlendirmesinin prensipleri ve niteliği

Principles and characteristics of the land evaluation

Ufuk Fatih KÜÇÜKALİ 57

Sinemada özel efekt kullanımının tarihi ve gelişimi

History and development of special effects use in cinema

Sefa DAYI, Özer KANBUROĞLU 67

Türkiye’de yeşil bina sertifikasyon sistemleri

Ezgi YILMAZ¹
Süleyman BALYEMEZ^{2*}

Geliş tarihi / Received: 03.09.2019

Düzeltilerek Geliş tarihi / Received in revised form:10.09.2019

Kabul tarihi / Accepted: 19.09.2019

Öz

Yaşam standartları, 18. yüzyılda meydana gelen Sanayi Devrimi ile üretim sektörü açısından Avrupa’da yükselirken, günümüzün temel sorunu olan çevre kirliliğini oluşturan yapıları da meydana getirmiştir. Dünyada küresel ısınma, iklim değişikliği ve doğal kaynakların bilinçsizce kullanılması küresel boyutta bir tehdit haline gelmiştir. Araştırmalara göre binalar karbondioksit salınımının %40’ından sorumlu olduğundan, inşaat sektörünün sürdürülebilir ve çevreye olan olumsuz etkileri azaltacak yönde binalar yapmak için çalışmalar yapmaya başlaması kaçınılmaz olmuştur. Bu bağlamdan yola çıkarak inşaat sektörü, çevreye duyarlı anlayışla tasarlanan, ihtiyaç duyduğu enerjiyi büyük ölçüde üretebilen ve bulunduğu çevre koşullarına uygun tasarlanan ‘yeşil bina’ kavramını ortaya koymuştur. Binaların çevresel etkilerini değerlendirmek, enerji verimliliğini ölçmek ve çevre dostu özelliklerini belgelendirmek amacıyla yeşil bina sertifika sistemleri oluşturulmuştur. İngiltere’de oluşturulan ve ilk sertifika sistemi olan BREEAM, ÇEDBİK ile Türkiye’ye bu sistemin adaptasyonu için iyi niyet antlaşması imzalayarak, BREEAM’in Türkiye koşullarına adaptasyon çalışmasıyla, ulusal yeşil bina değerlendirme sistemi oluşturulması amaçlanmıştır. BREEAM’in ekolojik sürdürülebilir arazi kriteri açısından değerlendirme yapması, Avrupa normlarına bağlı ve ilk yeşil bina değerlendirme sistemi olması bakımından çalışma kapsamında incelenmiştir. Ayrıca Türkiye’de kullanımı yaygın ve ulaşılabilirliği kolay olması açısından

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı Küçükçekmece/İst. 05326061246, e-posta: ezgiyilmaz10@gmail.com, Orcid id: 0000-0002-7230-6661.

^{2*} Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Küçükçekmece/İst. 05352992205, e-posta: suleymanbalyemez@aydin.edu.tr Orcid id: 0000-0001-5428-8829

LEED sertifika sistemi, BREEAM ile birlikte değerlendirilerek, iki sertifika sisteminin avantaj ve dezavantajları ortaya konulmuş, ülkemizde geliştirilme çalışmaları devam eden yerel sertifika sistemleri hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Ekoloji, Sürdürülebilirlik, Yeşil Bina Sertifika Sistemleri*

Green building certification in Turkey

Abstract

Living standards have increased in Europe in terms of production sector with the Industrial Revolution in the 18th century and have also created the structures that constitute the main problem of today, environmental pollution. Global warming, climate change and unconscious use of natural resources have become a global threat. According to the researches, since buildings account for 40% of carbon dioxide emissions, it is inevitable that the construction sector will start to work on sustainable buildings and to reduce the negative impacts on the environment. Starting from this context, the construction sector has introduced the concept of 'green building an, which is designed with an environmentally sensitive approach, can generate the energy it needs to a large extent and is designed in accordance with the environmental conditions in which it is located. Green building certification systems have been established to evaluate the environmental impacts of buildings, measure energy efficiency and document their environmentally friendly properties. Britain created the first certification system, BREEAM, signed a goodwill agreement for the adoption of this system in Turkey with ÇEDBIK, with BREEAM adaptation study the conditions of Turkey, national green building rating system is intended to establish. BREEAM's assessment of ecologically sustainable land criteria has been examined within the scope of the study as being the first green building assessment system that is connected to European norms. Also LEED certification system in terms of being easy to use, widely and accessibility in Turkey, evaluated together with BREEAM, has presented two certificates system of advantages and disadvantages, the work of developing our country are given information about ongoing local certification systems.

Keywords: *Ecology, Sustainability, Certificate System*

Giriş

Global boyutta incelendiğinde gelişmekte olan ülkelerde hızlı nüfus artışıyla orantılı olarak binaların da artışı gözlemlenmektedir. Bina sektörünün artışıyla enerji tüketimi de gündün güne hız kazanmıştır. Enerji tüketimine bağlı olarak sera etkisinin oluşmasından dolayı, doğal dengeler bozulmakta ve çevre yapısı da olumsuz yönde etkilenmektedir. Sera etkisinin oluşum nedeni ise, enerji ihtiyacını karşılamak için kullanılan fosil yakıtların CO₂ emisyonu gerçekleştirmeleridir (Özdemir, 2013).

Bina içi konfor amaçlı kullanılan ısıtma ve soğutma sistemleri için harcanan enerji miktarı, toplam tüketimin oldukça büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu açıdan dünyanın birçok ülkesinde mevcut ve yeni yapılar için enerji verimliliğinin sağlanması amacıyla derecelendirme yapan sertifika sistemleri oluşturulmuştur.

Yeşil bina sertifika sistemleri, enerji verimliliği stratejilerinin uygulanması açısından öncelik olarak yeni binalar için oluşturulmuştur. Binalar içi enerji verimliliğini en etkin şekilde sağlayacak sistemler, seçilen sertifika sisteminin önerisiyle binaya entegre edilerek başarılı sonuçlar almayı başarmıştır.

Dünya Mimarlık Birliği'nin 1993 yılındaki genel kurulunda alınan kararlar doğrultusunda; yapıda sürdürülebilir tasarım; tasarımdan, üretim ve yapı materyallerine kadar enerji kullanımının minimuma indirilmesi, ekolojik arazi kriteri gözetilerek, toplumsal farkındalığın oluşturulması amaçlanmıştır (Eryıldız, 2003).

Bu çerçevede, BREEAM ve LEED sertifika sistemlerinin, Türkiye'de yaygın kullanımları ve ulaşılabilirliklerinin kolay olmasından dolayı, değerlendirilmeleri yapılarak avantaj ve dezavantajları ortaya konulmuştur.

BREEAM

Bina Sertifikalandırma Sistemi

BRE (Building Research Establishment / Bina Araştırma Kurumu) İngiltere'de oluşturulan, sürdürülebilirlik ve doğal çevreyi koruma alanlarında uzmanlığa sahip, bağımsız ve tarafsız meydana gelmiş dünyanın önde gelen danışmanlık, eğitim, test ve sertifikasyon kurumudur

(BREEAM, 2011). Çevresel Değerlendirme Metodu (BREEAM) İngiltere’de Yapı Araştırma Kurumu (BRE) tarafından geliştirilerek, 1990 yılında uygulamaya geçirilen kriterlere dayalı değerlendirme yapan sistemlerin ilk örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurumun BREEAM’i oluşturmak için hareket noktası olarak belirlediği çevresel kalkınma, sürdürülebilir kalkınmanın en geniş kapsamlı bileşenidir. BREEAM’in İngiltere’deki yapı sektörünün gelişimine olan önemli katkısının yanı sıra, İngiliz hükümeti ve iş adamlarından da destek alması etkinlik derecesini büyük ölçüde arttırmaktadır (Sev ve Canbay, 2009).

BREEAM Değerlendirme Kriterleri

BREEAM, yapıların sürdürülebilirliğini tanımlamak ve sağlamak için oluşturulan ve gönüllülük esasına dayalı olan bir sertifika değerlendirme sistemidir. Yapıların tüm yaşam süreci doğrultusunda oluşturulan şemalar, yapı türüne ve içinde yer aldığı sürece uyumlu belirlenen kriterler kapsamında değerlendirmeler yapılmaktadır.

Yönetim

Bina işletmesinin; bakım, izleme, gelişim ve sistemleri devreye almaya yönelik hedeflerin belirlenmesi ile birlikte yönetim ana kriteri olan bina performansı adına kayda değer katkıları vardır. Etkif bina operasyonu BREEAM’e göre operasyonel bir çevresel işletim sistemi, üst düzey yönetimde uygulanacak politikalar, sistemleri devreye almada tecrübe ve etkin bakım ve kullanım rehberlerinin oluşumunu gerektirmektedir [URL 1]. Bu kriter kapsamında aşağıdaki başlıklar altında değerlendirme yapılmaktadır;

- Sistemsel devreye alma
- Çevreye duyarlı yönetici
- İnşaat sahası etkileri.
- Yapı kullanım rehberi
- Güvenliğin Sağlanması

Enerji

Bina inşasından ve işletiminden doğan toplam karbon emisyonlarının, enerji ana kriteri tarafından ölçülebilen sistemler ile başarılı bir enerji yönetimi, A enerji sınıfındaki ürünler ve enerji verimli aydınlatma elemanlarının

kullanılması ile enerji tüketiminin azaltılması amaçlanmaktadır [URL 1]. Kriterin ölçtüğü, sağlanması istenen hedefler şunlardır;

- CO₂ salınımının indirgenmesi
- Temel ölçüm sayacının kullanılması
- Dış aydınlatma
- Minimum veya sıfır CO₂ teknolojisinin kullanımı

Sağlık ve konfor

Yaşam kalitesi çalışılan veya yaşanan yapının performansı adına sağlık ve konfor ana kriteri kapsamında belirlenmiştir. Bu bağlamda BREEAM tarafından aydınlatma, ısıtma, hava kalitesi gibi çevresel faktörlerin kullanıcı yönetiminde olması desteklenmektedir [URL 1]. Bu kriter altında aşağıdaki ölçümler yapılmaktadır;

- Doğal ışık
- Yapının çevresiyle görsel teması
- Parlama kontrolü
- Yüksek frekans özellikli aydınlatma sağlanması
- Dış ve iç mekân aydınlatma düzeyleri
- Aydınlatma alanlarının kontrolünün sağlanması
- Maksimum düzey doğal havalandırma
- İç mekân hava kalitesi
- Uçucu organik bileşenler
- Isıl konforun sağlanması
- Isıl bölgeleme
- Bakteri oluşumunun önlenmesi
- Yapının akustik performansı
- Toplu taşımanın sağlanması
- Hizmet noktalarına olan konum yakınlığı
- Bisiklet istasyonları
- Bisikletliler ile yayaların güvenlikleri
- Ulaşım planı
- Otopark kapasitesi

Su kullanımı

Bu kriterin içeriği, gri su, yağmur suyu, kullanım suyu, vb. suların geri dönüştürülmesinden elde edilen suyun tüketimi, az su harcayan sistemlerin

tercihi gibi unsurlardan oluşur ve aşağıdaki alt başlıklar kapsamında değerlendirme yapılmaktadır;

- Su tüketiminin kontrolü
- Su ölçüm ekipmanının kullanılması
- Büyük su kaçaklarının önlenmesi
- Su tesisatlarının kapatılabilmesi

Malzeme

Binada kullanılan hammaddelerin dışındaki malzemelerde de BREEAM standartlarını içeren, Yeşil Rehber ile uyumlu, geri dönüştürülebilir ve A sınıfı enerji sınıflı malzemelerin kullanılması bu ana kriterin esaslarını oluşturmaktadır [URL 1]. Bu esaslar aşağıdaki başlıklar altında değerlendirmeye alınmaktadır;

- Kullanılan malzemelerin teknik olarak özellikleri
- Sert zemin peyzajı ve sınır için kullanılan elemanlar
- Yapı cephesinin yeniden kullanılması
- Yapı strüktürünün tekrardan kullanılması
- Çevreye duyarlı kaynaklardan üretilen malzemeler.
- Yalıtım.
- Sağlam ve dayanıklı malzeme kullanımı

Atık yönetimi

Enerji kaynaklarının etkinliğini korumak amacıyla, yapı inşaatında oluşan kirli atıkların, seçilen doğru ve etkin yöntemler ile yeniden kullanılması şartı aranmaktadır. Atık yönetiminin temel amacı, yapı inşası esnasında oluşan kirliliğin azaltılması ve tehlike arz etmeyen atıkların ise dolgu alanlarında değerlendirilmesidir;

- Yapı inşaat alanı atık yönetimi
- Geri dönüştürülebilir agrega kullanılması
- Geri kazanılan atığın aynı yerde toplanması.
- Zemin kaplama malzemeleri

Arazi kullanımı ve ekoloji

Arazi seçiminde önceden kirletilenin yani kullanılmış alanın tercihini teşvik etmeyi hedeflemektedir. Seçilen araziye konumlanacak olan yapının oturma alanının %75’inin son 50 yıllık dilimde; konut, ticaret ya da

endüstri fonksiyonuyla kullanılmış bir zeminde yer alması istenmektedir. Bu kriter önceden ormanlık, rekreasyon bölgesi, tarım arazisi, park gibi kullanılan araziler için geçerli sayılmamaktadır. Değerlendirmede puanlama aşağıdaki faktörlere göre yapılmaktadır;

- Arazinin tekrardan kullanılması
- Kirletilmiş araziler
- Arazinin ekolojik özellikleri ve bu özelliklerin korumaya alınması.
- Ekolojik etkinin azaltılması
- Arazinin ekolojik bakımdan değerini korumak ve arttırmak
- Uzun vadede biyolojik çeşitlilik konusunda etki

Kirlilik

Sera gazı salınımını en aza indiren ısıtma sistemlerinin kullanılması, düşük küresel ısınma etkisi olan soğutucu ve izolasyonlar kullanılması, kritik alanlarda yakıt sızıntısının engellenmesi, filtreleme yapılması, sel riski düşük alanlarda yerleşim ve yüzey suyu akışının azaltılması konuları bu kriter altında incelenmektedir (BreGlobal, 2008);

- Soğutucuların Küresel Isınma Potansiyeli (GWP)
- Soğutucu sızıntılarının engellenmesi
- Isıtma sistemi kaynaklı NOx emisyonu oluşumu
- Sel taşkını riski
- Dere yataklarının kirletilmesini önlemek
- Gece saatlerinde ışık kirliliğinin önlenmesi
- Gürültü oluşumunun önlenmesi

İnovasyon

Kriterin puanlamaya eklenmesi için BREEAM'in gerekli gördüğü kriterlerin üstüne çıkmak gerekirken, kriterin asıl hedefi sürdürülebilirlik performansını arttırmaktır. Yapı sektörüne teknolojik gelişmeler ile katkı sağlanırken, yapıların BREEAM adına performanslarına da katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Hak kazanılan her inovasyon puanı adına yapının elde ettiği tüm puan toplamalarının %1'i oranında ek puan elde edilmektedir. En yüksek elde edilebilecek inovasyon puanı yapının toplam puanın %10'luk kısmını aşmamaktadır. Kriterde yer alan alt başlıklar;

- Örnek teşkil edebilen performans düzeyleri,
- BREEAM lisanslı uzmanlar ile çalışma yürütmek,
- Teknolojik gelişmeler ile yapım sürecine katkı sağlamaktır [URL 1].

BREEAM Sertifika türleri

Sertifika değerlendirme kılavuzunda BREEAM Outstanding (Seçkin) seviyesine çıkılabilmesi için ayrıca belirlenen kriterler bulunmaktadır. Kazanılabilecek sertifikalar şöyledir;

- Geçer, *Pass* \geq %30
- İyi, *Good* \geq %45
- Çok İyi, *Very Good* \geq %55
- Mükemmel, *Excellent* \geq %70
- Seçkin, *Outstanding* \geq %85

İnovasyon puanı 100 puan üzerinde yapılan değerlendirmelerde %10 oranında eklenebilmektedir.

LEED Sertifikası tanımı ve kriterleri

Amerika’da 1993 yılında kurulan USGBC (United States Green Building Council / ABD Yeşil Bina Konseyi)’nin oluşturduğu LEED sertifika sistemi; sürdürülebilir bina tanımını yapmak ve değerlendirme açısından yeşil bina endüstrisinin gelişimini sağlamayı hedeflemektedir. LEED’in başlangıç sistemi 1998 yılında Ağustos ayı içinde, katılım oranı yüksek ve gönüllü çalışan bir komitenin dünyada yaygın kullanılan metotları incelemeleri sonucunda yayımlanmıştır. Yapı endüstrisinde yer sahibi olan tüm kurum ve kuruluşların önem verdikleri konular, yapıların yaşam faaliyetleri boyunca sebep oldukları çevresel etkilere dikkat çekmek ve bu bağlamda kurum ve kuruluşların faaliyetlerinin ve üretimlerinin olumsuz etkilerini azaltmak yönünde LEED ana hedeflerini oluşturmuştur.

LEED Sertifika Kategorileri;

- Yeni konstrüksiyonlar
- Mevcut bina yenilemesi
- Ticari iç mimari
- Kaba inşaat ve dış cephe
- Okullar
- Hastane ve klinikler
- Konutlar
- Mahalle geliştirme
- Alışveriş merkezleri olarak açıklanmıştır [URL 2].

Sertifika kategorilerine göre puanlama konularında farklılıklar görülmektedir. Ön koşullar açısından belirli kriterler sistem tarafından detaylı biçimde belirtilmiştir. Ön koşullar haricinde yer alan kriterlerden de çeşitli puanlar elde edilmektedir. Sistemin değerlendirme kriterleri aşağıdaki başlıklarda açıklanmaktadır.

Sürdürülebilir arazi

Yaygın yaklaşım açısından, doğal yaşama yıkıcı etki sağlayan, tarım alanlarında ve/veya yerel bölge özellikleri bakımından erozyona sebep olabilecek şekilde yerleşimlerin meydana gelmesini önlemek için belirli standartlar getirilmiştir. Daha önceden yerleşimde bulunulmamış, yeşil alanların tercih edilmemesi gerekliliği sürdürülebilir arazi kriterleri kapsamında ortaya konulmaktadır. Kriterin amacı; yeni yerleşimlerin mevcutta kullanılan dolayısıyla kirletilmiş alanlara yapılarak ayrıca alt yapılara ve ulaşım olanaklarına sahip olmasıdır. LEED sertifikasının sürdürülebilir arazi konusunda ele aldığı parametreler şöyledir [URL 2];

- İnşaat faaliyeti kirliliğinin önlenmesi
- Arazinin konumu
- Bölge gelişimi ve yaşama yerleri bağlantıları
- Atık, zehirli, terk edilmiş kısımların ıslahı ve yeniden değerlendirilmesi
- Alternatif ulaşımaya uygunluk ve toplu taşımaya erişim
- Alternatif ulaşım; bisiklet park yeri ve soyunma odaları
- Alternatif ulaşım; alternatif yakıt kullanan ve yakıt verimli araçlar
- Alternatif ulaşım; park kapasitesi ve servis araçlarının ulaşabilirliği
- Arazi geliştirme; doğal yaşamı koruma ve geliştirme
- Arazi geliştirme; açık alanı maksimize etme
- Yağmur suyu yönetimi; miktar ve kalite kontrolü
- Isı adalarını azaltma
- Işık kirliliğini azaltma
- Kiracılar için sürdürülebilir tasarım ve inşaat rehberi

Su kullanımında verimlilik

Su verimliliğinin temel amacı, bina yaşam faaliyetleri boyunca gri suyun arıtılarak tekrardan kazanılmasının en önemli tasarruf yolu olduğunu

belirtmektedir. Temiz suyun ıslak hacimlerde ve sulamada harcanmaması, bakım, sulama gibi aktiviteler için ihtiyaç olan suyun minimumda tutulması, bina içi sistemlerin su verimli seçilerek kullanılması en önemli parametrelerdir;

- Peyzaj tasarımlarındaki su verimliliği
- Geliştirilmiş atık su değerlendirme teknolojileri
- Su kullanımında tasarruf

Enerji ve atmosfer

Önem verilmesi gereken kriterlerden biri de enerjiye olan gereksinimin minimuma indirilmesi ve sürdürülebilir bina tasarım konusunda binanın enerji performansını artırarak işletmenin meydana getirdiği maliyeti azaltmaktır;

- Yapı enerji sistemlerini aktive etme
- Minimum enerji performansı
- Temel soğutma sistemleri yönetimi
- Enerji performansı optimizasyonu
- Yerde yenilenebilir enerji kullanımı
- Geliştirilmiş ölçme ve doğrulama sistemlerinin uygulanması
- Teknolojik açıdan gelişmiş soğutma sistemleri
- Yeşil performans

Malzeme ve kaynaklar

Yapı malzemeleri ve kaynaklarda geri kazanım ve yeniden kullanım konularının incelenerek detaylandırılması, materyal ve kaynaklar ana kriteri altında incelenmektedir. Yerel malzeme kullanımının sağlanması için teşvik amacıyla aşağıdaki parametrelere göre puanlar verilmektedir;

- Geri dönüşebilen atıkların depolanarak toplanması
- Binanın tekrardan kullanılması
- İnşaat atığı geri kazanımı
- Malzemelerin tekrardan kullanılması
- Geri kazanılabilen özellikte malzeme kullanılması
- Bölgeye özgü malzeme seçimleri
- Sertifikalı ahşap malzeme seçimleri

İç mekân yaşam kalitesi

Yapı içindeki insanların konfor ve sağlıklı yaşam alanlarına sahip olabilmelerini hedef alan, düşük salınımlı malzeme kullanımı, iç mekân hava kalitesinin maksimum düzeylere çıkarılması gibi gereksinimler açısından önemli parametreler içermektedir;

- Maksimum iç hava kalitesi performansının sağlanması
- Detektörler ile sigara dumanı kontrolü
- Dış mekândan temiz hava girişinin sağlanması
- Standartlar kapsamında ve üstünde havalandırma sağlanması
- İnşaat esnasında iç hava kalitesi yönetimi tasarımı
- Düşük uçucu organik madde içerikli malzeme seçimleri
- İç ortamda kimyasal ve kirletici kaynak kontrolü
- İklimlendirme sistemlerinin kontrol edilebilirliği
- Güneş ışığı ve manzaradan maksimum yararlanma
- Yeni yönelimler ve tasarım süreci: Bu parametre kapsamında yukarıda oluşturulan maddeler dışında, çevreye faydalı olan aktivitelerin yapımının teşvik edilmesini hedeflemektedir.

BREEAM ve LEED Sertifika sistemlerinin avantaj ve dezavantajları

Sertifika sistemleri geleneksel projelerden farklı olarak yeşil bina sertifika uzmanları ile birlikte koordineli olarak yürütülen ekip çalışmaları ile oluşturulmaktadır. BREEAM sertifika sisteminde lisanslı BREEAM uzmanı ile sertifikasyon sürecinin yürütülmesi zorunlu iken, LEED sertifika sisteminde zorunlu değildir.

Çizelge 1: BREEAM ve LEED Sertifika sistemlerinin genel kriter değerlendirilmesi (Somalı ve Ilıcalı, 2009).

	LEED	BREEAM
Genel		
Enerji tasarrufu		
Bina kullanım kılavuzu hazırlanması		
Arazinin tekrar kullanımı veya rehabilite edilmiş arazi		
İşletmede atıkların geri dönüşümüne yönelik alanlar ayrılması		
Yeşil alan maksimizasyonu		
Isı adalarının azaltılması		
Elektro-mekanik Sistemler		
Sistematik devreye alma (Commissioning)		
Minimum aydınlatma seviyeleri		
Aydınlatma konfor öğeleri		
Taze hava seviyeleri		
Termal konfor öğeleri		
Enerji tüketiminin gözlenmesi		
Işık kirliliğinin azaltılması		
Saha dışı yenilenebilir enerji kullanımının teşvik edilmesi		
Yenilenebilir enerjilerin saha içinde kullanılması		
Su tasarrufu		
Su tasarrufu sağlayan vitriyfe kullanımı		
Sızıntı sensörleri		
Su tasarruflu peyzaj kullanımı		
Su tüketiminin gözlenmesi		

Çevre Kirliliği		
CO2 salınımının azaltılması hesaplamaları		
İnşaat sırasındaki kirliliğin önlenmesi		
Arazinin ekolojik değerinin hesaplanması		
Isı taşıyıcı akışkanların ozon tabakasına etkisinin azaltılması		
NOx emisyonlarının azaltılması		
Yalıtım malzemelerin küresel ısınmaya etkilerinin azaltılması		
Sel riskinin azaltılması		
Malzeme		
Sürdürülebilir malzeme seçimi		
Geri dönüştürülen malzeme seçimi		
Bina iskeletinin ve kabuğunun tekrar kullanımı		
Yöresel malzeme temini		
İnsan Sağlığı ve Refahı		
Akustik performans		
Düşük uçucu organik bileşenli malzeme kullanımı		
Gün ışığı uygulamaları ve kamaşmayı önleyici uygulamalar		
Yüksek frekanslı aydınlatma		
İç mekânda hava kirliliğinin önlenmesi		

BREEAM uygulamalarında BS, EN, ISO ve CIBSE standartlarını referans göstermekteyken, LEED ise uygulamalarında ASHRAE-IESNA, ASTM ve CIBSE standartlarını kullanmaktadır.

BRE, yeşil sertifikasyon süreci açısından uygulamalarına devam ederken mevcut yapılar açısından da ilgili kriterler oluşturmuştur. BREEAM sertifika sistemi, yapı türlerine göre ayrı versiyonlar geliştirirken aynı

esnada her versiyonun farklı formatları için de hazırlanmıştır. BREEAM –In Use aslında idare ve uygulama kılavuzudur. USGBC, değerlendirme sistemi oluştururken öncelikle yeni yapılar uygulamaya konulmuştur.

Çizelge 2: BREEAM ve LEED sertifika sistemlerinin mevcut yapılar için kategori ağırlıkları [URL 1 - 2].

Kategori	BREEAM Mevcut Yapılar	LEED
Yönetim	12	-
Sağlık ve refah	15	25,5
Enerji	19	27
Ulaşım	8	4,5
Su	6	5,5
Malzeme	12,5	18,5
Atık	7,5	7,5
Arazi kullanımı ve ekoloji	10	11,5
Kirlilik	10	-
Ekonomi	-	-

Türkiye’de sürdürülebilir mimari ve yapım uygulamaları

Türkiye’deki sürdürülebilir mimarlık ve yapım bilincinin gün geçtikçe arttığı, bu alandaki çalışmaların artışındaki önemli boyuttan dolayı gözlenmektedir. Günümüze gelene kadar olan sürede yapı endüstrisi, yapıların sürdürülebilirliğinin sağlanması için planlama ve tasarıma önem verilmediği gerekli kamuoyunun oluşturulmadığı için anlaşılmaktadır. Bu konunun önemini Çevre Bakanlığı’nın düzenlediği kanun ve yönetmelikler ile birlikte, ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü Çevre Envanteri Daire Başkanlığı tarafından uygulamaya konulan Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) raporu ortaya koymaktadır.

ÇED raporu zorunlu olarak sanayi yapıları ve tesislerinin yapım ve kullanımları esnasında gereken koşullara sahip olup olmadıkları ve bu yapıların çevresel etkilerini belirlemektedir. Sürdürülebilir mimarlık ve yapım uygulamaları bakımından ÇED raporu, yalnız sanayi yapı ve tesislerini değerlendirdiği için yetersiz kalmaktadır.

Türkiye’de gereken ilerlemenin olmamasının başlıca sebepleri; çevresel araştırma ve çalışmalar için destek sağlanmaması, sürdürülebilir mimari ve yapım kriterleri hakkında yeterli veriye ulaşılamamasıdır. Kurumsal açıdan TSE, TÜBİTAK, Çevre Bakanlığı, Mimarlar Odası, ÇEDBİK (Çevre Dostu Yeşil Binalar Derneği) gibi kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, araştırma merkezleri ve özellikle de üniversiteler sürdürülebilir yapım açısından önemli çalışmalar yapmaktadırlar. 2008 yılında son olarak “Binalarda Enerji Performansı Yönetmeliği” bu alanda önemli bir gelişimdir. Buradan anlaşıldığı üzere; her düzey yerel yönetim, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, özel sektör, araştırma merkezleri ve üniversitelere kadar bu konunun öneminin benimsenmesinin zorunlu olduğu anlaşılmaktadır [URL 3].

Güvenli yeşil bina belgesi

Temmuz 2013’te oluşturulan belge, Türk Standartları Enstitüsü (TSE) ürün belgelendirme hizmetleri kapsamında oluşturulmuştur. Web sayfasından ulaşılabilen TSE’nin başvuru formu, hizmet sözleşmesi, belgelendirme öncesi üretim yeri incelemesi için bilgi formu ve ayniyet beyanı belgelerinden farklı olarak başka bir bilgi verilmemiştir. Güvenli yeşil bina türleri olarak, yeni bina ve mevcut bina başlıkları altında konut, alışveriş merkezi, okul-eğitim, iş merkezi, hastane, kamu binası olarak sınıflandırılmıştır.

Rezidans lüks konut (alışveriş alanı, ofis, spor alanı, restoran, sinema/ tiyatro, kapalı havuz işlevlerinden en az üçünü kapsayacak şekilde), site yerleşimi, standart apartman, standart apartman dairesi, tekil aile konutu olarak belirlenmiştir [URL 3].

ÇEDBİK B.E.S.T-Konut sertifikası

ÇEDBİK (Çevre Dostu Yeşil Binalar Derneği), sağlıklı ve doğal kaynaklar bakımından zengin bir çevrede yaşamak, toplumun konforunu arttırmaya yönelik tasarımların sosyal ve çevresel sorumluluk bilinciyle yapılması ve inşa edilmesi hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik Ekim 2007’de kurulan ve kâr gütmeyen bir sivil toplum örgütüdür.

Dünyada kullanılan sertifika sistemlerini inceleyip, ülkenin coğrafya, iklim ve deprem yapısına uygun yeni bir sertifika sistemi oluşturulması için çalışmalarına hızlı ve ciddi adımlarla devam etmektedir. Dernek bütüncül bir bakış açısıyla mühendisler, mimarlar, planlamacılar, konuyla ilgili başka dernekler, malzeme üreticileri mal sahipleri, bina yöneticileri, binalarda yaşayanlar ve devletin konuyla ilgili organlarındaki kişilerle birlikte çalışmalarını yürütmektedir. Derneğin kurulduğu ilk yıl sertifika komitesi yeşil bina kavramıyla ilgili olan uluslararası çalışmaları Türkiye’ye aktarmış ve komite 2009 yılı itibariyle çalışmaya başlamış ve B.E.S.T olarak adlandırdığı sertifika sistemini 2018’de ilan etmiştir [URL 4].

Sonuç ve değerlendirme

Yeşil bina kavramı, yapı ve kullanıcılarının yapının yaşamsal faaliyetlerini devam ettirdiği sürece doğal çevresine, bölgedeki hâkim iklim şartlarına, tüm yaşayan canlıların sağlığına duyarlı ve çevresine vereceği olumsuz etkilerin en aza indirgenerek tasarım ve inşaatının yapılması anlamını taşımaktadır. Yapının tasarım sürecinde, yeşil bina olabilmesi için gerekli kriterler önemle belirlenmeli ve kontrollü denetimler ile birlikte uzmanlar aracılığı ile bu süreç en başından en sonuna kadar yürütülmelidir. Dolayısıyla, yapılara yeşil bina özelliğinin kazandırılabilmesi projelendirme aşamasının en başından hedeflenmelidir, aksi takdirde yapının yaşam faaliyetleri başladığında yapının enerji maliyetlerinin istenilen seviyelere getirilmesi mümkün olmamaktadır.

Ekolojik tasarım, doğa ile uyum içinde yani bütüncül bir bakış açısıyla, yapı ve kullanılan ürün nitelikleri özelleştirilerek, tüm yapı türlerinin yaşam döngüsü boyunca çevresel olumsuz etkilerinin en aza indirilmesidir.

Sürdürülebilir tasarım; çevresine duyarlı, enerji verimliliği bakımından kendisine ve bulunduğu ülkenin enerji problemine ekonomik katkı sağlayan, sağlıklı yaşanılabilir özelliklere sahip yeşil bina yapımlarını hedeflemektedir. Günümüz şartlarında, gün geçtikçe olumsuz boyutları artarak kendini hissettiren iklimsel faktörler ve çevre kirliliğinin yol açtığı sorunlar, ekolojik tasarım kavramının sürdürülebilirlik kavramı ile aynı çerçevede yer alması gerektiğini ortaya koymuştur. Buradan anlaşılacağı üzere, tasarımcıların ekolojik döngüleri ön planda tutarak doğal çevresi ile uyum gösteren tasarımlar yapmaları gereğidir.

Doğa ve insan dolayısıyla toplum, bütüncül bakış açısıyla sağlıklı döngüsel çerçevede değerlendirilmelidir. Sürdürülebilirlik kavramının; binanın konumlandırılması ile başlayan ve bina tasarım düzeni, bina formu, mekân organizasyonu, malzeme seçimi, sıhhi tesisat donanımları, uygun yeşil bitki örtüsü gibi kriterleri fiziksel açıdan önem taşıdığından dolayı başlıca hedefleridir.

Yaşamımızın sağlıklı koşullarda devam edebilmesi ve gelecek nesillerin de aynı çevresel koşullara sahip olabilmesi için ‘sürdürülebilirlik kavramı’ ‘ekoloji’ kavramı ile birlikte ele alınmalıdır. Bu bütüncül bakış açısı ile korunan doğal çevre; yenilenebilir enerji kaynaklarının toplumun enerji ihtiyacını karşılamak için kullanılmasıyla birlikte, sağlıklı çevresel koşullarda yaşamaya imkân sağlamaktadır. Doğal çevreyi koruma amacı ile yönlendiğimiz yenilenebilir enerji kaynakları sayesinde, ekolojik sürdürülebilirlik sağlanarak, günümüzün ve gelecek nesillerin sağlıklı ve konforlu yaşayacakları, en önemlisi enerji kaynakları arayışından kurtulmuş, enerji bağımlılığı olmayan doğal çevreye sahip olması hedeflenmektedir. Ülkemiz ve gelecek nesiller için, bu bütüncül anlayışın öncelikli olarak, sosyo-kültürel açıdan her insanın, gerekli merciler tarafından okul yıllarından başlanılarak bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Ekolojik sürdürülebilirlik kriterleri, tasarımda göz önünde tutulduğu takdirde doğal çevresel etkilerin azaltılması mümkün olabilecektir. Minimum enerji harcayan ve yüksek konfor sunan özellikler tasarım aşamasında karar verilirken, yapıların doğal ve yapılı çevresine vereceği olumsuz etkiler de birlikte belirlenerek ortaya konulmalıdır. Bu bağlamda, tasarımı yapan mimarların dürüstlük ve vicdan duygusuna sahip olmaları gerekmektedir. Ayrıca, insanlığın devamı doğal yaşamın korunması ile sağlanabileceğinden dolayı konu oldukça hassastır.

Sertifika sistemleri yapıların fiziksel performanslarını somut bir biçimde ölçerek, yeşil binaların yaygınlaşmasında etkin rol üstlenmiştir. Yeşil Bina Değerlendirme Sistemleri, dünyada giderek yaygınlaşarak yeni bir yönelim ve bakış açısıyla bir sektör oluşturmuştur. Böylelikle rekabet ortamı yaratan yeşil binalar, pazarlama ve prestij unsuru olarak sektörde yerini almıştır.

Türkiye’de binaların fiziksel performanslarını somut bir şekilde ortaya koyan sertifika sistemlerine olan talebin gün geçtikçe arttığını ÇEDBİK verileri ortaya koymakta ve bu sistemlerin sektör haline geldiği görülmektedir. Bu bağlamda, yapı tasarımcıları olan mimarların, sürdürülebilir tasarım kriterleri ve sertifika sistemleri hakkında gereken tüm bilgilere ihtiyaç halinde kolayca erişimi sağlanarak, bu konular ile ilgili yeterli donanımına sahip olmaları gerekmektedir. Bu açıdan, sürdürülebilir tasarım bilincinin oluşması ve gelişmesi için yapılması gereken, mimarlık eğitiminde, yeşil bina bilincinin oluşturulmasıdır.

Kaynaklar

[1]BreGlobal, (2008). *BREEAM Multi-Residential 2008 Assessor Manual*, BreGlobal, İngiltere.

[2]BREEAM, (2011). *BREEAM New Construction, Non- Domestic Buildings, Technical Manual*, BRE Global.

[3]Eryıldız, D., (2003). Sürdürülebilirlik ve mimarlık dosyasında ekolojik mimarlık. *Arredamento Mimarlık Dergisi*, (154), 71–75.

[4]Özdemir, G., (2013). Konut Dışı Binalarda Enerji Verimliliği ve Yenilenebilir Enerji Kaynakların Kullanımı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

[5]Sev, A. ve Canbay, N., (2009). *Dünya Geneline Uygulanan Yeşil Bina Değerlendirme ve Sertifika Sistemleri*, *Yapı Dergisi Yapıda Ekoloji Eki: Ekolojik Mimarlıkta Somut Adımlar* (Nisan), 42-47.

[6]Somalı, B. ve Ilıcalı, E., (6-9.05.2009). LEED ve BREEAM uluslararası yeşil bina değerlendirme sistemlerinin değerlendirilmesi, *IX. Ulusal Tesisat Mühendisliği Kongresi*, İzmir.

İnternet Kaynakları

[URL – 1]: <<http://www.breeam.org/>>, Erişim tarihi Ocak 2018

[URL – 2]: <<http://www.usgbc.org/>>, Erişim tarihi Şubat 2018

[URL – 3]: <<https://www.tse.org.tr/>>, Erişim tarihi Şubat 2018

[URL – 4]: <<https://www.cedbik.org/>>, Erişim tarihi mart 2018

Cephe iskelesi kullanımında Fine-Kinney yöntemiyle risk değerlendirme uygulaması

Hamdi Emre BAĞIRAN^{1*}
Reşit ERÇETİN²
Ufuk Fatih KÜÇÜKALİ³

Geliş tarihi / Received: 07.12.2019

Düzeltilerek Geliş tarihi / Received in revised form: 10.12.2019

Kabul tarihi / Accepted: 26.12.2019

Öz

Cephe iskelelerinde en çok karşılaşılan iş sağlığı ve güvenliği sorunu bir iş kazası olan yüksekte düşmedir. Cephe iskelesinde yapılan işler, yüksekte kullanım gibi gereklilikleri ve cephe iskelesinde aranmakta olan ulusal ve uluslararası standartları belirtmektedir. Yüksekte düşmenin en çok meydana geldiği yerler ise cephe iskeleleridir. İşverenler, çalışanlarının kişisel koruyucu donanımlarını temin ederek kullanmalarını sağlamalıdır. Ayrıca çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliğinden haberdar olmalarını ve cephe iskelesi kullanımı konusunda eğitilmelerini sağlamalıdır. Her aşama farklı iş sağlığı ve güvenliği kapsamında değerlendirilip önlemler alınmalıdır. Cephe iskeleleri cephede kullanım şekillerine göre çeşitlenirken malzemelerine göre de türlere ayrılmaktadır. Uygun kullanım için iskeleyi doğru malzemede seçmek önemlidir. İskeleler kullanım aşamalarına göre sınıflandırılırlar. Cephe iskelelerinin boyut ve yük sınıflarına göre standartlara uygun yapılması ve kullanılması zorunludur. Standartlara uygun cephe iskeleleri maliyetli gibi dursa da, kurulum aşamasında zorluk yaşatmaması ve iskelenin tekrar tekrar kullanılması en iyi avantajlarından biridir. Bu tip iskele kullanımında kazalara engel olmak için, iş sağlığı ve güvenliğini etkin hale getirebilmek gerekir. Risk değerlendirmeleri ile tehlikeler belirlenip hangi iş kazaları olabileceği nedenleri ile belirtilir ve hangi meslek hastalıklarının meydana gelebileceğini de ön görerek hepsine karşı en doğru önlemlerin alınması

^{1*} Öğr. Gör., İstanbul Aydın Üniversitesi, Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu, İş Sağlığı ve Güvenliği (Uzaktan Eğitim) Programı, emrebagiran@aydin.edu.tr; Orcid id: 0000-0003-2395-9700

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu, Elektrik Programı, resitercetin@aydin.edu.tr; Orcid id: 0000-0003-0432-6393

³ Doç. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, ufukucukali@aydin.edu.tr; ORCID: 0000-0002-2715-7046

sağlanarak engel olmaya çalışılmalıdır. İş sağlığı ve güvenliğine işverenlerin dikkat etmesi gerektiği kadar çalışanların da dikkat etmesi gerekmektedir, emniyetsiz ve kontrolsüz hareket etmemelidirler. Konut binalarının cephe iskelesinde etiket uygulaması yapılmaktadır. Etiket uygulaması kendi içinde yeşil, sarı ve kırmızı olarak üçe ayrılmaktadır. Kırmızı etiket alan iskelenin kullanımı hiçbir şekilde güvenli değilken sarı etiketli olanlar kişisel koruyucu donanımlarını kullanarak iskelede çalışmaları zorunludur, yeşil etiketli olan iskele ise standartlara uygunluğundan tam güvenli bir iskeledir ve çalışanların kemer takmaları zorunlu değildir. Yönetmeliklerde ve standartlarda tespit edilmiş olan standart şartlarının gerektirdiği testlere ve deneylerle uygulamadaki yeterlilik konusunda güncel uygulamalar araştırılmalıdır. Araştırmasını yaptığımız konut binası inşaatında cephe iskelesinin risk değerlendirmesi Fine-Kinney yöntemine aittir. Değerlendirmede riskler net olarak sıralanabilmektedir, alınan önlemler geçerliliğe ve değerlendirmeye açıktır.

Anahtar Kelimeler: *Cephe iskelesi, iş sağlığı ve güvenliği, iş kazası, inşaat, Fine-Kinney*

Risk assessment application with Fine-Kinney method in scaffolding

Abstract

The most common occupational health and safety problem in scaffolding is falling from a height which is an occupational accident. The works carried out in the facade scaffold specify the requirements such as use at height and the national and international standards sought in the facade scaffold. The place where the highest drop is experienced is the facade scaffoldings. Employers should ensure that their employees are provided with personal protective equipment. They should also ensure that employees are aware of occupational health and safety and are trained in the use of scaffolding. Measures should be taken at each stage in the context of different occupational health and safety. The facade scaffolds vary according to the usage patterns on the façade but also according to their materials. It is important to choose the scaffold in the right material for proper use. The floods are categorized according to the usage stages. Facade scaffolding must be constructed and used according to the standards according to size and load classes. Although the standard facade scaffolds seem to be costly, they do not have any difficulties during the installation phase and the scaffolding is one of the best advantages. In order to prevent accidents in this

type of scaffold use, it is necessary to activate occupational health and safety. Hazard evaluations are identified by the reasons why hazards can be identified and which work accidents may occur and it should be tried to prevent obstacles by ensuring that the most appropriate precautions against all of them are taken against all occupational diseases. Employers should pay attention to their health and safety in their employees as much as they should be paying attention. There is a label application on the facade scaffolding of the residential buildings. The label application itself is divided into green, yellow and red. If the use of scotch with a red label is not safe at all, those with a yellow label are required to work on the pier using personal protective equipment. In the case of a green labeled scaffold, it is a fully safe scaffold for compliance with standards and employees are not required to wear belts.

Current practices should be searched for adequacy in tests and experiments and in the application of the standard requirements established in the Regulations and Standards. The risk assessment of the facade scaffolding in the construction of the residential building we have researched belongs to the Fine-Kinney method. Risks can be sorted clearly and assessed for validity of the measures taken.

Keywords: *Scaffolding, occupational health and safety, work accident, construction, Fine-Kinney*

Giriş

İnşaatlarda cephe iskeleleri mutlaka kullanılan ekipmanlardır. Boya ve yalıtım için yapılan cephe kaplamaları gibi durumlarda cephe iskelesi kullanılmaktadır. Son dönemlerde artmakta olan konut inşaatları nedeniyle cephe iskelesi kullanımında da artış olmaktadır.

İnşaatlarda yüksekte çalışmayı gerektiren işler yapılmaktadır. Cephe iskelesinde yapılan işlerde, yüksekte kullanımı gibi gereklilikleri ve cephe iskelesinde aranmakta olan ulusal ve uluslararası standartları belirtmektedir. Yönetmeliklerle ve standartlarla sağlanması gereken koşullar için uygulamadaki yeterlilik konusunda güncel çalışmalar araştırılmalıdır.

Bu çalışmada; konut binalarında cephe iskeleleri kullanımında iş sağlığı ve güvenliği mevzuatına, yönetmelikler ve standartlar kapsamında iskelelerle yapılmakta olan işlerin daha güvenli yapılmasını sağlamak amacıyla Fine-Kinney risk analizi yöntemi ile çözüm getirilmeye çalışılmıştır.

Cephe iskelelerinde iş sağlığı ve güvenliği

Montaj gibi bazı çalışmaların illaki yüksekte yapılması gerekli değil ise yerde yapılmasına dikkat edilmelidir. İskelelerin dengede durması, iyi sabitlenmiş olması önemlidir. İskelelerin tüm bağlantı elemanlarının sağlam olmasına dikkat edilmeli. Hasarlı olanların onarılması ve değiştirilmesi gerekmektedir (İş Ekipmanlarının Kullanımında Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği [İEKSGŞY], 2013). Ağ sistemi kurularak yüksekten malzeme düşmesi önlenmelidir. İskelelerin taşıyıcı kısmında kullanılan elemanların eksiksiz kullanımı sağlanmalı ve iskelelerin sağlam olması için gerekirse çapraz elemanlar ilave edilmelidir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı [ÇSGB], 2014). İskelelerin merdiven sistemi benzeri ile ulaşımı güvenli sağlayacak sistemler olmalıdır. Platformdaki genişlikler standartlara uygun olmalıdır. Korkuluklar platformdan minimum 1 metre yüksekte ve minimum 125 kilogramlık yüke dayanıklı, topuk levhası ile arasındaki mesafeler 47 santimetreden fazla olmamalıdır (ÇSGB, 2014). Elektrikten kaynaklı iş kazalarının yaşanmaması için topraklama işlemi mutlaka yapılmalıdır. Asma iskeleler de taşıyıcı bağlantı elemanları her gün kullanıma başlamadan önce mutlaka kontrol edilmelidir. İskelelerin çalışma esnasında hareketsiz şekilde asılı kalmasını sağlamak için gerekli bağlantı elemanları kullanılmalı ve çalışmada iken devreye girebilecek fren sistemi oluşturulmalıdır. Projelendirilmiş olan cephe iskelesinde yönetmelik ve standartlarda belirtilmiş olan koşullar sağlanmalıdır. İskelenin tüm aşamalarında imar kanunu ve 4708 sayılı yapı denetimi ile ilgili kanuna bağlıdır. İskele yüksekliği 13,50 metreyi aştığı durumlarda iskelenin bütünü çelik veya alüminyum alaşım bileşenlerinden oluşmaktadır. Yola bakan cephelerde kurulmuş olan cephe iskelelerinin dış kısımlarına branda vb. malzemeler ile kapanması mecburidir (ÇSGB, 2014).

Karşılaşılan iş kazaları ve nedenleri

Cephe iskelelerinde yüksekte çalışma gerçekleştirdiğinden dolayı yüksekten düşme kazalarının büyük çoğunluğu iskeleden düşmedir. Cephe iskelesi kullanımında karşılaşılan iş kazaları ve nedenleri istatistiksel verilerle birlikte aşağıdaki tablo 1 ve 2 'de gösterilmiştir (Sosyal Güvenlik Kurumu [SGK], 2013).

Tablo 1: Cephe iskelesi iş kazası olaylarının sıklığı ve oranları.

Kaza Olayı	Kaza Sıklığı	Oranı
İskeleden düşme	189	%30.4
Zemin açıklığından düşme	128	%20.6
Kirişler veya diğer yapısal çeliklerden düşme	70	%11.3
Çatı kenarına düşme	65	%10.5
Çatı yüzeyine düşme	26	%7.1
Merdivenden düşme	44	%4.2
Merdivenden ya da basamaklarından aşağı düşmek	11	%1.8
Daha alt seviyeye atlama	20	%0.3
Çatı açıklığından düşme	20	%0.3
Rıhtım veya toprak seviyesinden düşme	51	%8.2
Daha alt seviyeye düşme	33	%5.3
Toplam	657	%100

Tablo 2: Cephe iskelesi iş kazası nedenlerinin sıklığı ve oranları.

Kaza Nedeni	Kaza Sıklığı	Oranı
Uygun Olmayan Koruma	5	%3,8
Güvensiz korkuluk kullanılması	11	%15.8
Yıpranmış kişisel koruyucu donanım (KKD) kullanılması	6	%1
Etkisiz güvenlik ağı	2	%0.3
KKD'nin yanlış kullanılması	23	%3.7
Güvensiz merdivenler	7	%1.1
İskele bileşenlerindeki eksiklikler	12	%5,8
Düşen cisimler tarafından zarar görme	7	%13
Platform eksikliği	53	%19.3
Korkuluk eksikliği	40	%7.6
Yıpranmış bağlantı elemanı kullanılması	55	%8.9
İskele plakası ve takozu kullanılması	53	%9.3
İskelenin çapraz elemanlarla desteklenmemesi	45	%7
Malzeme düşmesi	21	%3.4
Toplam	340	%100

İskele çökmesi ve devrilmesi:

İskele iyi bir zemine sağlam bir şekilde eksiksiz, hasarsız malzeme ile sabitlenerek kurulmadığı zaman çökebilir. İş makinelerinin çarpması sonucu iskele devrilebilmektedir (SGK, 2013).

Malzeme düşmesi:

El aleti, iskele elemanı kullanırken veya taşırken düşme sonucu çalışan kişileri yaralanmasına neden olur (SGK, 2013).

İskeleden düşme:

Korkuluk olmayan iskeleden, bina ile iskelenin arasındaki mesafenin fazla olmasından kaynaklı olan boşluktan, kayma veya engele takılma ile düşülmektedir. Ayrıca elektrik çarpması neticesinde de düşme gerçekleşmektedir (Müngen, 2011).

Resim 1: İskelede bağlantının kopması.

Uygunsuz hava şartları:

Uygun olmayan hava şartları dikkate alınarak kurulmayan iskele uygun olmayan hava şartlarından dolayı iskele ya da iskelede çalışan zarar görebilir (Ronk ve Perry, 2010).

Elektrikten kaynaklı tehlikeler:

Enerji hattına yakınlığı önemlidir kazaya neden olabilmektedir. Hasarlı malzeme ya da kablo da kazaya neden olmaktadır.

Ortamdan kaynaklı tehlikeler:

İskele çevresi araç ve insan trafiğinden yalıtılmalı ve ona göre önlemler alınmalı yoksa iskeleye, çalışanlara ve çevredekilere zarar verir.

Toz:

Çalışma yapılırken ortama yayılmakta olan tozlardan çalışan kişiler etkilenebilmektedir.

Meslek hastalıkları

Omuzda fitik:

İskelelerin parçaları taşınmasında, kaldırılmasında vücut uygun kullanılmadığı takdirde belde zorlanmalara neden olmaktadır. İskelelerin boruları omuzda taşındığında omuz lifleri zarar görmektedir.

Uzuvların sıkışması:

İskelelerin iki parça arasında uzvun kalması, parçalar devrildiğinde veya parça düştüğünde uzuvda yaralanma olabilmektedir.

Önlemler

- Çalışan kişilerin çalışacakları ortama güvenli halde ulaşımı sağlanmalı,
- Çalışma yeri güvenli olmalı,
- Malzeme düşmesi durumu önlenmeli,
- Kullanım talimatı bulundurulmalı,
- Kullanacak kişiler gerekli eğitimleri almalı,
- Planlama yapılmalı, mecburiyet teşkil etmediği sürece yerde çalışılmalı,
- Kullanılacak iş ekipmanları yapılacak işe oranlı tercih edilmeli,
- İskelenin kurulumuna göre statik hesaplamalı,
- Mutabık çalışma platformları olmalı,
- Acil durumlar için kaçış imkânı sağlanmalı,
- Toplu koruma önceliği verilmeli,
- Kişisel koruyucu donanımlar hangi iş yapılacaksa ona göre bir seçim yapılmalı ve eğitimi verilmeli,
- İş ekipmanı ve kişisel koruyucu donanımın bakımları yapılmalı,
- İş ekipmanları ve malzemeler uluslararası standartlara uyuyor olmalı,
- Malzemeler çalışma platformundan güvenli halde inmeli, bunun için önlemler alınmalı,
- Platformlarda hava şartları dolayısıyla oluşan kayganlaşmaların önlenmesi sağlanmalı,

- Malzemeler istiflenmeli,
- Malzemeler sabitlenmeli ve kutular içerisine konulmalı, önemli olan uyarı levhaları konulmalı,
- Gerektiği durumlarda yeterli aydınlatma yapılmalı, yükler kaldırılırken takılmaya uğramaması sağlanmalıdır.

Uyarı işaretleri

İskelelerde çalışma yapımı esnasında güvenliğin sağlanabilmesi için uyarı işaretleri ve levhalar yerleştirilmektedir. Yönetmeliğe uygun olarak işaret ve levha kullanımı olmalıdır (ÇSGB, 2013).

- İşaret ve levhaların kullanılması gereken durumlar;
- Düşme veya çökme tehlikelerine karşı güvenlik olması için,
- Elektrikten kaynaklı tehlikelere karşı güvenliğin sağlanabilmesi için,
- Asılı yük olan yerin altında bulunulması,
- Kişisel koruyucu donanımlar kullanılması,
- Acil çıkış olan yerlerin işareti,
- Yangından kaynaklı tehlikelere karşı sağlık ve güvenlik işareti.

Şekil 1: Uyarı işaret ve levhaları (ÇSGB, 2013).

Kişisel koruyucu donanımlar

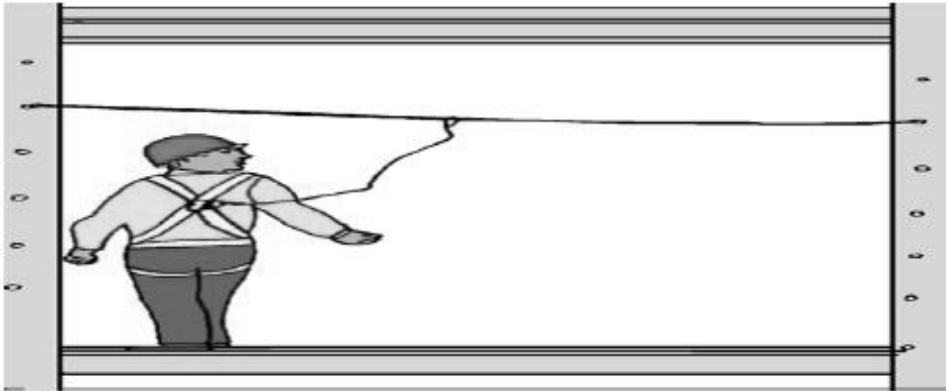
İşverenler, çalışanlar kişisel koruyucu donanımlarını kullanımı sağlamalıdır. Çalışanlar eğitim ve talimatlara uyacak şekilde kullanmak zorundadırlar. Çalışanlar kullandıkları kişisel koruyucu donanımında hasar olduğunda işverene bildirmelidir (Ronk ve Perry, 2010). Kişisel koruyucu donanımlar hijyen kurallarına uygun olmalıdır. Çalışanlara nasıl kullanmaları gerektiğine dair eğitim verilmelidir. Çalışan tarafından kullanılmakta olan aletler paraşüt tipi emniyet kemerine veya başka bir yere bağlanılarak güvenli bir durum oluşturulur (Ronk ve Perry, 2010).

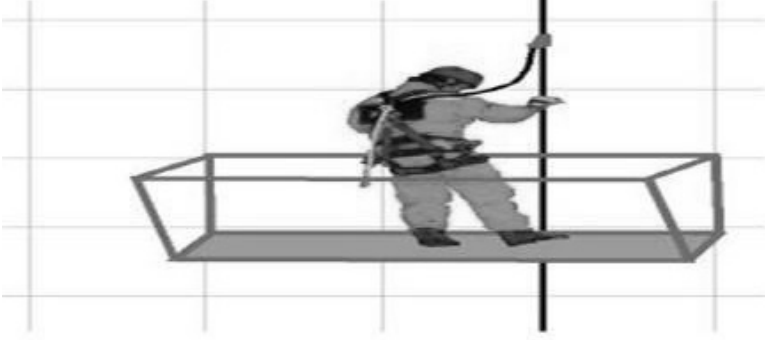
- 1-Reflektif Bant
- 2-Göğüs Kolonları (ana kolonlar)
- 3-Göğüs Karabinası
- 4-Ayar Tokaları
- 5-D ringleri (halkaları)6-Bel Bağlantı Kolonları
- 7-Bacak Kolonları (ana kolonlar)

- 1- Sırt D ringi (halkası)
- 2-Reflektif Bant
- 3-Bel Yastığı
- 4-Malzeme Taşıma Halkası
- 5-Kalça Kolonları (ana kolonlar)

Şekil 2: Tam vücut emniyet kemeri (Sağlık ve Güvenlik İşaretleri Yönetmeliği [SGİY], 2013).

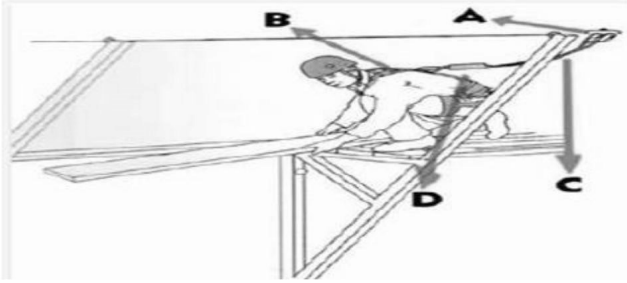

Şekil 3: Yatay yaşama hattı ([SGİY], 2013).

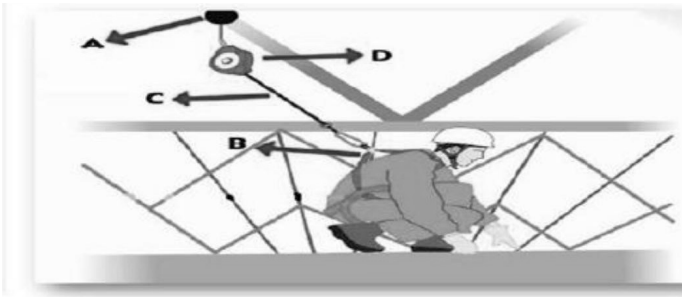
Şekil 4: Dikey yaşama yattı ([SGİY], 2013).

Çalışanın düşey sistemde aşağı ve yukarı olarak güvenli halde hareketini sabit kenetleme hattıyla düşme tehlikesi engellenir.

Ankraj Noktası, A- Paraşüt Tipi Emniyet Kemeri, C,D- Lanyard ve Şok Emici

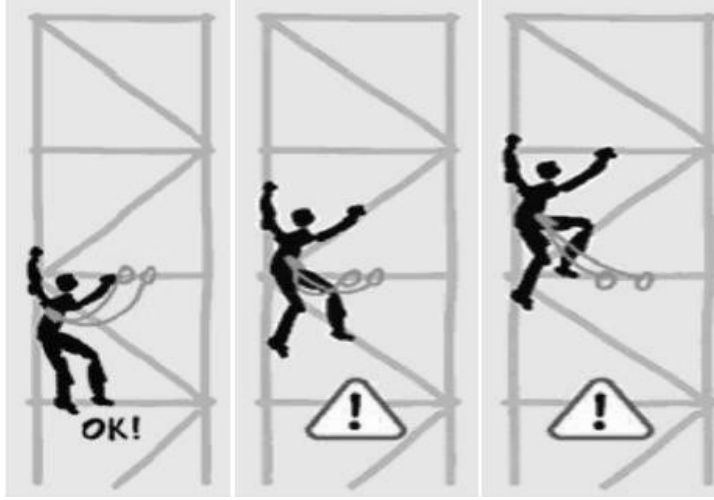
Şekil 5: Şok emici ile düşmeyi durdurma sistemi ([SGİY], 2013).

Ankraj Noktası, B-Paraşüt Tipi Emniyet Kemeri, C-İçeri Çekilebilir Bağlantı Elemanı, D- Geri Sarmalı Düşme Durdurma Sistemi

Şekil 6: Geri sarmalı düşmeyi durdurma sistemi ([SGİY], 2013).

Korkuluk, döşeme montajı yapılmadan düşmeyi önleme amaçlı emniyet kemerleri sağlam bir yere tutturulmalı.

Şekil 7: Emniyet kemerini bağlama noktaları ([SGİY], 2013).

Yöntem

Konut binası inşaatında kullanılan iskelelerde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için ön görülen tehlikelerin oluşturduğu risklerin analizleri risk değerlendirmeler ile yapılır (Kürklü ve Görhan, 2014).

İskeledeki tehlikeler ya da çevresel tehlikeler belirlenerek risklerin ortadan kaldırılması amacıyla yapılır.

Konut inşaatlarında cephe iskelesinde en çok tercih edilen risk yönetimi; kontrol listeleri ve Fine-Kinney yöntemidir.

Kontrol listeleri;

20.06.2012 tarihinde 6331 sayılı kanun ile risk değerlendirmesi yapılmak için hazırlanır.

Kontrol listelerinde iş sağlığı ve güvenliğine uyup uymadığını gerekli konu başlıklarına evet ve hayır kutucukları işaretlenerek yapılan risk değerlendirme çalışmasıdır. Kontrol listeleri eklede verilmiştir ([SGİY], 2013).

Fine-Kinney;

Riskler derecelendirilerek risk kaynaklarına öncelik verilmesi gerekenleri gösterir. Riskler; ağırlık oranları hesaplanarak derecelendirilir ve önlemler alınır. İş yerine ait istatistik verileri kullanılabilir ve realist sonuçlar gözlemlenmektedir (Erzurumluoğlu ve ark., 2015).

Fine-Kinney risk değerlendirmesi;

$$R = \dot{I} \times F \times \text{Ş} \quad (1)$$

olarak hesaplanmaktadır.

Burada; \dot{I} = İhtimal, F = Frekans, Ş = Şiddet derecesi, R = verilerden oluşturulup sonucu ise risk derecesini (1) vermektedir. Bu değerler tablo 3, 4 ve 5'te verilmiştir. (Erzurumluoğlu ve ark., 2015).

- İhtimal (olasılık): Hasarların zamanla gerçekleşmesi olasılığı (0,2 ile 10 arasında)

Tablo 3: İhtimal Değerleri

İhtimal Değeri (İ)	Kategori
0.2	Pratik olarak imkânsız
0.5	Zayıf ihtimal
1	Oldukça düşük ihtimal
3	Nadir fakat olabilir
6	Kuvvetle muhtemel
10	Çok kuvvetli ihtimal

- Frekans: Aynı tehlikeye zamanla tekrar tekrar maruz kalması (0,5 ile 10 arasında)

Tablo 4: Frekans Değerleri

Değer (F)	Açıklama	Kategori
0.5	Çok nadir	Yılda bir ya da daha az
1	Oldukça nadir	Yılda bir ya da birkaç kez
2	Nadir	Ayda bir ya da birkaç kez
3	Ara sıra	Haftada bir ya da birkaç kez
6	Sıklıkla	Günde bir ya da daha fazla
10	Sürekli	Sürekli ya da saatte birden fazla

- Şiddet: Tehlikenin çalışanlara ya da çevreye oluşturabileceği zararlar.

Tablo 5: Şiddet Derecesi

Değer (Ş)	Açıklama	Kategori
1	Dikkate alınmalı	Hafif-zararsız veya önemsiz
3	Önemli	Minör-düşük iş kaybı, küçük hasar, il yardım
7	Ciddi	Majör-önemli zarar, dış tedavi, işgünü kaybı
15	Çok ciddi	Sakatlık, uzuv kaybı, çevresel etki
40	Çok kötü	Ölüm, Tam maluliyet, Ağır çevresel etki
100	Felaket	Birden çok ölüm, önemli çevre felaketi

Risklerin seviyelerine bakılarak alınacak önlemlere karar verilip tehlikelerin gerçekleşme olasılığını etkilemektedir.

Tablo 6: Risk değeri ve Risk Değerlendirme Sonucu

Risk Değeri	Risk Değerlendirme Sonucu
$400 < R$	Tolerans gösterilemez risk (Derhal gerekli önlemler alınmalı veya iş durdurulmalıdır)
$200 < R < 400$	Esaslı risk (Kısa dönemde iyileştirme yapılmalıdır-birkaç ay)
$70 < R < 200$	Önemli risk (Uzun dönemde iyileştirilmelidir-yıl içerisinde)
$20 < R < 70$	Olası risk (Gözetim altında uygulanmalıdır)
$R < 20$	Önemsiz risk (Önlem öncelikli değildir)

Sonuç ve öneriler

Türkiye’de cephe iskelesinde yapılan çalışmalar genellikle güvenli olmamakla birlikte, ne yazık ki bu halde çalışılmaya alışılmış durumdadır. Yapılan hatalar tekrarlanarak normalleştirilmeye çalışılmaktadır. Kazalar çoğunlukla önlenilebilmekteyken gerekli önlemlerin alınmaması, kazaların yaşanma sıklığını artıran en önemli faktör haline gelmiştir.

İnşaatlarda cephe iskelesi kullanımında, iş sağlığı ve güvenliği kapsamında karşılaşılan durumların bütün olasılıkları ele alınmaktadır. Gerçekleşebilecek iş kazalarını önlemek için riskler belirlenip derecelendirmesi yapılmalıdır. İş kazası durumlarının büyük çoğunluğunun yüksekte düşmeden kaynaklandığı görülmektedir. Cephe iskeleleri ile yüksekte çalışıldığından, kazaların en çok görüldüğü yerlerdendir. Kazaların gerçekleşmesinde dikkatsizlik ön plana çıksa da diğer yan etkenler risk değerlendirmeleri ile belirlenir. Değerlendirmede riskler net olarak sıralanabilmeli ve alınan önlemlerin geçerliliği değerlendirmeye açık olmalıdır.

Cephe iskelelerinin güvenli kullanımı bir an önce alışkanlık haline getirilmeli, risk değerlendirmeleri ile tedbirler alınarak standartlara uyan cephe iskelelerinde çalışılmalıdır. Çalışanlar ve işverenler cephe iskelesi kullanımında iş sağlığı ve güvenliği konusunda bilinçlendirmeyi yaygınlaştırmak için çaba göstermelidirler. Güvenli olan iskeleler maddi olarak pahalı gibi görünse de, standartlara ve yönetmeliklere uygun iskeleler hem çalışmaya kolaylık sağlamakta hem de iskelelerin tekrar tekrar kullanımını sağlamaktadır. Standartlara göre belgelendirilen iskelelerin, belgelendirilmeyen iskeleler ile karşılaştırıldığında iş sağlığı ve güvenliğine daha fazla uygunluğu olduğu da bir gerçektir.

Bu makale ile ilgili yapılan literatür ve saha çalışmalarında, cephe iskelelerinde olması gereken özellikler belirtilmiş ve risk değerlendirmesi ile çalışmaların faaliyet etkinliği karşılaştırılmıştır. Araştırmasını yaptığımız konut binası inşaatında, cephe iskelesinin risk değerlendirmesi Fine-Kinney yöntemine aittir. Bu yöntem kullanılarak risklere ve tehlikelere göre risk analizi örnek çalışması “Ekler” kısmında verilmiştir. Yapılan risk değerlendirmesinde riskler sıralanmış ve alınacak önlemler açıkça belirtilmiştir.

Kaynaklar

- [1] ÇSGB (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı). (2013). Yapı İşlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği.
- [2] ÇSGB (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı). (2014). İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından Cephe İskeleleri.
- [3] Erzurumluoğlu, K., Köksal, K. N., Gerek, İ. H., (2015). İnşaat Sektöründe Fine-Kinney Metodu Kullanılarak Risk Analizi Yapılması, 5. *İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sempozyumu*, İzmir.
- [4] İş Ekipmanlarının Kullanımında Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği (2013), 25.04.2013/28628
- [5] Kürklü, G., Görhan, G., (2014). Mevzuatta Yapılan Yeni Değişiklikler ile Yüksekte Çalışmalarda İş Sağlığı ve Güvenliği, 7. *Ulusal Çatı & Cephe Sempozyumu*, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- [6] Müngen, U., (2011). İnşaat sektörümüzdeki başlıca iş kazası tipleri, *Türkiye Mühendislik Haberleri*, 469: 32-36.
- [7] Sağlık ve Güvenlik İşaretleri Yönetmeliği (2013), 11.09.2013/28762
- [8] SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu) 2013 yılı kaza istatistikleri.
- [9] Ronk, C. J., Perry, M. J., (2010). *Preventing Falls from Ladders in Construction: A Guide to Training Site Supervisors*, Harvard School of Public Health.
- [10] Yapı İşlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği (2013), 05.10.2013/28786

E-ticaret sektöründe yetenek yönetimi uygulamalarının örgütsel bağlılık ve çalışan performansına etkisi*

Özge MUMCU¹
Murat Adil SALEPÇİOĞLU²

Geliş tarihi / Received: 01.07.2019

Düzeltilerek Geliş tarihi / Received in revised form: 07.07.2019

Kabul tarihi / Accepted: 08.07.2019

Öz

Yetenek yönetimi kavramı son yıllarda ortaya çıkan ve örgüte yetenekli bireylerin alınmasını, eğitimini, geliştirilmesini ve bu çalışanları örgütte tutmak için 'stratejik insan kaynakları yönetiminin' özelleşmiş bir uygulama şeklini ortaya koyan yönetim kavramıdır. Örgüt için taşıdığı önemin yanı sıra yetenekli çalışanların diğer çalışanlara kıyasla iş ortamı ve şartları konusunda daha seçici oldukları göz önünde bulundurulduğunda yetenek yönetimi kavramının örgütler için daha fazla önem kazandığı görülmektedir. İşletmeler açısından yetenekli çalışanlara sahip olmak ve onları bünyelerinde tutabilmek kendi aralarında bir yarışa sebebiyet vermektedir. Yetenek yönetimini başarı ile uygulayabilen işletmelere bakıldığında yetenek yönetiminin finansal açıdan önemli bir etki yarattığı görülmektedir. Araştırmanın temel amacı, son zamanlarda sosyal bilimler alanında üzerinde sıkça durulan yetenek yönetimi uygulamalarının örgütsel bağlılık ve çalışma performansı üzerindeki etkisinin ortaya konulmasıdır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle yetenek yönetimi uygulamaları, örgütsel bağlılık ve çalışan performansı kavramları açıklanmaya çalışılmış ve e-ticaret sektöründe

* T.C. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnsan Kaynakları Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezine ilişkin makaledir. Söz konusu Tez, "Stratejik İnsan Kaynakları Modeli Olarak Yetenek Yönetimi Uygulamalarının Örgütsel Bağlılık ve Çalışan Performansına Etkisi: E-Ticaret Sektörü Üzerine Bir Araştırma" adıyla, 02.07.2019 tarihinde tez jürisinde oy birliği ile kabul edilmiştir.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi (Tezli) Yüksek Lisans Programı, Adakent Cad. Barış Mah. Beyaz City. B5 Blok D:90 Beylikdüzü / İstanbul, ozge-mumcu@hotmail.com, Orcid id: 0000-002-7644-3858

² Dr. Öğr. Üyesi İstanbul Aydın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Ana Bilim Dalı, muratsalepcioglu@aydin.edu.tr, Orcid id:000-0003-0280-9615

faaliyet gösteren işletmelerde yetenek yönetimi uygulamalarının örgütsel bağlılık ve çalışan performansı üzerindeki etkisi araştırılmıştır.

***Anahtar Kelimeler:** Yetenek, yetenek yönetimi, örgütsel bağlılık, çalışan performansı.*

The effect of talent management practices on organizational commitment and employee performance in e-commerce sector

Abstract

The concept of “talent management” is the concept of management, which has emerged in recent years and shows a specialized application of strategic human resource management in order to recruit, train, develop and keep these employees in the organization. In addition to the importance of the organization, it is seen that the concept of talent management becomes more important for organizations considering that talented employees are more selective about the business environment and conditions compared to other employees. To have skilled employees in terms of enterprises and to keep them in their bodies causes a race among themselves. It is seen that talent management has a significant financial impact when it comes to the enterprises that can successfully implement talent management. The main aim of the research is to reveal the effects of the recently applied talent management practices on organizational commitment and work performance. For this purpose, firstly, the concepts of talent management practices, organizational commitment and employee performance will be explained and the effect of talent management practices on organizational commitment and employee performance will be investigated in enterprises operating in e-commerce sector.

***Keywords:** Talent, talent management, organizational commitment, employee performance.*

Giriş

Küreselleşme ile birlikte yaşanan değişimler, işletmeleri güçlü bir rekabet ortamında pazar paylarını arttırmayı ve varlıklarını sürdürmeyi zorunlu hale getirmiştir. İşletmeler bu zorlu ortamda öne geçebilmek için insan kaynağı faktörüne daha fazla önem vermiş ve bu süreçte nitelikli çalışanlara ihtiyaç

duyulduğunu farkına varmıştır. Böylece yetenekli, nitelikli, kurumuna ve işine bağlı çalışanlar bütün örgütler için istenen işgücü profili olmuştur. Bütün işletmeler bu niteliklere sahip çalışanları kurumlarında görmek ve böylece taklidi kolay olmayan rekabet avantajı elde etmek istemektedir. Yeteneklerin yönetilmesi, rekabette üstünlük sağlamanın esas alındığı örgütlerde yer alan bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Son yıllarda birçok işletme farklılık ortaya koyabilmek için insan gücüne daha fazla önem vermeye başlamıştır. Bunun en önemli nedeni, birbirleri ile rekabet halinde olan işletmelerin, küreselleşmeyle gelen yenilikler karşısında çalışanların sahip olduğu yeteneklerin ortaya çıkartılması gerektiğini farkına varmış olmalarıdır.

Yetenek yönetimi, organizasyonların gelişiminde ve başarısında stratejik açıdan önemli bir rol oynamaktadır. Yetenek yönetimi, örgütlerin rekabette üstünlük sağlaması, olumsuz koşullar karşısında dahi etkin ve verimli olabilmesi için katkı sağlamaktadır.

Araştırmada, yetenek yönetimi uygulamalarının örgüte bağlılık düzeyi ile çalışan performansı üzerindeki etki düzeyi ve varsa aralarındaki ilişkiler tespit edilmeye çalışılacaktır. Araştırmada kullanılacak olan veriler, belli bir zaman diliminde çalışanlarla yapılacak olan anket çalışması sonucunda toplanacak ve değişkenler arasında ilişki olup olmadığı ya da nasıl bir ilişki olduğu araştırılmaktadır.

Teorik çerçeve

Yetenek yönetimi kavramı

Yetenek yönetimi, geniş bir kavram olmasından ötürü çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Bu bağlamda İnsan Kaynakları Derneği tarafından yapılan tanıma göre yetenek yönetimi; gerekli becerilere haiz olan insanların işletme bünyesine dâhil edilmesi ya da işletme bünyesinde kalmalarının sağlanması, işletme verimliliğinin artırılması ve ileride olası ihtiyaçların giderilmesine yönelik tasarlanmış bir sistemdir (Griffiths ve Washington, 2015).

Yetenek yönetimi, işletmenin rekabette sürdürülebilirliğini sağlayacak pozisyonların sistemli bir şekilde tespit edilmesini, bu pozisyonlar için yüksek potansiyele ve performansa sahip çalışanların bulunduğu bir havuzun oluşturulmasını, bu pozisyonları yetkin çalışanlar ile doldurabilecek daha kolay yöntemlerin bulunmasını ve bu kişilerin işletmeye karşı bağlanmasını sağlayan bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Altınoğlu ve ark., 2015).

Yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere; her işletmenin kendi yapısına ve işleyişine uygun bir yetenek yönetimi sistemi oluşturması ve bu doğrultuda uygulamaya koyması önem arz etmektedir. Buradaki en önemli husus, yetenek yönetimi uygulamalarının, işletmenin özelliklerine ve gereksinimlerine uygun olarak oluşturulmasıdır (Yumurtacı, 2014).

İşletmelerde yetenek yönetimi süreci

Yetenek yönetimi, personel seçimi ve işe alımlarda pozisyonların bir bütün olarak değerlendirilmesi bakımından üzerinde özenle çalışılması gereken bir uygulamadır. Dolayısıyla yetenek yönetimi, birçok uygulamanın ve adımların olduğu kapsamlı süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Aslantaş, 2016).

Yetenek yönetiminde öncelikli olarak hedef ve stratejilerin belirlenmesi gerekmektedir. Bir işletme, yetenek yönetimi uygulamaya karar vermiş ise mutlaka ilk adım olarak hedefini ve stratejisini belirlemek durumundadır. Burada hedefler, belirlenecek stratejiler açısından önemli bir rol üstlenirler.

Örgütsel bağlılık kavramı

Örgütsel bağlılık, kişinin kuruluş amaç ve değerlerini benimsemesi, bu amaçlara erişilmesi amacıyla gayret göstermesi, kuruluşunda çalışma ve kuruluşun üyeliğini sürdürme isteğidir. Bu tanımlamada da görüldüğü üzere, örgütsel bağlılıkta üç ana faktör dikkat çekmektedir. Bunlar: iş görenin kuruluş amaç ve değerlerini gönülden benimsemesi, teşkilatın yararına her şeyini ortaya koymaya istekli olması ve teşkilata bağlılık yönünde şiddetli bir irade ortaya koymasıdır (Durna ve Eren, 2005).

Sonuç olarak örgütsel bağlılık, çalışanların teşkilatlarıyla münasebetlerini biçimlendiren ve teşkilat üyeliğini devam ettirme noktasında belirleyici olabilen ruhsal bir durumu anlatmaktadır (Bağcı, 2013: 168).

Örgüte bağlılıkları fazla olan çalışanlar, örgütsel amaçlara erişmek amacıyla emeklerini yoğun bir şekilde harcamanın yanında, fazladan bir gayret içerisine girmektedirler. Teşkilatların günümüz rekabet koşulları içerisinde muvaffak, kuvvetli ve kalıcı olabilmeleri, teşkilatın hedefleri doğrultusunda gayret gösteren, etkili ve randımanlı bir biçimde çalışan iş görenlerin varlığı ile mümkün olmaktadır. Çalışanların bir teşkilatta yer almasının temel sebebi, maddi ve manevi kazançlar elde etmektir. Şayet çalışanlar teşkilattan yeteri kadar kazanç elde ettiklerine kanaat getirmiyorlarsa, artık o teşkilatta çalışmayı tercih etmeyebilirler. İşte bu noktada, çalışanlarını kaybetmemek adına teşkilatında birtakım girişimlerde bulunması gerekmektedir (Doğan ve Demiral, 2008).

Yöntem

Amaç ve yöntem

Araştırmanın amacı, son zamanlarda sosyal bilimler alanında üzerinde sıkça durulan yetenek yönetimi uygulamalarının örgütsel bağlılık ve çalışma performansı üzerindeki etkisinin ortaya konulmasıdır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle yetenek yönetimi uygulamaları, örgütsel bağlılık ve çalışan performansı kavramları açıklanmaya çalışılmaktadır.

Araştırmada, yetenek yönetimi uygulamalarının örgüte bağlılık düzeyi ile çalışan performansı üzerindeki etki düzeyi ve varsa aralarındaki ilişkiler tespit edilmeye çalışılmaktadır. Araştırmada kullanılacak olan veriler, belli bir zaman diliminde çalışanlarla yapılacak olan anket çalışması sonucunda toplanacak ve değişkenler arasında ilişki olup olmadığı ya da nasıl bir ilişki olduğu araştırılmaktadır.

Araştırmanın evreni, e-ticaret sektöründe faaliyet gösteren işletmeler ve bu işletmelerde çalışanlardan meydana gelmektedir. Uygulamalı bir araştırma olan bu çalışmada, çalışanların yetenek yönetimi algı düzeyi ile örgütsel bağlılık düzeyi ve çalışan performansı arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma betimsel olarak tasarlanmış nicel bir araştırmadır.

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Yetenek yönetimi algısını ve örgüte bağlılık ile çalışan performansını belirlemeye yönelik ön görülen önermeler için, daha önce bu konu üzerine hazırlanmış tez ve bilimsel araştırmalardan yararlanılmıştır.

Araştırmada; (I) Demografik Bilgiler, (II) Yetenek Yönetimi Algısı Ölçeği, (III) Örgütsel Bağlılık Ölçeği ve (IV) Görev ve Bağlamsal Performans Ölçeği kapsamında oluşturulan anket veri toplama tekniği kullanılmaktadır. Anket yöntemi soru cevap şeklinde uygulanan sistematik bir veri toplama aracıdır. Anket toplam 4 bölüm ve 50 sorudan oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde katılımcılara yönelik demografik bilgiler toplanmaktadır. Anketin ikinci bölümünde 2006 yılında Society for Human Resource Management aracılığıyla Shawn Fegley tarafından geliştirilen “yetenek yönetimi algısı ölçeği” kullanılmaktadır. Anketin üçüncü bölümünde çalışanların örgütsel bağlılık düzeylerinin ölçülmesinde kullanılan “Örgütsel Bağlılık Ölçeği (ÖBÖ)” kullanılmaktadır. ÖBÖ, Meyer ve Allen (1991) tarafından geliştirilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise görev ve bağlamsal performans ölçeğine yer verilmiştir.

Hipotezler

Yapılan araştırmada aşağıda yer alan hipotezler test edilmeye çalışılmıştır.

H1: Çalışanların yetenek yönetimi uygulamalarına ilişkin algılarının örgüte bağlılıkları üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H1a: Çalışanların yetenek yönetimi uygulamalarına ilişkin algılarının örgüte devam bağlılıkları üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H1b: Çalışanların yetenek yönetimi uygulamalarına ilişkin algılarının örgüte duygusal bağlılıkları üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H2: Yetenek yönetimi uygulamalarına ilişkin çalışan algısının çalışma performansı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H2a: Yetenek yönetimi uygulamalarına ilişkin çalışan algısının görev performansı üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H2b: Yetenek yönetimi uygulamalarına ilişkin çalışan algısının bağlamsal performans üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H3: Çalışanların örgütsel bağlılıkları ile performansları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3a: Çalışanların devam bağlılıklarının bağlamsal performansları üzerine anlamlı bir etkisi vardır.

H3b: Çalışanların duygusal bağlılıklarının bağlamsal performansları üzerine anlamlı bir etkisi vardır.

H3c: Çalışanların devam bağlılıklarının görev performansları üzerine anlamlı bir etkisi vardır.

H3d: Çalışanların duygusal bağlılıklarının görev performansları üzerine anlamlı bir etkisi vardır.

Veri toplama aracı

Ankette kullanılan “Yetenek Yönetimi Algısı Ölçeği”, 2006’da Society for Human Resource Management aracılığı ile Shawn Fegley tarafından geliştirilmiştir. Yetenek yönetimi algısı ölçeği 5’li Likert ölçek olup 16 maddeden oluşmaktadır. Bu tip bir ölçekte 1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum şıklarına cevap verilmektedir. Tablo 1’de yetenek yönetimi algısı ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik sonuçları yer almaktadır.

Tablo 1: Yetenek yönetimi ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik sonuçları

YETENEK YÖNETİMİ ÖLÇEĞİ	Faktör Yükleri	Cronbach's Alpha	n
4.Çalışanların işletmeye katılmak istemelerini sağlayacak bir kültür yaratır.	0,791		
3.Çalışanların işletmede kalmayı istemelerini sağlayacak bir kültür yaratır.	0,786		
2.Her seviyedeki çalışanlar için geniş bir halef havuzunu oluşturur.	0,754		
5.Çalışanların emeklerine değer veren bir kültür oluşturur.	0,685		
6.Çalışanların yaptıkları işe şiddetle inandıkları bir kültür yaratır.	0,651		
Soyut Yetenek Yönetimi 10.Mevcut çalışan ve işe başvuran adayların yetkinlik seviyelerindeki farkları belirler.	0,632	0,938	11
1.Çalışanları işletmenin vizyonu ve misyonu ile uyumlu hale getirir.	0,620		
11.İşletme büyüyüp geliştikçe yaratılacak boş pozisyonları belirler.	0,615		
8.Çalışanların fikirlerinin dinlendiği ve değer gördüğü bir ortam yaratır.	0,604		
9.Kariyer gelişimi ve yükselme fırsatlarını destekleyen politikalara sahiptir.	0,602		
7.Çalışanların her gün işe gelmek için heyecanlandıkları bir ortam yaratır.	0,562		

	15.Mevcut çalışanlarına işin gerektirdiği önemli becerilere hâkim olduklarında maaş ayarlaması yapar.	0,846		
Somut Yetenek Yönetimi	16.En yüksek performansı gösteren çalışanlarını ödüllendirir.	0,803	0,893	5
	14.Mevcut çalışanlarına işlerini daha iyi yapmalarına imkân tanıyacak uygun eğitimi verir.	0,751		
	13.Doğru işe doğru insanı yerleştirir.	0,731		
	12.Çalışanları yaptıkları işleri etkileyecek kararları almaları konusunda yetkilendirir.	0,649		

KMO=0,950 p=0,000 Toplam Varyans Yüzdesi=65,397 Genel Cronbach's Alpha= 0,953

Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda “Yetenek Yönetimi Algısı Ölçeğinin güvenilirliğinin katsayıya bağlı olarak (Cronbach's Alpha=0,953) yüksek olduğu tespit edilmektedir. Yapılan faktör analizi sonucunda da “Yetenek Yönetimi Algısı Ölçeğinin Bartlett's ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testinin sonuçlarına göre %95 oranında faktör analizi için istatistiksel olarak anlamlı olduğu (KMO=0,950, $p=0,000 \leq 0,01$) ve soyut ile somut yetenek yönetimi olarak iki faktörden oluştuğu görünmektedir. Faktör analizi sonucuna ve her bir ifadenin faktör yüklerine bakarak bu ölçeğin geçerliliğinin olduğunu söyleyebiliriz.

Çalışanların örgütsel bağlılık düzeylerinin ölçülmesinde kullanılan “Örgütsel Bağlılık Ölçeği (ÖBÖ)” kullanılmaktadır. Bu ölçek Meyer ve Allen (1991) tarafından geliştirilmiştir ve 5'li Likert ölçek olup 18 maddeden oluşmaktadır. Bu tip bir ölçekte 1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum şıklarına cevap verilmektedir. Örgütsel bağlılık ölçeği duygusal bağlılık, devam bağlılığı ve normatif bağlılık olmak üzere üç faktörden oluşmaktadır. Tablo 2'de örgütsel bağlılık ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik sonuçları yer almaktadır.

Tablo 2: Örgütsel bağlılık ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik sonuçları

ÖRGÜTSEL BAĞLILIK ÖLÇEĞİ		Faktör Yüklere	Cronbach's Alpha	n
Duygusal Bağlılık	38.Kendimi çalıştığım kurumda ‘‘ailenin bir parçası’’ olarak görüyorum.	0,875	0,943	8
	39.Çalıştığım kurum benim için çok şey ifade ediyor.	0,873		
	37.Kendimi çalıştığım kuruma ‘‘duygusal olarak bağlı’’ hissediyorum.	0,871		
	36.Kendimi çalıştığım kuruma ait hissediyorum.	0,870		
	34.Meslek hayatımın geri kalan kısmını çalışmakta olduğum kurumda geçirmek beni çok mutlu eder.	0,818		
	49.Çalıştığım kurum sadakat gösterilecek bir kurumdur.	0,807		
	51.Çalıştığım kuruma çok şey borçluyum.	0,744		
	35.Çalıştığım kurumun meselelerini gerçekten de kendi meseleleri imiş gibi hissediyorum.	0,719		
Devam Bağlılığı	45.Çalıştığım kurumdan ayrılacak olsam başka iş bulma imkânım sınırlı olur.	0,850	0,805	5
	42.Şu anda çalıştığım kurumdan ayrılacak olsam hayatım altüst olur.	0,838		
	43.Fazla alternatifim olmadığı için çalıştığım kurumdan ayrılmayı düşünmüyorum.	0,835		
	40.Şu anda istediğimden ziyade mecburiyetten dolayı bu kuruluşta çalışıyorum.	0,523		
	41.İstesem de şu anda çalıştığım kurumdan ayrılmak çok zor olur.	0,471		

Normatif Bağlılığı	47.Benim için avantajlı olsa da çalıştığım kurumdan şu anda ayrılmamın doğru olmadığını düşünüyorum.	0,857		
	50.Buradaki insanlara karşı yükümlülük hissettiğim için çalıştığım kurumdan şu anda ayrılamam.	0,677	0,799	4
	48.Çalıştığım kurumdan ayrılısam kendimi suçlu hissederim.	0,495		
	44.Çalıştığım kuruma kendimden o kadar çok şey verdim ki buradan ayrılmayı düşünemiyorum.	0,493		

KMO=0,912 p=0,000 Toplam Varyans Yüzdesi=68,898, Genel Cronbach's Alpha= 0,892

Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda “Örgütsel Bağlılık Ölçeği”nin güvenilirliğinin katsayıya bağlı olarak (Cronbach's Alpha=0,892) yüksek olduğu tespit edilmektedir. Yapılan faktör analizi sonucunda da “Örgütsel Bağlılık” ölçeğinin Bartlett's ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testinin sonuçlarına göre %91,2 oranında faktör analizi için istatistiksel olarak anlamlı olduğu (KMO=0,912, p=0,000≤0,01) ve duygusal bağlılık, devam bağlılığı ve normatif bağlılık olarak üç faktörden oluştuğu görülmektedir. Faktör analizi sonucunda faktör yükleri %50'nin altında olan “46.Bu kurumda çalışmaya devam etmek için zorunluluk hissetmiyorum” ifadesi analize dâhil edilmemiştir. Faktör analizi sonucuna ve her bir ifadenin faktör yüklerine bakarak bu ölçeğin geçerliliğinin olduğunu söyleyebiliriz.

Çalışmada “Görev-Bağlamsal Performans Ölçeği” toplam 17 ifadeden oluşmaktadır. Görev performansını belirlemeye yönelik 9 ifadeyi Goodman & Syvante (1999) ve bağlamsal performansı belirlemeye yönelik 8 ifadeyi ise Jawahar & Carr (2007) geliştirmiştir. Orijinal ölçekte “Görev ve Bağlamsal Performans Ölçeği” iki boyuttan oluşmaktadır. Görev-bağlamsal performans ölçeği 5'li Likert ölçek olup 17 maddeden oluşmaktadır. Bu tip bir ölçekte 1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum şıklarına cevap verilmektedir. Tablo 3'de

görev-bağlamsal performans ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3: Görev-Bağlamsal Performans ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik sonuçları

GÖREV BAĞLAMSAL PERFORMANS ÖLÇEĞİ	Faktör Yükleri	Cronbach's Alpha	n
17.İşime ilişkin hedefleri başarı ile sonuçlandırırım.	0,818		
18.İşimin gerektirdiği performans kriterlerini karşılarım.	0,811		
24.Görevlerimi beklendiği gibi yaparak işimde iyi bir performans sergilerim.	0,808		
20.İşimin tüm gerekliliklerini yerine getiririm.	0,804		
19.İşimle ilgili tüm görevlerde uzmanlığımı kullanırım.	0,761		
Görev Performans 27.İşimi mümkün olan en az hatayla yerine getiririm.	0,741	0,923	10
25.Hedeflenen işleri başarmak ve verilen tarihte bitirmek için planlı ve organize çalışırım.	0,736		
23.İşle ilgili tüm alanlarda yeterliyim, görevlerin ustalıkla üstesinden gelirim.	0,672		
29.Belirli bir tarihte tamamlanması gereken işimi daima zamanında ya da zamanı gelmeden önce yerine getiririm.	0,625		
28.Görevlerimi yerine getirirken ekstra bir özen gösteririm.	0,611		

	31.Örgüt dışındakiler eleştirdiğinde ben örgütümü savunurum.	0,891		
Bağlamsal Performans	32.Örgütümü toplum içinde temsil etmekten gurur duyarım.	0,816		
	30.Diğer çalışanlar eleştirdiğinde ben örgütümü savunurum.	0,726	0,839	4
	33.Potansiyel kullanıcıların örgütümün ürün ve hizmetlerini kullanmalarını teşvik ederim.	0,715		

KMO=0,906 p=0,000 Toplam Varyans Yüzdesi=63,112, Genel Cronbach's Alpha= 0,916

Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda “Görev-Bağlamsal Performans Ölçeğinin güvenilirliğinin katsayıya bağlı olarak (Cronbach's Alpha=0,916) yüksek olduğu tespit edilmektedir. Yapılan faktör analizi sonucunda da “Görev-Bağlamsal Ölçeğinin Bartlett's ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testinin sonuçlarına göre %91 oranında faktör analizi için istatistiksel olarak anlamlı olduğu (KMO=0,906, p=0,000≤0,01) ve görev ile bağlamsal performans olarak iki faktörden oluştuğu görünmektedir. Faktör analizi sonucunda faktör yükleri %50'nin altında olan “21. Görevlere ilişkin belirlenmiş olan sorumluluklardan daha fazlasını üstlenirim”, “22. Daha üst düzey bir pozisyon için uyum olduğumu düşünürüm” ve “26. Geçerli bir mazeretim olsa dahi işimim aksatmamaya çalışırım” ifadeleri analize dâhil edilmemiştir. Faktör analizi sonucuna ve her bir ifadenin faktör yüklerine bakarak bu ölçeğin geçerliliğinin olduğunu söyleyebiliriz.

Veri analiz yöntemi

Çalışmada elde edilen veriler BM SPSS V21.0 (Statistical Package for Social Sciences - Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi) paket programı kullanılarak bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiştir. Araştırmada parametrik testlerden Bağımsız Grup T testi ile Tek Yönlü Varyans (ANOVA) analizleri, değişkenler arasındaki ilişkiyi ölçmek için Pearson Korelasyon Analizi ve bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini ölçmek için ise Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi kullanılmaktadır.

Bulgular

Demografik özelliklere ilişkin bulgular

E-ticaret sektöründe çalışanların cinsiyet, yaş, eğitim ve çalışma sürelerinin bilgilerine yönelik sonuçların dağılımları aşağıdaki Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4: Demografik özellikler tablosu

		Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	171	39,6
	Erkek	261	60,4
	Toplam	432	100,0
Yaş	18-25 yaş	71	16,4
	26-33 yaş	229	53,0
	34-41 yaş	107	24,8
	42 yaş ve üzeri	25	5,8
	Toplam	432	100,0
Eğitim	İlköğretim	10	2,3
	Lise	105	24,3
	Ön lisans	216	50,0
	Lisans	81	18,8
	Doktora	20	4,6
Çalışma Süresi	Toplam	432	100,0
	1 yıl ve altı	138	31,9
	1,5-2 yıl	71	16,4
	2,5-3 yıl	66	15,3
	3,5-4 yıl	38	8,8
	4,5-5 yıl	43	10,0
	5,5-6 yıl	28	6,5
	6,5 yıl ve üzeri	48	11,1
	Toplam	432	100,0

E-ticaret firmasında çalışan personelin %60,4'ü (n=261) erkek, %39,6'sı (171) kadındır, %53,0'ı (n=229) 26-33 yaş arasında, %24,8'i (n=107) 34-41 yaş arasında, %16,4'ü (n=71) 18-25 yaş arasında, geriye kalan %5,8'i de (n=25) 42 yaş ve üzeridir, %50,0'ı (n=216) ön lisans mezunu, %24,3'ü (n=105) lise mezunu, %18,8'i (n=81) lisans mezunu, %4,6'sı (n=20) ve geriye kalan %2,3'ü de (n=10) ilköğretim mezunudur, %16,4'ü (n=71) 1,5-2 yıl arasında, %15,3'ü (n=66) 2,5-3 yıl arasında, %11,1'i (n=48) 6,5 yıl ve üzeri, %10,0'ı (n=43) 4,5-5 yıl arasında, %8,8'i (n=38) 3,5-4 yıl arasında ve %6,5'i (n=28) 5,5-6 yıl arasında çalışma süresine sahiptir.

Pearson korelasyon analizi

Genel görev-bağlamsal performans, alt boyutları olan görev ve bağlamsal performans, genel örgütsel bağlılık, alt boyutları olan duygusal, devam ve normatif bağlılık değişkenlerinin ilişkilerinin belirlenmesi amacıyla bu analiz yapılmaktadır.

Yapılan korelasyon analizi sonucunda genel görev-bağlamsal performans ile genel örgütsel bağlılık arasında istatistiksel açıdan düşük düzeyde pozitif anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,282$, $p=0,000\leq 0,01$). Çalışanların genel görev-bağlamsal performansları arttıkça örgütsel bağlılıkları da artmaktadır. Genel görev-bağlamsal performansları azaldıkça da örgütsel bağlılıkları azalmaktadır.

Genel görev-bağlamsal performans ile örgütsel bağlılık alt boyutu olan duygusal bağlılık arasında istatistiksel açıdan düşük derecede pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,495$, $p=0,000\leq 0,01$). Çalışanların genel görev-bağlamsal performansları arttıkça duygusal bağlılıkları artar, performansları azaldıkça da duygusal bağlılıkları düşer.

Genel görev-bağlamsal performans ile örgütsel bağlılık alt boyutu olan devam bağlılığı arasında istatistiksel açıdan düşük derecede negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=-0,137$, $p=0,004\leq 0,01$). Çalışanların genel görev-bağlamsal performansları arttıkça devam bağlılıkları azalmaktadır. Bunun tam zıttı da olabilmektedir. Çalışanların genel görev-bağlamsal performansları azaldıkça devam bağlılıkları artmaktadır.

Genel görev bağlamsal performans ile normatif bağlılık arasında istatistiksel açıdan düşük derecede pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,180$, $p=0,000 \leq 0,01$). Genel görev-bağlamsal performans arttıkça normatif bağlılığı artmaktadır. Tam zıttı da olabilmektedir. Çalışanların genel görev-bağlamsal performansları azaldıkça normatif bağlılıkları da azalmaktadır.

Genel görev-bağlamsal performansının alt boyutu olan görev performansı ile genel örgütsel bağlılık arasında istatistiksel açıdan düşük derecede pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,207$, $p=0,000 \leq 0,01$). Çalışanların görev performansı arttığında firmaya karşı örgütsel bağlılıkları da artmaktadır. Görev performansları azaldığında da örgütsel bağlılıkları azalmaktadır.

Genel görev-bağlamsal performans alt boyutu olan görev performansı ile örgütsel bağlılık alt boyutu olan duygusal bağlılık arasında istatistiksel açıdan düşük derecede pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,382$, $p=0,000 \leq 0,01$). E-ticaret sektöründe çalışan katılımcıların görev performansı arttıkça örgüte olan duygusal bağlılıkları artmaktadır, görev performansı azaldıkça duygusal bağlılıkları da azalmaktadır.

Genel görev-bağlamsal performansı alt boyutu olan görev performansı ile örgütsel bağlılık alt boyutu olan devam bağlılığı arasında istatistiksel açıdan düşük derecede negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=-0,118$, $p=0,014 \leq 0,05$). Çalışanların görev performansı arttıkça devam bağlılıkları azalmaktadır, görev performansı azaldıkça devam bağlılıkları da artmaktadır.

Genel görev-bağlamsal performansı alt boyutu olan görev performansı ile örgütsel bağlılık alt boyutu olan normatif bağlılık arasında istatistiksel açıdan düşük derecede pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,124$, $p=0,010 \leq 0,05$). Çalışanların görev performansı arttıkça normatif bağlılıkları artmaktadır, görev performansları azaldıkça da normatif bağlılıkları azalmaktadır.

Genel görev-bağlamsal performansı alt boyutu olan bağlamsal performans ile genel örgütsel bağlılık arasında istatistiksel açıdan düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,317$, $p=0,000 \leq 0,01$).

Çalışanların bağlamsal performansları arttıkça örgütsel bağlılıkları artmaktadır, bağlamsal performansları azaldığında ise örgütsel bağlılıkları da azalmaktadır.

Genel görev-baglamsal performansı alt boyutu olan bağlamsal performans ile örgütsel bağlılık alt boyutu olan duygusal bağlılık arasında istatistiksel açıdan orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,522$, $p=0,000\leq 0,01$). Çalışanların bağlamsal performansı arttıkça duygusal bağlılıkları artmaktadır, bağlamsal performansı azaldıkça duygusal bağlılıkları da azalmaktadır.

Genel görev-baglamsal performansı alt boyutu olan bağlamsal performans ile örgütsel bağlılık alt boyutu olan devam bağlılığı arasında istatistiksel açıdan düşük derecede negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=-0,122$, $p=0,011\leq 0,05$). Çalışanların bağlamsal performansı arttıkça devam bağlılığı azalmaktadır, bağlamsal performansı azaldıkça da devam bağlılığı artmaktadır.

Genel görev-baglamsal performansı alt boyutu olan bağlamsal performans ile örgütsel bağlılık alt boyutu olan normatif bağlılığı arasında istatistiksel açıdan düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,216$, $p=0,000\leq 0,01$). Çalışanların bağlamsal performansı arttıkça normatif bağlılığı artmaktadır, bağlamsal performansı azaldıkça normatif bağlılığı da azalmaktadır.

Sonuçlar ve öneriler

Araştırmada, yetenek yönetimi uygulamalarının örgüte bağlılık düzeyi ile çalışan performansı üzerindeki etki düzeyi ve varsa aralarındaki ilişkiler tespit edilmeye çalışılmaktadır. Araştırma e-ticaret sektöründe çalışan personeller üzerinde gerçekleştirilmiştir. Buna göre araştırmaya katılanların %60,4'ünün erkek, %39,6'sının kadın, %53'nün 26-33 yaş arasında, %24,8'inin 34-41 yaş arasında, %16,4'ünün 18-25 yaş arasında, geriye kalan %5,8'inin 42 yaş ve üzerinde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların %50'sinin ön lisans mezunu, %24,3'ünün lise mezunu, %18,8'inin lisans mezunu, %4,6'sının doktora ve geriye kalan %2,3'ünün de ilköğretim mezunu olduğu; %16,4'ünün 1,5-2 yıl arasında, %15,3'ünün

2,5-3 yıl arasında, %11,1'inin 6,5 yıl ve üzerinde, %10'nun 4,5-5 yıl arasında, %8,8'inin 3,5-4 yıl arasında ve %6,5'inin de 5,5-6 yıl arasında aynı şirkette çalıştığı görülmüştür.

Araştırmanın örneklemini oluşturan e-ticaret sektöründe çalışanların görev dağılımlarına bakıldığında çalışanların %65,3'ünün uzman, %28,7'sinin müdür, %3,2'sinin uzman yardımcısı, %2,5'inin stajyer ve geriye kalan %0,2'sinin de müdür yardımcısı olduğu belirlenmiştir.

Bu çalışmada cinsiyete göre genel yetenek yönetimi, soyut yetenek yönetimi, somut yetenek yönetimi, genel görev-bağlamsal performans, görev performans, bağlamsal performans, genel örgütsel bağlılık, duygusal bağlılık, devam bağlılığı ve normatif bağlılık ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmada yaşa göre genel yetenek yönetimi, soyut yetenek yönetimi, somut yetenek yönetimi, genel görev-bağlamsal performans, görev performans, bağlamsal performans, genel örgütsel bağlılık, duygusal bağlılık ve normatif bağlılık ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmada yaşa göre devam bağlılık ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Buna göre 15-25 yaş arasındaki çalışanların 34-41 yaş arasında olan çalışanlara göre; 26-33 yaş arasında olan çalışanların 34-41 yaş arasında olan çalışanlara göre devam bağlılıklarının daha yoğun olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada eğitim durumuna göre genel yetenek yönetimi ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Buna göre lise mezunu çalışanların lisans mezunu çalışanlara göre genel yetenek yönetimlerinin daha iyi olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada eğitim durumuna göre soyut yetenek yönetimi ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Buna göre lise mezunu çalışanların lisans mezunu çalışanlara göre soyut yetenek yönetimlerinin daha iyi olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada eğitim durumuna göre somut yetenek yönetimi ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Buna göre lise mezunu çalışanların ön lisans mezunu çalışanlara göre; lise mezunu çalışanların lisans mezunu çalışanlara göre; lise mezunu çalışanların doktora mezunu çalışanlara göre somut yetenek yönetimlerinin daha iyi olduğu görülmüştür.

Çalışmada somut yetenek yönetiminin görev performans üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu saptanmıştır. Buna göre somut yetenek yönetiminin e-ticaret çalışanlarının görev performansını %16,1 oranında açıkladığı görülmektedir. Burada soyut yetenek yönetiminin görev performans üzerinde pozitif yönde bir etkisi olduğu söylenebilir. Ayrıca çalışmada somut yetenek yönetiminin genel görev-bağlamsal performans üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu saptanmıştır. Buna göre somut yetenek yönetiminin e-ticaret çalışanlarının genel görev-bağlamsal performansını %20,0 oranında açıkladığı görülmektedir. Burada soyut yetenek yönetiminin genel görev-bağlamsal performans üzerinde pozitif yönde bir etkisi olduğu buna göre; kişilerin doğru işlere yerleştirilmiş olması, çalışanlara verilen eğitimlerin gelişimlerine yönelik olması, çalışanlara kariyer olanaklarının verilmesi ve performansı yüksek olan çalışanlara ödül verilmesi halinde çalışan performansının yükseleceği söylenebilir.

Çalışmada somut yetenek yönetiminin örgütsel bağlılık alt boyutu olan normatif bağlılık üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu saptanmıştır. Buna göre somut yetenek yönetiminin e-ticaret çalışanlarının örgütsel bağlılık alt boyutu olan normatif bağlılığı %6,6 oranında açıkladığı görülmektedir. Burada soyut yetenek yönetiminin örgütsel bağlılığın alt boyutu olan normatif bağlılık üzerinde pozitif yönde bir etkisi olduğu; çalışanlara sunulan kariyer gelişim imkânı, eğitim ve ödüllerin çalışanların şirkete karşı olan sadakatlerini arttırdığı söylenebilir.

Bu çalışmada soyut yetenek yönetiminin örgütsel bağlılığın alt boyutu olan duygusal bağlılık üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu saptanmıştır. Buna göre soyut yetenek yönetiminin e-ticaret çalışanlarının örgütsel bağlılık alt boyutu olan duygusal bağlılığı %22,9 oranında açıkladığı görülmektedir. Burada soyut yetenek yönetiminin örgütsel bağlılık alt boyutu olan duygusal bağlılık üzerinde pozitif yönde bir etkisi olduğu ve çalışan emeğine önem

verilen, çalışanın işe giderken her gün heyecan duymasını sağlayan bir işletme kültürünün oluşturulmasının çalışanlar üzerinde duygusal bağlılığı arttırdığı söylenebilir.

Çalışmada genel görev-bağlamsal performans ile genel örgütsel bağlılık arasında istatistiksel açıdan düşük düzeyde pozitif anlamlı bir ilişki olduğu, buna göre çalışanların genel görev-bağlamsal performansları arttıkça örgütsel bağlılıklarının arttığı, genel görev-bağlamsal performansları azaldıkça da örgütsel bağlılıklarının azaldığı tespit edilmiştir.

Çalışmada genel görev-bağlamsal performans ile örgütsel bağlılık alt boyutu olan duygusal bağlılık arasında istatistiksel açıdan düşük derecede pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, buna göre çalışanların genel görev-bağlamsal performansları arttıkça duygusal bağlılıklarının arttığı, performansları azaldıkça da duygusal bağlılıklarının düştüğü tespit edilmiştir.

Çalışmada genel görev-bağlamsal performans ile örgütsel bağlılık alt boyutu olan devam bağlılığı arasında istatistiksel açıdan düşük derecede negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, buna göre çalışanların genel görev-bağlamsal performansları arttıkça devam bağlılıklarının azaldığı, çalışanların genel görev-bağlamsal performansları azaldıkça devam bağlılıklarının arttığı tespit edilmiştir.

Çalışmada genel görev-bağlamsal performansı alt boyutu olan bağlamsal performans ile örgütsel bağlılık alt boyutu olan duygusal bağlılık arasında istatistiksel açıdan orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, buna göre çalışanların bağlamsal performansı arttıkça duygusal bağlılıklarının arttığı, bağlamsal performansı azaldıkça duygusal bağlılıklarının da azaldığı tespit edilmiştir.

Çalışmada elde edilen bulgular örgütsel bağlılık açısından değerlendirildiğinde çalışanların bağlamsal performansları ile duygusal bağlılık ve normatif bağlılık arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Burada çalışanların kendi görev tanımları haricinde de sorumluluk alabilecekleri, işlerini hatasız ve özenerek yapmak

isteyecekleri ve çalıştıkları iş yerini her türlü eleştiri karşısında savunmak isteyecekleri söylenebilir.

Sonuç olarak küreselleşme ile birlikte yaşanan değişimler, işletmeleri güçlü bir rekabet ortamında pazar paylarını arttırmayı ve varlıklarını sürdürmeyi zorunlu hale getirmiştir. İşletmeler bu zorlu ortamda öne geçebilmek için insan kaynağı faktörüne daha fazla önem vermiş ve bu süreçte nitelikli çalışanlara ihtiyaç duyulduğunu farkına varmıştır.

Böylece “Yetenek yönetimi” kavramı örgüte yetenekli bireylerin alınmasını, eğitimini, geliştirilmesini ve bu çalışanları örgütte tutmak için ‘stratejik insan kaynakları yönetiminin’ özelleşmiş bir uygulama şeklini ortaya koyan bir yönetim şekli olarak karşımıza çıkmıştır.

Yetenek yönetimi, işletmenin rekabette sürdürülebilirliğini sağlayacak pozisyonların sistemli bir şekilde tespit edilmesini, bu pozisyonlar için yüksek potansiyele ve performansa sahip çalışanların bulunduğu bir havuzun oluşturulmasını, bu pozisyonları yetkin çalışanlar ile doldurabilecek daha kolay yöntemlerin bulunmasını ve bu kişilerin işletmeye karşı bağlanmasını sağlayan bir süreçtir.

İşletmeler açısından yetenekli çalışanlara sahip olmak ve onları bünyelerinde tutabilmek kendi aralarında bir yarışa sebebiyet vermektedir. Yetenek yönetimini başarı ile uygulayabilen işletmelere bakıldığında yetenek yönetiminin finansal açıdan önemli bir etki yarattığı görülmektedir.

Çalışmada elde edilen bulgular yetenek yönetiminin tüm boyutları ile değerlendirildiğinde her bir boyutunun örgütsel bağlılık ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu nedenle yetenek yönetimini kullanan ya da henüz yeni kurmak isteyen işletmelerin tüm boyutlarına gereken özeni göstermesi önem arz etmektedir. İşletmenin tüm boyutlarına gereken önemi vermemesi durumunda çalışanların örgüte olan bağlılıklarında ve çalışan performansında istenilen düzeye ulaşılması güç olacaktır.

Kaynaklar

- [1] Altunoğlu, A. E., Atay, H., Terlemez, B. (2015). İnsan Kaynakları Bakış Açısından Yetenek Yönetimi: *Bankacılık Sektörü Uygulama Örneği*. Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi. Cilt. 37, Sayı. 1. İstanbul. s. 24.
- [2] Aslantaş, M. (2016). *Yetenek Yönetiminin İşe Adanma, Performans ve İşten Ayrılma Niyetine Etkisi: Bankacılık Sektörü Örneği*. Doktora Tezi. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Diyarbakır.
- [3] Bağcı, Z. (2013). *Çalışanların Örgütsel Adalet Algılarının Örgütsel Bağlılıkları Üzerindeki Etkisi: Tekstil Sektöründe Bir İnceleme*. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 9 (19). s. 16.
- [4] Durna, U. ve Eren, V. (2005). *Üç Bağlılık Unsuru Açısından Örgütsel Bağlılık*, Doğuş Üniversitesi Dergisi, 6(2). s.18.
- [5] Doğan, S., Demiral, Ö. (2008). *İnsan Kaynakları Yönetiminde Çalışanların Kendilerine Doğru Yolculuk: Yetenek Yönetimi*. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Cilt.17, Sayı.3, 2008, s.146-158.
- [6] Griffiths, B.& Washington, E. (2015). *Competencies at Work Providing a Common Language for Talent Management*, 1.baskı, New York: Business Expert Press.
- [7] Yumurtacı, A. (2014). *Küreselleşen Emek Piyasalarında Yeni Bir Olgü: Yetenek Yönetimi*. Yalova Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt.5, Sayı.8, Yalova. s. 23.

Arazi değerlendirmesinin prensipleri ve niteliği

Ufuk Fatih KÜÇÜKALİ¹

Geliş tarihi / Received: 04.12.2019

Düzeltilerek Geliş tarihi / Received in revised form: 20.12.2019

Kabul tarihi / Accepted: 27.12.2019

Öz

Arazi kullanımları hakkındaki kararlar toplumda ve bilim dünyasında uzun zamandır tartışılmakta ve değerlendirilmektedir. Geçmişte, arazi kullanımı daha basit ihtiyaçlara yanıt verme çabası içinde, daha az kompleks politik, sosyal ve ekonomik süreçler eşliğinde şekillenmiştir. Bugünün daha kalabalık ve karmaşık dünyasında ise genellikle arazi kullanım planının süreçleri çerçevesinde kararlar alınmaya çalışılmaktadır. Bu planlar özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ile tüm dünyayı kapsayacak şekilde geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bu da doğal kaynakların koruma-kullanma bağlamında yeniden değerlendirilmesinin önünü açmıştır. Bu bağlamda, kullanımlar arası rekabet, değişen ihtiyaçlar ve çeşitli kaynaklı baskılar değerlendirme içinde önemli bir yer tutmaktadır. Arazi değerlendirmesi, arazinin spesifik amaçlar için kullanıldığındaki performansının değerlendirilmesi ile ilgilidir. Bu da topografya, jeolojik özellikler, iklim, toprak, hidrolojik özellikler, flora-fauna ve diğer arazi kullanımları içinde etkili olan faktörler gibi temel faktörlerin yorumlanması ve değerlendirilmesi süreçlerini gerektirir. Planlamada başarılı olmak için, alanda düşünülen arazi kullanımlarının fiziksel, ekonomik ve sosyal bağlamda ortaya koyacakları sonuçlar ve ilişkileri düşünülmeli ve sınırlar belirlenmelidir. Bu çalışmada öncelikle arazi kullanımına temel teşkil eden karar süreçlerinde en önemli etken olan arazi değerlendirmesi süreci irdelenmiştir. Arazi değerlendirmesinin prensipleri ortaya konularak, niteliği, kullanılan metotlar ve yaklaşımlar belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arazi değerlendirme, arazi kullanımı, arazi kullanım planı, doğal kaynak yönetimi

¹ Doç. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, E-mail: ufkucukali@aydin.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2715-7046.

Principles and characteristics of the land evaluation

Abstract

Decisions on land use have been discussed and evaluated in society and the scientific community for a long time. In the past, land use has been shaped by less complex political, social and economic processes in an effort to respond to simpler needs. In today's more crowded and complex world, decisions are generally made within the framework of the land use plan processes. These plans are being developed to cover especially the developed and developing countries and the whole world. This has paved the way for the re-evaluation of natural resources in terms of conservation and utilization. In this context, competition between uses, changing needs and various sourced pressures play an important role in the evaluation. Land evaluation deals with the evaluation of the performance of the land when it is used for specific purposes. This requires the interpretation and evaluation of key factors such as topography, geological characteristics, climate, soil, hydrological characteristics, flora-fauna and other land-use factors. In order to be successful in planning, the results and relationships of land use in the physical, economic and social context should be considered and limits should be determined. In this study, first of all, land evaluation process, which is the most important factor in decision making processes which are the basis of land use, is examined. The principles of land evaluation were put forward and the quality, methods and approaches used were determined.

Keywords: Land assessment, land use, land use plan, natural resource management

Giriş

Arazi; fiziksel çevre, iklim, rölyef, toprak, hidroloji ve vejetasyonun bileşiminden oluşur. Bu faktörler potansiyel arazi kullanımını etkiler. Geçmiş ve şimdiki insan aktivitelerinin sonuçlarını içerir (Stocking ve Murnaghan, 2013). Ekonomik ve sosyal karakteristikler (Diener ve Suh, 1997) arazi kavramı içinde olmasa da, ekonomik ve sosyal bağlam içinde yerini alırlar. Böylece arazi, toprak ve arsadan daha geniş anlam içeren bir kavramdır. Toprak varyasyonları veya toprak ve arazi şekli, arazi harita birimi ile lokal alanlar arasındaki farklılığın ana nedenleridir (Bouma ve ark., 2011; Kaiser ve ark., 1995). Bu nedenle arazi harita biriminin tanımlanmasında ana karakter olarak toprak sörveyleri kullanılır. Buna rağmen toprak özelliklerinin değerlendirmesi diğer çevresel faktörlerin değerlendirilmesinden izole edilen bir faktör olarak görülmemelidir.

Arazinin fiziksel, ekonomik ve sosyal koşulları göz önüne alınarak arazi kullanımındaki limitler belirlenir. Bu tür arazi kullanımları arazi değerlendirmesinin öznesini oluşturur (Foley ve ark., 2005). Bunlar başlıca arazi kullanımı ve araziden faydalanma çeşitlerini ortaya koyar.

Araziden faydalanma çeşidi, fiziksel, ekonomik ve sosyal ortamın teknik özelliklerinin irdelenmesi sürecini de içerir. Bu güncel durumdan gelecekle ilgili planlara, programlara kadar tüm çalışmaları kapsar. Araziden faydalanma çeşidinin özellikleri belirlenirken aşağıdaki verilerden yararlanılır (Hansen, 1959):

- Ürün (ekin, çiftlik hayvanları, kereste), hizmetler (rekreasyon) veya diğer faydalar (doğal yaşamı koruma)
- Pazar yönelimi, varlıkları ve ticari üretimler
- Anapara yoğunluğu
- İşgücü yoğunluğu
- Güç kaynakları (insan gücü)
- Alan kullanıcılarının davranışları ve teknik bilgi
- Teknoloji kullanımı
- Altyapı gereksinimi
- Arazideki mülklerin büyüklük ve şekli
- Arazi imtiyazları
- Gelir seviyesi.

Aynı arazi faydalanma çeşidine sahip farklı alanlarda, farklı yönetim uygulamaları oluşturulabilir.

Arazi karakteristikleri, arazinin ölçülmüş veya tahmin edilmiş özellikleridir (Loveland, 2000). Örneğin; eğimi, yağış miktarı, toprak tekstürü, su kapasitesi, vejetasyonun toplam kütlesi bu özelliklerden birkaçı olarak sayılabilir. Arazi harita birimi, arazi karakteristikleri içinde tanımlanır. Arazi karakteristikleri değerlendirilirken birbirleri ile olan çoklu etkileşimleri de göz önüne alınmalıdır (Smith ve ark., 2003). Örneğin; toprak erozyonunun oluşum sürecinde yalnız eğim derecesi değil, eğim uzunluğu, geçirimsizlik, toprak strüktürü, yağış değerleri ve diğer karakteristikler etkilidir.

Arazi niteliği ise özel bir çeşit kullanım için arazinin uygunluğuna etkide bulunan farklı özelliklerin tanımlanmasıdır (Dumanski ve Pieri, 2000). Arazi niteliği pozitif veya negatif etkiye sahip olabilir. Örneğin; mevcut nem, erozyon direnci, sel zararları, toprakta tuzlanma gibi. Çok sayıda arazi niteliği mevcuttur ve eğer verilere ulaşılabılırsa tüm arazi nitelikleri belirlenebilir. Çalışmanın amacı ve ölçeğine göre de arazi nitelikleri ayrıntılı olarak değerlendirilir ve çalışmaya adapte edilir.

Yöntem

Doğal kaynak yönetimi ve koruma-kullanma bağlamında yönetim sürecinde arazinin doğal ve beşeri yapısının sahip olduğu nitelikler ve aralarındaki ilişki ağlarının ortaya konmasının önemini vurgulayan bu çalışmada araştırma yöntemi için bir model çizilmeye çalışılmış ve bunun için de Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) belirlediği uluslararası kabul görmüş arazi değerlendirmesi metodu temel alınmıştır (FAO, 1976; George, 2005).

Ancak bu yöntemle her doğal kaynak ve tüm araziler için değişmez bir değerlendirme şablonu oluşturulması mümkün değildir. Her arazinin ve doğal kaynak ögesinin kendine has sergilediği özellikleri çerçevesinde bu temel yöntem yeniden formüle edilebilir ve çalışmanın içeriğine uygun hale getirilebilir. Sonuç itibarı ile bu değerlendirmeleri yaparken bir dil ve yöntem birliğinin sağlanması için bu ana çatkı oluşturulmuş ve bu çalışmada irdelenmeye çalışılmıştır.

Bulgular

Arazi değerlendirmesinin amacı

Arazi değerlendirmesi güncel arazi performansı ile birlikte düşünülür ve arazi kullanımında meydana gelen değişimler değerlendirilir. Değerlendirme süreci planlanan yatırımların o bölgede yaşayan insanlar ve tüm ülkenin faydalanması için ekonomik ve sosyal sonuçlarının değerlendirilmesi ve çevrede/doğal kaynaklarda meydana getirebilecekleri zararların minimuma indirilmesi prensiplerine bağlı olarak sürdürülür. Arazi değerlendirmesi aşığıdaki sorulara yanıt vermelidir:

- Güncel olarak arazi nasıl yönetilmektedir ve güncel uygulamalar değiştirilmezse neler olabilir?
- Güncel arazi kullanımında hangi yönetim uygulaması ile arazinin gelişimi mümkündür?
- Fiziksel olarak mümkün, sosyal ve ekonomik olarak uygun diğer hangi arazi kullanımları mevcuttur?
- Bu kullanımların hangileri sürdürülebilir koruma ve diğer faydaları sunma olasılığına sahiptir?
- Her bir kullanım ile ilişkili olarak hangi fiziksel, ekonomik ve sosyal olumsuz etkiler mevcuttur?
- Amaçlanan koruma ve olumsuz etkilerin minimuma indirilmesi için hangi girdiler değerlendirmeye alınmalıdır?
- Her bir kullanım formu için hangi faydalar mevcuttur?

Eğer önemli değişimlere sebep olan yeni bir kullanım mevcutsa, (sulama planları, enerji yatırımları gibi) aşağıdaki ek sorular da cevaplandırılmalıdır:

- Arazinin koşullarında gerekli ve uygun hangi değişimler nasıl yapılabilir?
- Hangi girdiler bu değişimlerin uygulanması için gereklidir?

Değerlendirme süreci arazi kullanımındaki güncel değişimlere kendiliğinden diğer faktörlerden bağımsız olarak karar veren bir süreç değildir. Ancak veriler elde edilerek hangi kararların alınması gerektiği konusunda yönlendirici olabilir. Bu konuda etkili olabilmek için sonuçları, faydaları ve olumsuzlukları içeren iki veya daha fazla potansiyel arazi kullanımı önerilerinin geliştirilmesi gerekir.

Arazi değerlendirmesi ve arazi kullanımı planı

Arazi değerlendirmesi, arazi kullanım planlama sürecinin bir parçası olup farklı durumlarda çeşitli roller üstlenir. Arazi kullanım planlama süreci genel olarak aşağıda sıralanmış olan aktiviteler ve kararlardan oluşur:

- Değişim için gerekliliğin tanımlanması
- Amaçların tanımlanması
- Alternatif formdaki alan kullanımları ve onların ana gereksinimlerinin belirlendiği planların formüle edilmesi
- Alandaki farklı güncel arazi kullanımlarının tanımlanması ve betimlenmesi

- Her bir farklı kullanımın karşılaştırılması ve değerlendirilmesi
- Arazide tercih edilen kullanım seçilmesi
- Proje tasarımı veya alanın her bir farklı özelliğe sahip parçası için detaylı analizlerin ve alternatif planların geliştirilmesi
- Uygulamaya karar verilmesi
- Uygulama
- İşlemlerin izlenmesi.

Bu süreçler sonucunda arazi değerlendirmesi; arazi kullanımı ile ilgili karar verilmeden önce, önemli gereksinimleri ve olumsuzlukları ortaya koyarak yeni bir arazi kullanımı kararı alınmasına neden olabilmektedir. Örneğin bir alanın orman alanı olarak kalması ya da tarım alanına dönüştürülmesi yada ekolojik hassasiyet gösteren bir alanın doğa koruma alanı olarak seçilmesi ya da rekreasyona açılması ile ilgili kararlarda yönlendirici olabilmektedir.

Prensipier

Arazi değerlendirmesinde yaklaşım metodu olarak bazı prensipler esas olarak alınabilir. Bu temel prensipler (Duning ve Linsheng, 1998) aşığıdaki gibidir:

Arazi uygunluğu, belirlenmiş türdeki kullanımlara uygun olarak sınıflandırılır ve değerlendirilir.

Değerlendirme, farklı türdeki arazilerin gereksinimleri ile kullanımlara bağlı elde edilebilecek faydaların karşılaştırmasını gerektirmektedir.

Multi-disipliner yaklaşım gereklidir.

Alanla ilgili planlanan fiziksel, ekonomik ve sosyal bağlamların ilişkileri göz önüne alınarak değerlendirme yapılır.

Uygunluk ve sürdürülebilirlik esasına göre kullanımı işaret eder.

Değerlendirme birden fazla kullanım türünün karşılaştırmasını içerir.

Yoğunluğun ve yaklaşımın dereceleri

Her tür arazi değerlendirmesinde yaygın olarak kullanılan uygulamalar vardır. Değerlendirme başlangıç olarak, değerlendirmenin amaçlarının belirlendiği, varsayımların ve sınırlamaların ortaya konduğu ve izlenecek metodun seçildiği birincil/başlangıç danışma (konsültasyon) süreci ile başlar. Ardından şekillenen ve değişiklikler içeren sonraki aktivitelerin detayları belirlenir.

Yoğunluğun dereceleri

Arazi değerlendirmesinde üç yoğunluk derecesinden söz edebiliriz. Bunlar: keşif, yarı detaylı ve detaylı yoğunluk dereceleridir. Keşif araştırması, doğal kaynakların ulusal ve bölgesel ölçekteki gelişim olasılıklarını ve genel envanterini ortaya koyma süreçlerini içerir. Ekonomik analizler çok genel terimlerle ortaya konur ve arazi değerlendirmesi niteliksel olarak yapılır. Elde edilen sonuçlar ülke planında korunacak alanların, öncelikli alanların ve gelişim için ayrılmış alanların ortaya konmasında katkıda bulunurlar.

Orta seviye yoğunluk derecesi olan yarı detaylı araştırmalar, gelişim projelerindeki uygunluk çalışmaları gibi daha spesifik amaçlar üzerinde yoğunlaşırlar. Bu noktada arazi değerlendirmesi niceliksel olarak yapılır. Bu araştırmalar projenin seçimi sürecinde gerekli bilgilerin temin edilmesini sağlar.

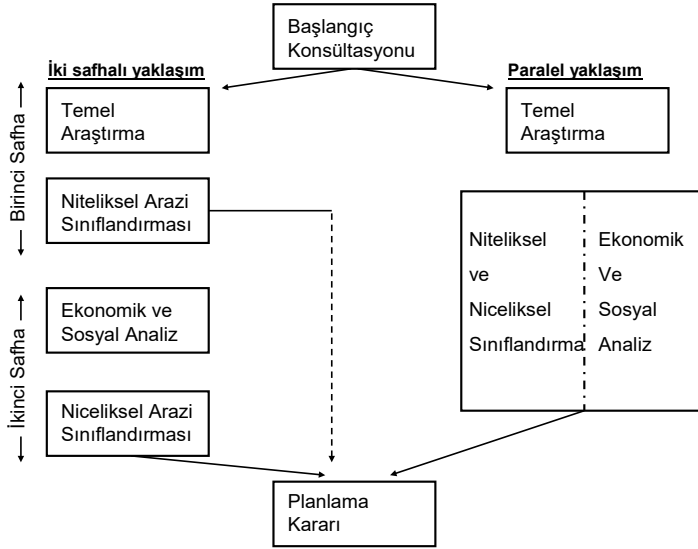
Arazi değerlendirmesindeki üç yoğunluk derecesinden niceliksel özellikleri en yüksek olan detaylı araştırmalar ise, güncel planlama, tasarımların ve kararların detaylı olarak irdelendiği ve genellikle karar aşamasından uygulamaya kadar süren analizleri içerir.

Arazi değerlendirmesi için iki safhalı ve paralel yaklaşımlar

Doğal kaynak analizleri ile sosyal analizler arasındaki ilişkiler ve hangi tür arazi kullanımının formüle edildiği, aşağıdaki yaklaşımlardan hangisinin arazi değerlendirmesinde kabul edildiği ile ilişkilidir.

İki safhalı yaklaşımda ilk safhada temel olarak niteliksel arazi değerlendirmesi, ikinci safhada ise ekonomik ve sosyal analizler yapılır.

Paralel yaklaşımda arazi ve arazi kullanımının niteliksel ve niceliksel sınıflandırması ile ekonomik ve sosyal analizlerin aynı anda değerlendirilmesi ve ilişkiler ortaya konulur (Şekil 1).

Şekil 1: Arazi değerlendirmesinde iki safhalı ve paralel yaklaşımlar.

İki safhalı yaklaşım genel olarak, kaynağın biyolojik koruma potansiyelinin değerlendirildiği geniş planlama çalışmalarında envanter oluşturmak için kullanılır. İlk safhada arazi uygunluk sınıflaması, araştırmanın başında seçilen arazi kullanımının türü için arazinin uygunluğunun belirlenmesi esasına dayanır. Ekonomik ve sosyal analizlerin ilk safhaya katkıları oldukça sınırlıdır. İlk safha bittikten, sonuçları haritada gösterildikten ve raporları yazıldıktan sonra bu sonuçlar ikinci aşamaya altlık olur. İkinci aşamada da ekonomik ve sosyal analizler derinlemesine yapılarak birbirleri ile ilişkilendirilir.

Paralel yaklaşımda, ekonomik ve sosyal analizler ile fiziksel faktörlerin değerlendirmeleri eş zamanlı olarak yapılır. Daha kısa sürede daha kesin bilgiler vermesi beklenir. Yeterli çalışma zamanı bulunan projelerde iki safhalı yaklaşım, derinlemesine araştırmaları daha detaylandırarak verebileceği için uygun olacaktır.

Sonuçlar

Arazi değerlendirmesinde arazi kullanım planının en önemli fonksiyonlarından biri, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetiminin sağlanmasıyla geleceklere aktarılmasında bir araç olarak kullanılabilme

potansiyeline sahip olmasıdır. Bunun yanında günümüzde de, doğal kaynaklara zarar vermeden koruma-kullanma bağlamında karar vermeye yardımcı olabilecek temel prensip ve ilişkileri ortaya koyan bir kılavuz olarak görülebilir.

Bu planlama; planlanan arazi kullanımının türü ile doğal çevre ve aralarındaki ilişkilerin çok iyi anlaşılmasına bağlı olarak başarılı olabilmektedir. Günümüzde doğal kaynaklara zarar veren gerek uluslararası gerekse ulusal birçok arazi kullanımı kararlarının ortaya koyduğu çevresel, ekonomik ve sosyal problemlere sayısız örnek (turizm amaçlı yapılaşma sonucu doğal kaynak kayıpları gibi) verilebilir. Burada arazi ile araziyi kullanan arasındaki karşılıklı ilişkilerin anlaşılmaması veya değerlendirme dışı bırakılması bu olumsuz süreci daha da hızlandırmaktadır. Bu süreçleri tersine çevirebilmek için doğru yöntemler ile yapılmış, fiziksel, ekolojik ve sosyal yönleri ile analiz edilmiş arazi kullanım planlarının tüm planlama kademelerinde eş güdüm içerisinde değerlendirmeye alınarak tüm politik ve yönetsel süreçlerde yön gösterici olarak kullanılması hayati önem taşımaktadır.

Kaynaklar

- [1] Bouma, J., Stoorvogel, J. J., & Sonneveld, M. P. W. (2011). Land evaluation for landscape units. In *Handbook of Soil Sciences: Properties and Processes*, 2nd ed. (pp. Chapter-34). CRC Press/Taylor & Francis.
- [2] Diener, E., & Suh, E. (1997). Measuring quality of life: Economic, social, and subjective indicators. *Social Indicators Research*, 40(1-2), 189-216.
- [3] Duning, X., Linsheng, Z. (1998). Ecological principles of landscape classification and assessment. [J]. *Chinese Journal of Applied Ecology*, 2.
- [4] Dumanski, J., Pieri, C. (2000). Land quality indicators: research plan. *Agriculture, Ecosystems & Environment*, 81(2), 93-102.
- [5] FAO, A. (1976). *Framework for Land Evaluation*. FAO Soils Bulletin, 32.
- [6] Foley, J. A., DeFries, R., Asner, G. P., Barford, C., Bonan, G., Carpenter, S. R., ... & Helkowski, J. H. (2005). Global consequences of land use. *Science*, 309 (5734), 570-574.

- [7] George, H. (2005). An overview of land evaluation and land use planning at FAO. FAO (ed.). Rome, Italy: FAO.
- [8] Hansen, W. G. (1959). How accessibility shapes land use. *Journal of the American Institute of planners*, 25(2), 73-76.
- [9] Kaiser, E. J., Godschalk, D. R., & Chapin, F. S. (1995). *Urban land use planning* (Vol. 4). Urbana, IL: University of Illinois press.
- [10] Loveland, T. R., Reed, B. C., Brown, J. F., Ohlen, D. O., Zhu, Z., Yang, L. W. M. J., & Merchant, J. W. (2000). Development of a global land cover characteristics database and IGBP DISCover from 1 km AVHRR data. *International Journal of Remote Sensing*, 21(6-7), 1303-1330.
- [11] Smith, J. H., Stehman, S. V., Wickham, J. D., & Yang, L. (2003). Effects of landscape characteristics on land-cover class accuracy. *Remote Sensing of Environment*, 84(3), 342-349.
- [12] Stocking, M. A., & Murnaghan, N. (2013). A handbook for the field assessment of land degradation. Routledge.

Sinemada özel efekt kullanımının tarihi ve gelişimi

Sefa DAYI^{1*}
Özer KANBUROĞLU²

Geliş tarihi / Received: 01.08.2019

Düzeltilerek Geliş tarihi / Received in revised form: 10.08.2019

Kabul tarihi / Accepted: 23.08.2019

Öz

Bu çalışma, sinema ve film sektöründe özel efekt kullanımının tarihini ve gelişimini, çeşitli zaman dilimlerinde meydana gelen gelişmeler ve değişimleri ortaya koymaktadır. Özellikle on dokuzuncu yüzyıldan başlayarak özel efekt alanında çeşitli sinema yapımlarında bu ilerlemeleri ve kullanılan teknikleri görmek mümkündür. Bu alandaki ilerlemeler teknolojik gelişmelere bağlı olarak süregelmiştir. Toplumsal gerçekliğe dair durumların devamlı bir şekilde tekrardan üretildiği bir enformasyon kaynağı olan televizyon dizi ve filmlerinde realize etme süreçlerini ortaya koymak, toplumsal süreçlerin nasıl inşa edildiğini içselleştirmek açısından özel efektlerin ayrı bir önemi vardır. Bu noktada, üretilen gerçek üstü toplumsallığın, gerçeği olduğundan daha gerçek kılacak yöntemlerle kategorize edildiği fikri ön plana çıkmaktadır. Gerçekliğin yeniden üretilmesi bağlamında kullanılan özel efektler, simülatif anlamları gerçekleştirme süreçlerinde kullanılan bir yöntem olarak önem kazanmaktadır. Bu çalışmada da sinemada özel efekt kullanımının tarihi ve gelişimi ele alınmış, bu amaçla dünya sinemasından, 1920 – 2009 tarihleri arasında yapılmış, 21 film incelenmiş ve bu süreç tarihi bilgiler ve resimlerle gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: CGI, özel efekt, chrome key, maket, sahne.

^{1*} Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi, E-mail: sefa.dayi@hotmail.com, Orcid id: 0000-0001-5802-445X.

² Prof. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, E-mail: ozerkanburoglu@aydin.edu.tr Orcid id: 0000-0001-5979-7817.

History and development of special effects use in cinema

Abstract

This study presents the changes and developments in the use of special effects that occurred in various time periods within cinema and film industry. These developments, and the techniques used, are prominent in various cinema productions regarding special effects, starting especially from the nineteenth century. Improvements in this area were contingent on technological developments. Special effects have always had a distinctive role to internalize how social processes are constructed as well as to put forth the realization processes of television films and series, as information sources in which situations of social reality are constantly reproduced. At this point, the idea of acquiring the reproduced surreal societally through methods that render the reality more real than it actually is becomes prominent. Special effects, which are used in order to reproduce reality, gains significance as methods used in the process of realizing simulative meanings in this study, the history and development of the use of special effects in cinema were discussed. For this purpose, twenty - one films made from the world cinema between 1920 and 2009 were examined and this process was shown with historical information and pictures.

Keywords: *CGI, special effect, chroma key, model, scene.*

Giriş

Sinema ve film sektöründe özel efekt kullanımının tarihine ve gelişimine bakıldığında sinema kendinden önce gelişmiş olan “müzik, heykel, resim ve fotoğrafçılık gibi” sanat dallarının çıtası üzerine yükselmiş yüzyılı aşkın bir süredir toplumların ilgi odağı olmuş bir sanat dalıdır. Lumiere kardeşlerin bu konudaki çabası ve etkisi evrensel bir kabul görmektedir (Yurdigül ve Zinderen, 2013).

Tarihi ve gelişme açısından özel efektin, aşağı yukarı yüzyıllık bir süreden fazla bir geçmişi vardır. Sinemanın serüveninin, 1895’te Paris’te başladığı bilinmektedir. Bu ilk filmler daha çok belgesel niteliğindedir (Rickitt, 2000). Sonrasında 1896 yılında yapılan ilk film gösteriminden günümüze uzanan süreçte sinema, “global düzlemdeki efektif konumuyla tüm dünyanın önemsedığı bir yenilik” olmuştur. Bu süreçte sinema salonları ve seyirci hızla artmıştır. Çünkü insanlara “perdede farklı mekânlar ve

hareketli görüntüler izlemek oldukça ilgi çekici” gelmiştir. Bu durum yapımcıları farklı arayışlara yönlendirmiştir. Özellikle 19. yüzyılın sonu itibarıyla yaşanan teknolojik gelişmeler bu arayışlara farklı bir boyut getirmiştir. Bu dönemde kurgunun “çeşitli şekil ve formlarda sinemanın hizmetine girmesiyle kurgu aracılığıyla yaşanmışlıklar, deneyimler yeni baştan ve farklı şekillerde yaratılır” olmuştur (Yurdigül ve Zinderen, 2013).

Materyal Metot

Bu çalışmada sinemada özel efekt kullanımının tarihi ve gelişimi ele alınmış, bu amaçla dünya sinemasından, 1920 – 2009 tarihleri arasında yapılmış, 21 film incelenmiş ve bu süreç tarihi bilgiler ve resimlerle gösterilmiştir. Çalışmada, görsel yorumlama, karşılaştırma ve inceleme yöntemleri kullanılmıştır.

Bulgular

Teknolojik gelişmeler ve yığılan bilgi sinemada özel efekt tekniklerinin gelişmesine katkı sağlamıştır.

Sinemada özel efekt kullanımının tarihi

Kullanım olarak aslında görsel etkiler birçok filmin anlatımına katkısı büyük olmuştur. Sinemada kullanım alanı olarak geniş bir yelpazede uygulanan görsel etki aynı zamanda “pahalılık, zorluk, zamansızlık, tehlike ve olanaksızlık gibi” belli durumlarda sinemaya hizmet etmiştir (Özbanazı, 2004).

Görsel etkinin bu kadar önemli olduğu sinemada Hutchison görsel etkiyi “seyirciyi inandırmak için kullanılan yöntem olarak açıklamakta ve seyircinin ancak gördüğüne inandığına” temas etmektedir. Bu anlamda görsel etki, “teknolojiye paralel bir gelişim göstermekte, teknolojinin getirmiş olduğu kazanımlar ile sinemada daha” da güçlenmektedir. Görsel etki kullanımı teknolojik gelişmeler bağlamında düşünüldüğünde özel efekt kullanımı ile yakından ilişkilidir.

Özellikle günümüz sinema anlayışında “bir filmdeki özel efekt kullanım yoğunluğu, görsel unsurların yarattığı etkileşimsel şölenin yanı sıra izleyicinin filmin içeriğindeki kurgusal anlatının gerçek dışılığına dair farkındalığa sahip olmasına rağmen ısrarla katılım gösterme çabasında bulunmasını” sağlamıştır (Elitaş, 2014).

Bu çerçevede aslında sinemada ilk özel efekt, 1895'te "The Execution of Mary Queen of Scots" adlı filmde Mary Queen'in idam edilme sahnesinde kullanılmıştır (Rickitt, 2000). Bu sahnede oyuncuya zarar vermeden bu sahneyi inandırıcı kılmak için "giyotin tam ineceği sırada kamera durdurularak Mary Queen'i oynayan oyuncunun yerine bir kukla yerleştirilmiş, daha sonra kamera yeniden" çalıştırılarak bu sahne tamamlanmıştır (URL 1, 2011).

Resim 1: The Execution of Mary Queen of Scots, 1895 (URL 1).

Resim 2: The Execution of Mary Queen of Scots, 1895 (URL 1).

Bilgisayar programlarının gelişmesi ve kullanılmasıyla birlikte bir buluş haline gelen ve her geçen gün gelişip çeşitlenen özel efekt ilk olarak “maket” kullanımını ile seyirci ile buluşmuştur.

1895 yılında çekilen ve Alfred Clark’ın yönettiği “The Execution of Mary Queen of Scots” (1985) adlı film, “maketin” efektif görsel unsurları güçlendirmek için kullanılması, “gerçeklik algısını inşa ederek katılımsal düzeyi genişletmesi ve ilk özel efekt uygulamasını içermesi açısından” önemli bir yere sahiptir.

Resim 3: The Execution of Mary Queen of Scots, 1985 (URL 1).

İzleyicide oluşan bu gerçeklik algısı özel efektlerin babası olarak tabir edilen ünlü sihirbaz Georges Melies tarafından bir adım daha öteye götürülmüş ve sinemanın gelecekteki görsellik algısı yaklaşımlarının temellerini meydana getirmiştir (Elitaş, 2014).

1910’lu yıllarda sinema teknik açıdan daha da gelişmiş özel efektler alanı da gelişme göstermiştir. Aynı zamanda 1916 yılında “Blue-Screen Photography” olarak bilinen “hareketli bir maskeleyme sistemi” ortaya konulmuştur. 1920’li yıllarda sinemada birçok yenilik meydana gelmiştir. Avrupa ve Amerika’daki “büyük film stüdyoları görsel ve mekanik

efektlere olan talebi karşılamak için efekt bölümleri” kurulmuştur. Mesela ünlü Ben-Hur (1959) filminin görkemli ve kalabalık sahnelerinin çoğunun çekiminde, kameranın önüne asılan “minyatür set maketleri” kullanılmıştır (Rickitt, 2000).

Resim 4: Ben-Hur, 1959 (URL 2).

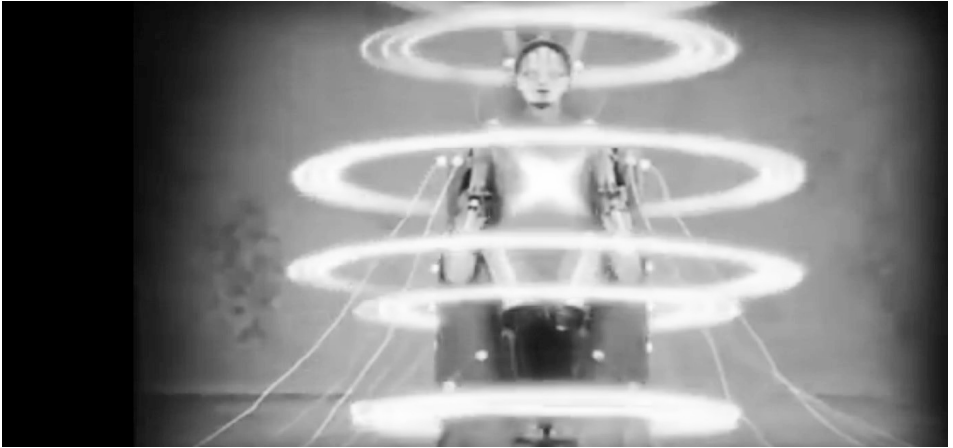

Resim 5: Ben-Hur, 1959 (URL 2).

Yedi yıl sonra 1927’de ise Fritz Lang’ın ünlü “Metropolis” filmi özel efektlerin geldiği nokta açısından çığır açmış ve oldukça büyük bütçeyle çekilmiş ve izleyicinin takdirini toplamıştır.

Resim 6: Metropolis, 1927 (URL 3).

Resim 7: Metropolis, 1927 (URL 3).

1928 yılında ise özel efektler konusunda önemli bir buluş olan “optik yazıcı tasarlanarak 1990’lara kadar özel efektlerin temeli olarak” kullanıldığı görülmüştür. (Answerbag, agis,).

Diğer gelişmelere paralel olarak yine 1920'li yıllarda aynı zamanda “sessiz sinema” için bir altın çağ dönemi olmuştur. Bu yıllar sinema için “bütün olanakların geliştiği, görüntü ve içerik kalitesinin dönem koşulları içinde değerlendirildiğinde bir adım daha öteye gittiği dönemler olarak kabul görmüştür. Bu dönemde çekilen film örneklerinde gerçeklik algısı oluşturmak için özel efektlerin daha etkin kullanılması ve görsel etkinin bir fona yansıtılan görüntülerin önünde oyuncuların rollerini icra etmesiyle sağlanması sonucunda “hızlı-yavaş çekim, erime, açılma, karar, üst üste bindirme ve görüntü bozulması” gibi temel görsel etkiler alıcının doğrudan kullanılmasıyla meydana getirilmiştir (Roloff ve Seeßen, 1995).

Resim 8: One Million Years B.C 1940 (URL 4).

Ayrıca bu dönemde hem Amerika hem de Avrupa sineması görsel ve mekanik efektte duyulan ihtiyacı karşılamak için özel efekt departmanları kurmaya başlamışlardır (Yurdiğül ve Zinderen, 2013).

Özellikle Amerikan sinemasının ağırlık verdiği “fantastik film yapımlarında bu departmanlardan büyük beklenti içine girilmiş ve ejderha, ejderha ağzından çıkan duman, uçan halılar, sihirli sopalar” gibi efsanevi görüntüler bu departmanlar sayesinde ekranlara aktarılmıştır.

Resim 9: One Million Years B.C 1940 (URL 4).

Sessiz sinema döneminin önemli görülen filmlerinden biri olan 1925 yapımı “The Thief of Bagdad” (Bağdat Hırsız, 1925), dikkat çekici özel efekt uygulamalarıyla örnek gösterilirken aynı dönemde çekilen ve tarih öncesi canavarların görselleştirilerek stop-motion tekniğinin kullanıldığı “The Lost World” (1927) (Kayıp Dünya) ve minyatür efektlerin bolca kullanıldığı “Ben-Hur” filmi özel efekt uygulamaları açısından sinema tarihinde değerli yapıtlar olarak yer edinmişlerdir. 1927 yılına kadar sessiz olan sinemada özel efektler içeriklerin gerçeklik algısı yaratmasında önemli bir unsur olarak değerlendirilerek yaygınlaşmış ve özel efektlere dair her yeni buluş bir sonraki için basamak olarak kullanılmıştır.

Resim 10: The Thief of Bagdad, 1940 (URL 5).

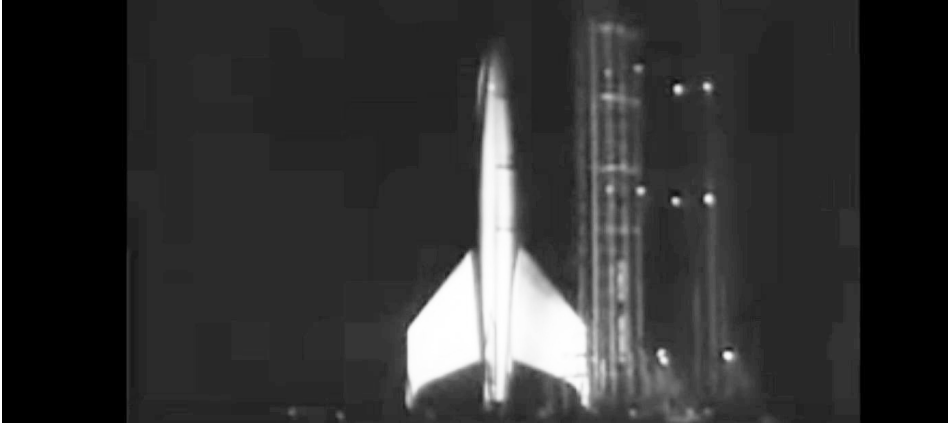
Resim 11: The Lost World, 1925 (URL 6).

1927 yılında sesin sinemayla buluşması ise özel efekt tekniklerinde birtakım talepleri beraberinde getirmiştir. Sessiz sinema dönemlerinde “görüntü efektleri önemli bir unsurken sesin devreye girmesi sinemada ses efektlerinin gerekliliğini doğurmuş, gerçeklik algısı artık sadece görüntü ile değil ses efektleri ile de sağlanmaya” çalışılmıştır. 1930’lu yıllara kadar sesli sinemada birçok deneme yapılmış ve ilk sesli film 1927 yılında çekilmiştir. Alan Crossland tarafından çekilen “Jazz Singer” (Caz şarkıcısı) adlı filminden sonra sessiz sinema yavaş yavaş popülaritesini yitirerek yerini sesli sinemaya bırakmaya başlamıştır (Şenyapılı, 2013).

Resim 12: Jazz Singer, 1925 (URL 7).

1950’li yıllar izleyicinin giderek televizyonla tanışmaya başladığı yıllar olmuştur. Bu yıllarda televizyon da en az sinemanın ilk dönemleri gibi “izleyici için ilgi çekici olmuş, bu çekicilik sinema sektörünü sekteye uğratmaya” başlamıştır. Sonrasında ise özellikle özel efektteki gelişme çabaları büyük maliyetli filmlerin oluşumuna zemin hazırlamış, izleyici bu dönemde yeni ve şaşırtıcı sahnelerle karşılaşmıştır. Dönemin önemli filmleri olan “Destination Moon (1950) (Hedef Ay), Bwana Devil (1952) (Bwana Şeytani) ve The Ten Commandments (1956) (On Emir)” özel efektin etkileyici bir şekilde kullanıldığı ve izleyicisi için şaşırtıcı sahnelerle dolu yapıtlar olarak sinema tarihine geçmiştir.

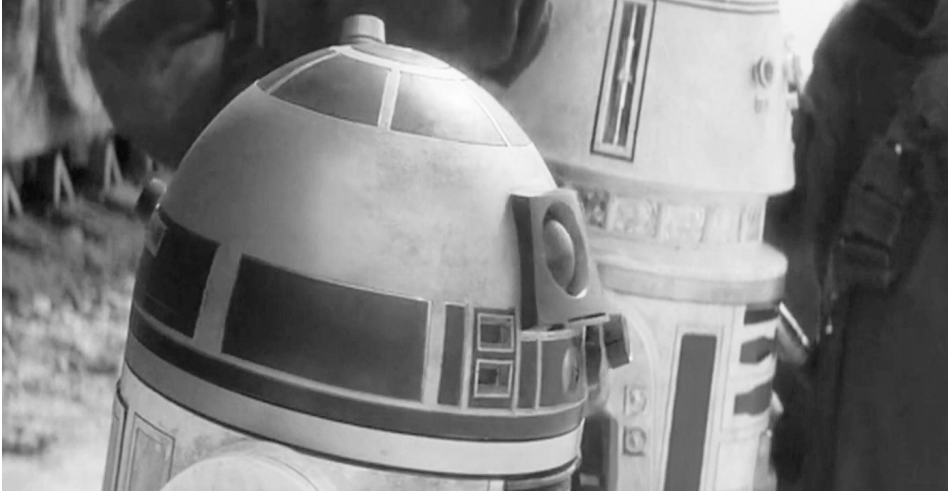

Resim 13: Destination Moon, 1950 (URL 8).

1960 yılına kadar bu tekniğin çok pahalı olması ve renkli yayıncılığın çok geç gelmesi, televizyona görsel olarak çok fazla seçenek bırakmamıştır. Sinemada yaşanan gelişmeler; özellikle “ses ve görüntüsel olarak hızlı ilerleme, televizyon için çok mümkün olmamış, özel efekt gibi hile sayılabilecek manipülatif unsurlar çok etkin bir şekilde” kullanılmamıştır. Teknik olarak sinemanın gerisinde kalan televizyon, teknik gelişimini ancak “1960 sonrası dönemde yayın sürelerinin uzatılması, yayın türlerinin artması ve radyo-linkler ile tüm ülkelerin televizyon yayınlarının kapsanması” gibi adımlarla tamamlar hale gelmiştir. Bu dönemde “haber program türleri de yavaş yavaş televizyon yayınlarında önemli görülmeye başlanmış ve televizyona izleyicinin bir tür haber verme görevi” yüklediği anlaşılmıştır (Elitaş, 2014).

Televizyon ile ilgili ilk tekniklerin “1873 yılında Andrew May tarafından bulunmuş olmasına rağmen televizyon, 1950’li yıllara kadar hiçbir zaman sinema kadar etkili bir araç” olamamıştır. (Yılmazkol, 2000 Sonrası Türk Sinemasına Eleştirel Bakış).

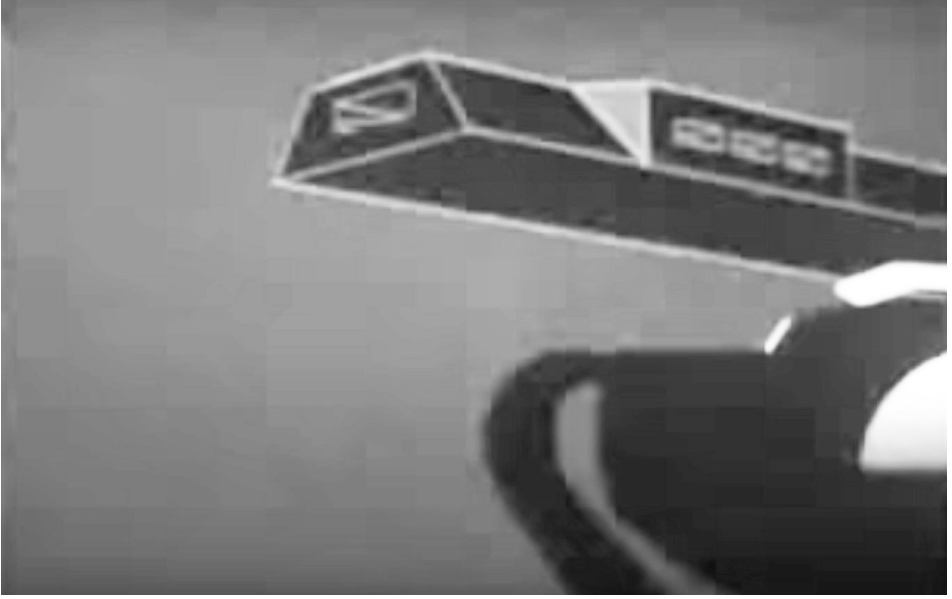
Sinema tarihinde özel efekt anlamında “Star Wars-Yıldız Savaşları” (1977) filminin özel bir önemi bulunmaktadır. CGI (Computer Generated Image-Bilgisayar ortamında yaratılmış görüntü) kısa süre içinde “birçok bilimkurgu ve fantastik sinema örneğinde ve gişe rekortmeni filmlerin vazgeçilmez ögesi” olmuştur (Bergan, 2008).

Resim 13: Star Wars-Yıldız Savaşları 1977 (URL 9).

Sinemada Özel Efekt Kullanımının Gelişimi

Sonraki süreçler özellikle de 1980’li yıllar teknolojinin hızla ilerlemeye başladığı, televizyon için uydu sistemlerinin, sinema için ise bilgisayar tabanlı simülasyon programlarının ve CGI (Computer Generated Image) temelli efektlerin yoğunluk kazandığı bir dönemdir. “Star Trek (1982)” filmiyle aynı yıl yapılan ve özel efektleriyle öne çıkan Steven Lisbergen’in bilim-kurgu türündeki “Tron (1982) filmi”, “Tron 2.0” adıyla bir bilgisayar oyununu da beraberinde getirmiştir.

Resim 14: Tron, 1982 (URL 10).

“CGI efektleriyle birleştirildiği sahneler oldukça ilgi çekici” sahneler olarak izleyiciye yansımıştır (Yurdigül ve Zinderen, 2013). Bu anlamda 1980 sonrası televizyon programları da “hem ortaya çıkan kanallar arasında rekabetin iyice artması hem de görselliğin izleyici için daha önemli hale gelmeye başlamasından dolayı görsel ve işitsel birtakım değişikliklerin daha etkin bir şekilde uygulanmaya başlandığı” bir dönem olduğu görülmektedir. Bu dönemde özellikle “haber programları bilgilendirme görevini yerine getirmekte ve bunu yaparken de gerçeklik ve inandırıcılık arasında” bağlantı sağlamaktadır. Gerçekleri olduğu gibi izleyici ile buluşturan haber programları “ses efektlerini yoğun bir şekilde kullanmakta, izleyicide inandırıcılığı sağlamak için görüntü üzerinde de seste olduğu gibi değişik manipülasyonlar yapma” gayretinde olmaktadır (Elitaş, 2014).

Sonrasında 1999 yılında Wachowski Kardeşler tarafından çekilen ve özel efekt tarihinde çığır açan “Matrix” filmi dijital efektlerin önemli ölçüde kullanıldığı ve “Flow-Motion” olarak da adlandırılan “Bullet Time” efektinin başarılı bir şekilde uygulandığı başarılı bir özel efekt çalışmasıdır.

Resim 15: Matrix, 1999 (URL 11).

“Bullet Time” efekti gerçeklik etkisinin en üst seviyede olmasını sağlamıştır. Kullanımı ise “yeşil arka planlı bir sahnede 360 dereceden çekim yapabilecek şekilde dizayn edilmiş kameralarla” film ortaya konulmuştur (Yurdigül ve Zinderen, 2013).

Tarihi süreçte özel efekt alanında çeşitli gelişmeler meydana gelmeye devam etmiştir. Özellikle 2000’li yıllar hem sinemada hem de televizyonda özel efekt algısının iyice yerleştiği yıllardır. Bu süreçte “gerçek oyuncu kullanılmadan tamamen bilgisayar ortamında CGI tekniği ile oyuncu oluşturmaktan, 2D ve 3D görüntülere kadar yakın geçmiş birçok yenilikle” meydana gelmiştir. Bu dönemde dikkat çeken filmlerden biri de “2001 yılında Hironobu Sakaguchi tarafından çekilen gerçek oyuncunun kullanılmayıp ama CGI tekniğinin çok iyi kullanıldığı film olan “Final Fantasy” filmidir. Uzun metrajlı bilim-kurgu türündeki film “Realist Animation” (Gerçekçi canlandırma) özelliğiyle de o zamana kadar ortaya konulmuş en karmaşık CGI tabanlı insan karakterlerine sahip filmidir.

Resim 16: Final Fantasy, 2001 (URL 12).

Yine yakın geçmişin bir diğer dikkat çeken ismi ve filmi James Cameron ve yönetmenliğini yaptığı Avatar'dır. "Avatar (2009) filmi günümüzde özel efekt teknolojisinin geldiği noktayı görmek açısından büyük öneme sahiptir" (Yurdigül ve Zinderen 2003).

Bu filmde Cameron'un senaryosu ve karakter analizi üzerinde üç yıldan fazla çalıştığı Avatar şimdiye kadar yapılan en yüksek bütçeyle çekilmiş film olma özelliğine sahiptir. Fakat filmin asıl dikkat çekici yanı ve önemi "3D teknolojisinin kullanılması ve film ile birlikte aynı anda 2D ve 3D çekim yapabilen bir kamerayı sinema teknolojisine" kazandırması olmuştur.

Resim 17: Avatar, 2009 (URL 13).

Özel efekt uygulamaları gelişen teknolojinin itici gücüyle çeşitlenmiş ve hızlı bir biçimde etkisini önce sinemada sonra da sinema tabanlı bir minyatür olarak televizyonda göstermiştir. Özellikle televizyon yayıncılığında 1990'lı yıllardan başlayarak sayısal karasal yayıncılık çağı olarak nitelendirilen 2000'ler sonrası döneme kadar özel efektler birçok programda etkin olarak kullanılmaya başlamıştır.

Tartışma ve sonuç

Sinema ve film sektöründe özel efekt kullanımının tarihi ve gelişimi çeşitli zaman dilimlerinde gelişerek günümüze kadar gelmiştir. Özellikle son yüzyılda yaşanan teknolojik gelişmeler bu arayışlara farklı bir boyut kazandırmıştır. Bu dönemde kurgunun çeşitli şekil ve formlarda sinemanın hizmetine girmesiyle de özel efektlere olan ilgi bu süreci başlatmıştır.

Tarihi süreçte bilgisayar programlarının gelişmesi ve kullanılmasıyla birlikte bir buluş haline gelen ve her geçen gün gelişip çeşitlenen özel efekt çeşitli yapımlarla kendini göstermiştir. 1910'lu yıllarda sinema teknik açıdan daha da gelişmiş özel efektler alanı da gelişme göstermiştir. Sonrasında "Blue-Screen Photography" olarak bilinen "hareketli bir maskeleme sistemi" ortaya konulmuştur. Günümüze kadar olan süreçte çeşitli filmlere bakıldığında özel efekt gelişiminin seyri anlaşılmaktadır. Bu çalışmada da sinemada özel efekt kullanımının tarihi ve gelişimi ele alınmış ve bu süreç tarihi bilgiler ve resimlerle sunulmuştur. Özel efektin son durum itibarıyla özellikle teknolojiyle en üst sınırları zorladığı anlaşılmaktadır.

Kaynaklar

- [1] Answerbag, (2010). "What qualifies as a 'visual effect' in a theatrical production?", <http://www.answerbag.com/qview.php>, Erişim Tarihi: 27.06.2010.
- [2] Bergan, R. (2008). *Film*. İnkılap Yayınevi, çev. Zeynep Berik, Selen Erdoğan, İstanbul.
- [3] Elitaş, T. (2014). *Televizyon Haberlerinin Anlatı Formunun Kurulmasında Özel Efektler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı. Erzurum.

- [4] Özbanazı, O. O. (2004). *Çağdaş Hollywood Bilim Kurgu Sinemasında Görsel Etkiler ile Yaratılan Sinemasal Gerçeklik*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı.
- [5] Rickitt, R. (2000). *Special Effects: The History and Technique*, First Edition, New York, Billboard Books.
- [6] Roloff, B., Seeßlen, G. (1995). *Ütopik Sinema-Bilim Kurgu Sinemasının Tarihi ve Mitolojisi*. Veysel Atayman (Çev.). İstanbul.
- [7] Şenyapılı, Ö. (2003). *Bir Yığın İletişim Aracı Olarak Sinema: Sinema ve Tasarım*, Boyut Yayın, İstanbul.
- [8] Yurdigül, Y. ve Zinderen, İ. E. (2013). *Sinema ve Televizyonda Özel Efekt*. İstanbul, Doğu Kitabevi.
- [9] “Special Effects, The execution of Mary Queen of Scots”, ISBN6055296315.
- [10] Yılmazkol, Ö. (2000). Sonrası Türk Sineması’na Eleştirel Bakış. *Okur Kitaplığı, Okur Kitaplığı*, 286.

İnternet Kaynakları

- [1] URL 1 <https://www.youtube.com/watch?v=BIOLsH93U1Q>.
- [2] URL 2 <https://www.youtube.com/watch?v=4hrBRDAOF4k>.
- [3] URL 3 <https://www.youtube.com/watch?v=fCDQzGTBA3E>.
- [4] URL 4 <https://www.youtube.com/watch?v=Yx7BzmTs2LA>.
- [5] URL 5 <https://www.youtube.com/watch?v=fQ8KCfCu23I>.
- [6] URL 6 <https://www.youtube.com/watch?v=qskrn2ZYNeM>.
- [7] URL 7 <https://www.youtube.com/watch?v=UYOY8dkhTpU>.
- [8] URL 8 https://www.youtube.com/watch?v=7N_Eghin6pM.
- [9] URL 9 <https://www.youtube.com/watch?v=LnCsQW4TuCs>.
- [10] URL 10 <https://www.youtube.com/watch?v=3efV2wqEjEY>.
- [11] URL 11 <https://www.youtube.com/watch?v=m8e-FF8MsqU>.
- [12] URL 12 <https://www.youtube.com/watch?v=xaI7ZPA9I1c>.
- [13] URL 13 <https://www.youtube.com/watch?v=6ziBFh3V1aM>.

Yazar Kılavuzu

Aşağıda belirtilen yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmış yazılar, “makale sunum formu” ile birlikte e-posta yoluyla aşağıdaki adreslere gönderilebilir.

Çevirisi yapılmış, makalelerin değerlendirmeye alınabilmesi için özgün metinlerin ve makale sahibinden (asıl yazar veya hak sahibi yayınevi) izin yazılarının da gönderilmesi zorunludur.

Ön inceleme ve hakem değerlendirmesi doğrultusunda geliştirilmek ve/veya düzeltilmek üzere yazarlarına geri gönderilen yazılar, gerekli düzeltmeler yapılarak en geç, bir ay içinde tekrar dergiye ulaştırılır.

Yapılan ön incelemede yazım kurallarına uyulmadığı tespit edilen makaleler düzeltilmesi için yazarına iade edilir ve yayım programına alınmaz.

Yayın İlkeleri

1. Dergide yayımlanan makaleler yazı işlerinin izni olmaksızın başka hiçbir yerde yayımlanamaz veya bildiri olarak sunulamaz. Kısmen veya tamamen yayımlanan makaleler kaynak gösterilmeden hiçbir yerde kullanılamaz. Dergiye gönderilen makalelerin içerikleri özgün, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır. Makaledeki yazarlar isim sırası konusunda fikir birliğine sahip olmalıdır.
2. ABMYO Dergisi’ne gönderilen yazılar, referans sistemi, dipnot gösterme biçimi ve kaynakça düzenlenmesinde American Psychological Association (APA) stilinde hazırlanmalıdır. APA’nın 6. baskısı, yazarların dikkate alacağı versiyonu olmalıdır. Bununla birlikte kaynakça düzenlenirken Türkçe’ye uyarlanmış ve APA’nın istisnası olan hususlar da bulunmaktadır. Türkçede gün ve ay içeren tarihler önce gün, sonra ay şeklinde (örneğin 12 Şubat) yazılmalıdır.

3. ABMYO Dergisi'nde yayımlanan makaleler yayın tarihinden itibaren derginin bir sonraki sayısına kadar tartışmaya açık olacaktır. Makaleler için yapılan eleştiriler dergide yayınlanacaktır.
4. Makaleler en fazla 12 sayfa olmalıdır. Makaleler en az Word 6.0/95 formatında diskette veya CD'de teslim edilmeli ya da ABMYO Dergisi elektronik posta adresine gönderilmelidir. Orijinal olarak hazırlanmış makaleler % 20 oranında küçültülerek basılacaktır, bu nedenle şekil ve tablolar bu durum göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır. ABMYO Dergisi siyah beyaz basıldığından gönderilen makaledeki resim, fotoğraf, şekil ya da grafikler renkli olmamalıdır.
5. Dergide yayımlanmak üzere gönderilen yazıların, daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış olması veya bir başka yayın organında değerlendirme aşamasında bulunmaması gerekmektedir.
6. Herhangi bir sempozyum, kongre, konferans vb. bilimsel etkinliklerde sunulmuş veya sunulacak olan bildiri metinleri, yayımlanmamış olması koşulu ile hakem değerlendirmesine gönderilir.
7. Dergi Yayın Kurulu, makaleleri, üç hakem gönderir. Makaleler, en az iki hakemin olumlu görüşüyle yayımlanır.
8. Yayımlanması için düzeltilmesine karar verilen yazıların, yazarları tarafından en geç (posta süresi de dahil olmak üzere) 30 gün içerisinde, yeniden Yayın Kuruluna gönderilmesi gerekir. Belirlenen sürede gönderilen makaleler bir sonraki dönemde yayımlanmak üzere sıraya konulur. Metin, değişiklikleri isteyen hakemler tarafından yeniden incelenebilir.
9. Hakem onayı alan makaleler, raporların tamamlanma tarihlerine göre sıraya konularak yayımlanır.
10. Dergiye gönderilecek yazılar, iki kopya alınarak hazırlanmalıdır. Bunlardan bir kopya posta yolu ile gönderilmeli; bir kopya ise; elektronik posta aracılığıyla iletilmelidir. Elektronik posta olarak gönderilen nüshada, yazar/yazarların adı soyadı, makalelerin tam adı,

bağlı buldukları kurum ve ünvanları, iş-cep telefonları ve elektronik posta adreslerini içeren bir kapak sayfası bulunmalıdır. Kapak sayfası, posta yolu ile gönderilecek kopyaya da eklenmelidir.

11. Yazarlar, yayımlarını İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisine göndermekle, telif haklarını İstanbul Aydın Üniversitesine devretmiş sayılırlar.
12. Dergide yazısı yayımlanan yazarlara, iki adet dergi ücretsiz olarak gönderilir. Ayrıca telif hakkı ödenmez.
13. Ulusal ve uluslararası düzeyde akademik bilgi paylaşımının sağlanması amacıyla İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi'nde yayımlanmak üzere Hakem Kurulundan geçen yazılar Üniversitenin internet sitesine bağlı olarak da yayımlanabilir.
14. Dergiye gönderilen yazılar, yayımlanmasa dahi iade edilmez.

Yazım Kuralları

I. Makale Türleri

Dergiye gönderilen makaleler aşağıdaki özellikleri taşıyan çalışmalar olmalıdır:

- Özgün araştırmalarla ilgili çalışmalar,
- Uygulama örneklerini bilimsel bir yaklaşımla anlatan çalışmalar,
- Belirli bir konuda, önemli gelişmeleri değerlendirip eksiklikleri ortaya koyan derleme çalışmaları,
- Tez çalışmasından elde edilen sonuçların bilimsel tutarlılığı olan bir bölümünden ya da tümünden yararlanılarak hazırlanmış, doktora öğrencisinin ve tez danışmanının ortak yazar olarak yer aldığı bilimsel makaleler.

II. Sayfa Düzeni

Sayfa boyutu A4 kâğıt boyutunda olmalı, sayfa yapısında sağdan ve soldan 2 cm; üstten 2.5 cm; alttan da 3 cm boşluk bırakılmış olmalıdır. Metin, sağ ve sola dayalı (justify), özet ve abstract tek aralık olarak, ana metin

1,5 aralıkla yazılmalı, paragraflar arasında bir satır boşluk bırakılmalıdır. Başlık, şekil adı, tablo adı gibi formatı belirtilmiş yazılar dışında kalan metin Times New Roman yazı karakterinde 12 punto ile yazılmalıdır.

III. Makale Başlığı

Makale başlığı metnin içeriğini yansıtmalı, 70 harfi geçmemeli ve gereksiz uzatmalardan kaçınılmalı; Times New Roman yazı karakterinde 20 punto ile yazılmalı ve sadece başlığın ilk harfi büyük olmalıdır. Başlık sayfanın üst sınırından 6 cm boşluk bırakıldıktan sonra yazılmalıdır.

IV. Yazar Adı

Yazar adı sayfanın üst sınırından 10 cm aşağıda olmalıdır. Yazar adının ilk harfi ve soyadı büyük harf olmak üzere Times New Roman, 12 punto, sağa yaslanmış şekilde ve **koyu** olarak yazılmalıdır. Yazar adı birden çok olması durumunda, isimlerin her birine üslü sayı şeklinde bir numara verilerek kurumları dipnotta belirtilecektir. Yazışmalara yapılacağı yazarın isminin yanına asteriks (*) işareti koyulacak ve kurumu, telefon numarası, elektronik posta adresi, yayının 1. Sayfasının altında dip not (footer) olarak alttan 2 cm yukarıda, bir çizgi çekilerek, 10 punto, Times New Roman ve italik formatıyla yazılmalıdır.

V. Kısaltmalar, ilgili bilim alanının standart kısaltmaları olmalı ve metin içinde ilk geçtiği yerde tanımlanmalıdır.

VI. Türkçe Öz

Öz; yazıya konu olan çalışmanın amaçlarını, kullanılan yöntemleri, ulaşılan sonuçları, değerlendirmeleri içermeli ve 200-250 kelime arasında olmalıdır. Bu haliyle özet, yapılan çalışma hakkında fikir verebilmelidir. Öz, Times New Roman yazı karakteri ile 12 punto, italik olarak sayfanın üst sınırından 13cm boşluk bırakıldıktan sonra yazılmalı ve satırlar arasında tek aralık bırakılmalıdır. Öz kelimesi **koyu** olmalıdır. Öz kelimesi ile metin arasında bir satır boşluk bırakılmalıdır.

VII. Anahtar Kelimeler

Öz ve Abstract kısımlarından sonra, makalenin konu sınıflandırmasının yapılabilmesi için en az 3, en çok 6 adet anahtar kelime verilmelidir. Anahtar kelimeler önemlerine göre sıralanmış, Times New Roman yazı karakteri ile Türkçe anahtar kelimeler 12 punto, İngilizce keywords 11 punto ve italik yazılmalıdır. Sadece “anahtar kelimeler” ve “keywords” kelimeleri **koyu** ve *italik* olarak yazılmalıdır. Türkçe öz ile anahtar kelimeler arasında ve abstract ile keywords arasında bir satır boşluk bırakılmalıdır. Özel isimler hariç anahtar kelimeler küçük harfle yazılacaktır.

VIII. Makalenin İngilizce Başlığı

Makalenin İngilizce başlığı sadece ilk harfi büyük olmak üzere Times New Roman yazı karakterinde 16 punto ile **koyu** olarak ve sola yanaşık yazılmalıdır.

IX. İngilizce Özet (Abstract)

İngilizce özet, yazıya konu olan çalışmanın amaçlarını, yazıda kullanılan yöntemleri, ulaşılan sonuçları ve değerlendirmeleri içeren, Türkçe özetle olduğu gibi bilgi vermek üzere, 200-250 kelime arasında olacak şekilde hazırlanmalıdır. Abstract, Times New Roman yazı karakteri ile 11 punto, italik ve satırlar arasında tek aralık olacak şekilde yazılmalı, sadece “abstract” kelimesi 12 punto ve **koyu** olmalıdır.

X. Başlıklar

- Ana Başlık

Giriş bölümü yazıyı doğrudan ilgilendiren, uzun tarihçeler içermeyen bir bölüm olmalıdır. Tüm ana başlıklar sola dayalı olarak Times New Roman formatında 14 punto, **koyu** ve başlığın sadece ilk kelimesinin ilk harfi büyük olacak şekilde yazılmalıdır. Hiçbir başlığın önüne numara veya herhangi bir işaret konulmamalıdır. Ana başlıklardan önce boşluk bırakılmamalı, ana başlıktan sonra boşluk bırakılmadan makale metni başlamalı, metin yazı karakteri Times New Roman ve 12 punto olmalıdır.

-Ara Başlık

Ana başlıktan sonra herhangi bir metin yazılmadan ara başlık yazılması gerektiğinde arada boşluk bırakılmayacaktır. Ara başlıklar sola dayalı olarak Times New Roman formatında, 12 punto, **koyu** yazılmalı ve başlığın sadece ilk kelimesinin ilk harfi büyük olmalıdır. Ara başlıktan sonra boşluk bırakılmadan makale metni başlamalıdır. Herhangi bir metin yazıldıktan sonra konulacak ara başlıklardan önce bir boşluk bırakılmalıdır.

-Alt Başlık

Alt başlıklar paragrafın başında ve metinden bir çizgi (-) işareti ile ayrılarak yazılmalı ve hemen yanından metin devam etmelidir. Alt başlık Times New Roman yazı tipinde italik, 12 punto ve sadece ilk kelimenin ilk harfi büyük olarak yazılmalıdır.

XI. Şekiller

Metin içinde yer alan şekiller metin sınırlarını aşmayacak şekilde ortalanarak konulmalıdır. Şekiller mutlaka net ve okunaklı olmalıdır. Baskı sırasında yayın %20 oranında küçültüleceği için şekil büyüklükleri bu durum göz önünde bulundurularak belirlenmelidir. Şekiller ya bir çizim programı ile çizilmiş olmalı ya da taranmış ise en az 300dpi çözünürlükte taranmış olmalıdır. Şekil olarak gösterilen grafik, resim ve metin kutularında yer alan yazı ve sayıların büyüklüğü makale içinde Times New Roman karakteri ile yazılmış 9 punto boyutundaki bir yazının büyüklüğünden az olmamalıdır. Şekil numaraları ve adları şeklin altında ortalanarak, tek aralıklı ve Times New Roman 12 punto ile *italik* yazılmalı ve sadece ilk kelimenin ilk harfi büyük olmalıdır. Şekilden önce, şekil adından önce ve sonra da birer satır boşluk bırakılmalıdır. Şekiller metin içine yerleştirilirken mutlaka şekilden önce atıfta bulunulmalıdır.

XII. Resim ve Fotoğraflar

Resim ve fotoğraflar taranmış ise en az 300 dpi çözünürlükte taranmış olmalı, metin içinde mutlaka atıfta bulunulmalı, şekillerle beraber numaralandırılmalıdır.

XIII. Tablolar ve Denklemler

Metin içerisinde yer alan tablolar metin sınırlarını aşmayacak şekilde ortalanarak konulmalıdır. Tablo numaraları ve adları, tablonun üstünde tek aralık ve Times New Roman 12 punto ile sadece ilk kelimenin ilk harf büyük olacak şekilde ortalanarak ve italik yazılmalıdır. Tablo adı yazılırken üstte ve altta birer satır, tablodan sonra ise bir satır boşluk bırakılmalıdır. Tablolara tablodan önce mutlaka metin içerisinde atıfta bulunulmalıdır.

Tablo satır ve sütunlarındaki rakam ve yazılar Times New Roman 12 punto yazılmalıdır. Ancak zorunlu kalman durumlarda yazı boyutu yazı sınırlarını geçmeyecek şekilde en az 9 puntoya kadar düşürülebilir. Tablodaki parametre ve isimlerin yer aldığı ilk satırın hem altı hem de üstü 1.5 punto kalınlıkta birer çizgi ile kapatılmalıdır. Daha sonraki satırlarda herhangi bir yatay ve dikey çizgi kullanılmadan son satırın altına bir çizgi daha ilave edilerek tablo sınırlandırılmalıdır.

Metin içerisine yazılacak denklemler, Microsoft Word yazım programındaki Equation Editör ile sola dayalı olarak yazılmalı ve eşitliklere sağa dayalı olarak parantez içerisinde numara verilmelidir.

XIV. Semboller

Makale çok sayıda sembol içeriyor ya da makaledeki sembollerin açıklanması gerekiyorsa uluslararası standarda uygun olarak, semboller, kaynaklardan önce, Times New Roman 11 punto ile italik yazılmalıdır. Makalede ondalık gösteriminde nokta kullanılmalı, binlikleri ayırırken virgül veya nokta kullanılmamalı gerekiyorsa tek boşluk kullanılmalıdır.

XV. Kaynaklar

Dergideki referans sistemi, American Psychologists Association (APA) versiyon 6' dır. APA sistemine göre yazılmış bir eserin sonunda muhakkak ki bir kaynakça bölümü olmalıdır. Sayfanın başına Kaynaklar (başlık 14 punto, küçük harfle, sadece ilk harf büyük olmalı) diye yazılmalıdır. Metin içinde gönderme yapılmış/anılmış her eser kaynakçada belirtilmelidir.

Makale metninin sonunda bulunan kaynaklar bölümü yazar soyadına göre A'dan Z'ye doğru, alfabetik bir şekilde sıralanmalı ve Kaynaklar içeriği Times New Roman 11 punto ile yazılmalı, sadece dergi, kitap ya da sempozyum adları italik olmalıdır.

Kaynaklarda, varsa cilt numarası koyu renkte, sayı numarası normal karakter ile yazılmalıdır. Kaynaklar kısmında yer alan ulusal-uluslararası makalelerin yer aldığı dergi adları kısaltılmış halleriyle değil, açık olarak yazılmalıdır.

» **Örnek:** Dergi adı Wat. Res. şeklinde değil, Water Resources şeklinde yazılmalıdır.

Yazı içinde atıfta bulunulan kaynaklar; ya ...Smith (1980)... şeklinde cümlelerin içinde, ya ...(Smitb, 1980; Adams, 1981) ya da (Smith vd., 1980) şeklinde cümlelerin sonunda yazar soyadı ve yayın yılı belirtilerek verilmelidir. İki yazarlı kaynaklarda iki yazarın da soyadı yazılmalı (Snell ve Ettore, 1971), ikiden fazla yazarlı kaynaklar parantez içinde gösterilecek ise vd. kısaltması kullanılmalı (Li vd., 1998), parantez dışında Li ve diğerleri (1998) kullanılmalıdır.

-Metin içinde kitap, dergi ve film, TV programı adları italik yazılır. Örneğin, Siyaset Meydanı Programı'nda (...).

-Ayrıca yeni veya teknik bir terim metin içinde ilk geçtiği anda italik yazılabilir, sonrasında italik yazılmaz. Örneğin, 1990'lardan sonra alımlama çalışmaları Türkiye'de de artış göstermiştir.

-İngilizcede yaygın olan ifadeler ve kısaltmaları italik yazılmaz. Metinde bir ifadeyi daha çok vurgulamak amacıyla italik yazılmaz.

-Organizasyon kısaltmaları: İlk alıntıda adı açıkça yazılmalıdır; eğer okuyucu kısaltmayı yakından biliyorsa sonrakilerde kısaltma kullanılmalıdır.

» **Örnek:** İlk Alıntı: National Institute of Mental Health (NIMH),
Sonrakiler: (NIMH, 2015)

40 ya da daha fazla alıntı sözcük varsa, içeriden, tek veya sık satır aralığı vererek, ana metinden daha küçük bir puntoyla (10 veya 11 punto), italik olmadan, tırnaksız yazılır. Sonunda paragraf içinde sayfa numarası yazılır.

Dönüşüm Krishnamurti'ye göre (1998),

(...) zamanın bir sonucu değildir. Dönüşüm sessiz, sakin, pasif bir zihnin sonucudur. Zihin bir sonuca odaklandığında, artık pasif değildir. İnsan dönmek istedikçe, değişmek istedikçe, olanı değiştirmek istedikçe, bir sonuca odaklanacaktır, bir sonucu arayacaktır. Zihin basit bir şekilde olanı anlamağa niyet etmek zorundadır. O zaman sakinleşebilir. Bu sakinlik içinde, insan olanı anlayabilir. Dolayısıyla bir dönüşüm olabilir (s.83).

E-maile, telefonla, yüz yüze ya da başka biçimlerde yapılan kişisel görüşmelere dayalı bilgiler, metin içinde gösterilir, ancak kaynakçaya yazılmazlar. Örneğin:

Profesör Mark Post, “et üretimindeki temel sorunun verimsizlik olduğunu ve et üretimini bir tarım sürecinden fabrika sürecine dönüştürmek gerektiğini “ söyledi. (Mark Post kişisel görüşme, 24 Aralık 2011).

- Kanunların metin içinde ilk defa gösterimi:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na dayanılarak halkın mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere belediyeler kurulmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982:Madde 127).

Belli koşulları sağlayan ve nüfus yoğunluğu fazla olan belediyelerde hizmetin daha etkin ve verimli şekilde verilebilmesi amacıyla Yapı Kontrol Müdürlükleri kurulmuştur (Belediye Kanunu [BK], 2005:Madde 48).

- Kanun metinde ikinci defa geçtiğinde:

Belediyeler 5393 sayılı yasanın kendilerine vermiş oldukları yetki çerçevesinde yapacakları işlerle ilgili olarak yönetmelikler çıkarırlar ([BK], 2005:Madde 48).

Kaynak gösterimleri aşağıdaki örnekler gibi yapılmalıdır.

Ulusal - Uluslararası Makaleler

» Ishidate, M., Sofuni, T., Yoshikawa, K., Hayashi, M., Nohmi, T., Sawada, M., Matsuoka, A., (1984). Primary mutagenicity screening of food additives currently used in Japan. *Food and Chemical Toxicology*, 22(8), 623-636.

» Pandey, A. K., Kumar, P., Singh, P., Tripathi, N. N., Bajpai, V. K., (2017). Essential oils: Sources of antimicrobials and food preservatives. *Microbiology*, 7: 2161. doi: 10.3389/fmicb.

» Gezgin, S., (2009). Medyanın sorumluluğu (Türk Alman ilişkileri Örneğinde). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 1: 44-54.

Ulusal - Uluslararası Bildiriler

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., (1998). *Magnetic fields*, Proceedings, 5tJl Conference, Electronics, 117-143, Sydney, A.

Ulusal - Uluslararası Kitap

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., (1998). *Magnetic fields*, 295, Mc. Graw Press, London.

Kitap İçinde Bölüm

» Sensoy, T., (1998). *Magnetic fields*, in Reinhardts, M, eds, Physics, Mc. Graw HM Press, 2-5, Oxford, UK.

Çeviri Kitap

» Ong, W.J (1995). *Sözlü ve Yazılı Kültür*. Sema Postacıoğlu (Çev.). 136, Metis Yayınevi. İstanbul

Editörlü Kitap

» Çebi, M.(Ed).(2003). *Medya Etki Araştırmaları* 142, Alternatif Yayınevi. Ankara.

Editörlü Kitapta Bölüm

» Keeplinger. H,M(2003). *Etki Kavramının Sınırları*. Murat Çebi (Ed.), Medya Etki Araştırmaları 142, Alternatif Yayınevi. Ankara.

Dergiden Makale

» Gezgin, S. (2009). Medyanın Sorumluluğu (Türk Alman ilişkileri Örneğinde). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1, 44-54

Basılmamış Tezler, Bildiriler

» Arvas, İ.S (2010). *Cumhuriyet Döneminde Basında Etik Bağlamda Ortaya Konulan Uygulamalar ve Bir Meslek Örgütü: Basın Konseyi*. (Yayınlanmamış doktora tezi.) İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kanun ve Yönetmelikler

» *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası* (1982), Kanun No:2709, Resmi Gazete: 09.11.1982/17863.

» *Yapı Denetimi Hakkında Kanun* (2001), Kanun No:4708, Resmi Gazete: 13.07.2001/24461.

» *Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği* (2008), Kanun No:4708, Resmi Gazete: 05.02.2008/26778.

İnternette Makale

» Koloğlu, O. (1999). *Medya, Devlet ve Sermaye*.
<http://dorduncukuvvetmedya.com>

Basılmış Bilimsel Rapor

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., eds. (1998). *Magnetic fields*, J., Technical Report, ICTP TRIL Programme, 12, Trieste.

Mesleki Teknik Rapor

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., eds. (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, Teknik Rapor 5, CEV Vakfı, İstanbul.

Doktora, Y. Lisans Tezi

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, Doktora tezi, AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Standartlar

» TS920, (1990). *Binalarda rüzgar yükü kuralları, Türk Standartları*, Ankara. ix) Güncel Yazı,

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., (1998). Manyetik Alan Teorisi, Bilim ve Teknik, 63, 7, 3-5

Web Adresleri

Kaynakların A'dan Z'ye sıralanması bittikten sonra 1 punto kalınlıkta bir çizgi çekilerek, çizginin altından itibaren, internet kaynakları, siteden yararlanılan tarihle beraber yazılmalıdır.

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, <http://www.server.com/final/paper1.html>, (21.12.2005)

Broşür (Tarihsiz ve yazarsız):

» *Inside these doors: A guidebook of Elfreth's Alley homes* [Brochure]. (t.y.).Philadelphia: Elfreth's Alley Association.

Film

» Yönetmenin Soyadı, Yönetmenin Adının Baş Harfleri. (Yönetmen). (Yıl). *Filmin adı italik şekilde*. Prodüksiyon şehri: Prodüksiyon şirketi ismi.

» Huston, J. (Yönetmen/Senaryo Yazarı). (1941). *Malta Şahini* [Film]. U.S.: Warner.

» Metin içindeyse: (*Malta Şahini*, 1941) şeklinde gösterilir.

Fotoğraf

» Adams, Ansel. (1927). Monolith, the face of Half Dome, Yosemite National Park [Fotoğraf]. Art Institute, Chicago.

Metin içindeyse: (Adams, 1927) şeklinde gösterilir.

Görüşme

» Arroyo, Gloria Macapagal. (2003). A time for Prayer. Michael Schuman ile söyleşi. *Time*. 28 Temmuz 2003. Erişim Tarihi 13 Ocak 2004, <http://www.times.com/time/nation/article/0,8599,471205,00.html>

Rapor ve teknik makaleler

» Gencil Bek, M. (1998). Mediscape Turkey 2000 (Report No. 2). Ankara: BAYAUM.

Televizyon programı

» Long, T. (Yazar), ve Moore, S. D. (Yönetmen). (2002). Bart vs. Lisa vs. 3. Sınıf [Televizyon Dizisi]. B. Oakley ve J. Weinstein (Yapımcı), *Simpsonlar* içinde. Bölüm: 1403 F55079. Fox.

Metin içindeyse: (Simpsonlar, 2002) şeklinde gösterilir.

İletişim Bilgileri:

Anadolu Bil Meslek Yüksek Okulu Dergisi Yayın Koordinatörlüğü

İstanbul Aydın Üniversitesi

Beşyol Mahallesi, İnönü Caddesi, Nu: 38
Sefaköy, Küçükçekmece/İstanbul

Tel: 0535 354 64 73

Web Sayfası: <http://abmyod.aydin.edu.tr/>

E-posta: candanvarlik@aydin.edu.tr

Author's Guide

Author's may send their articles which are prepared in accordance with the below stated publishing and editorial principles, together with the "article presentation form" via e-mail to the provided addresses.

Providing the permissions of the authors (the main author or the rightful publishing house) is obligatory for the translated texts and articles as well.

The articles which are sent to their authors for further improvement and/or proofreading following the preliminary reviews and referee evaluations, must be edited accordingly and delivered back to the journal in one month at the latest.

On the other hand, the articles which are found to be conflicting with this guideline, will be returned to their authors for further proofreading and will not be issued.

Publishing Principles

1. The articles to be published in the journal cannot be published or presented elsewhere without the permission of the Editorial Board. The articles that are published, partially or as a whole, cannot be used elsewhere without citation. The journal only accepts original manuscripts which are not published, being reviewed for publication or accepted to be published previously. The authors of the related articles must build a consensus upon the name order.
2. The articles delivered to the journal are expected to be arranged according to American Psychological Association (APA) style regarding the references, footnotes and bibliography. The authors must consult the 6th edition of APA.
3. The articles that are published in the journal will be open for discussion from the date of publication till the next issue of the journal. The criticisms made for the articles will be published in the journal as well. The articles must not exceed 12 pages and they must

be handed as a disc or delivered via e-mail to the given addresses. The originally prepared manuscripts will be scaled down by 20 % while printing, thus the sizes of the figures and tables must be arranged accordingly. Also, the journal is printed black and white, therefore the photographs, images, figures or graphics within the text must not be colored.

4. The journal only accepts manuscripts which are not published, being reviewed for publication or accepted to be published previously.
5. The papers that are presented or to be presented in a scientific gathering such as symposium, congress or conference can be accepted for referee evaluation provided that they are not published.
6. The Editorial Board of the Journal delivers the article to three different referees. The articles are published at least with two positive referee reviews.
7. The manuscripts that are expected to be revised must be completed and resent to the Editorial Board within 30 days (including the posting time). Manuscripts that are sent within the specified period will be queued to be published in the next issue. Manuscript revision may also be evaluated by the referees who demanded the changes.
8. The approved articles are published one after another regarding the completion dates of their referee reports.
9. The manuscripts to be sent to the journal must be prepared as two copies. One of the two copies must be posted as a hard copy and the other must be delivered via e-mail. Both of the delivered copies (digital and hardcopy) must include a cover page which contains the names and the surnames of the author(s), the full title of their articles, their titles and the workplaces, work and mobile phones as well as e-mails.
10. The copyrights of the manuscripts which are accepted to be published following the evaluation process, are considered as transferred to Istanbul Aydin University.

11. Following the publication of the article, two copies of the related issue of the journal is delivered to the author. No royalty is payed to the authors.
12. The manuscripts which pass Referee Board and to be published with the purpose of sharing knowledge on a national and international basis, may be published depending on the website of the university.
13. The manuscripts sent to the journal are not be returned even if not to be published.

Editorial Principles

I. Types of Articles

The articles to be published in the journal are expected to be as follows;

- » Works related to original studies,
- » Works which explain application examples in a scientific way,
- » Works of collection presenting the deficiencies and evaluating the developments on a specific subject,
- » Scientific articles that are prepared using the results obtained from a thesis, where there is a scientific consistency partially or as a whole and in which the doctorate student and the advisor have worked together as collective authors.

II. Page Layout

A4 page size with 2 cm margins on left and right; 2.5 cm on up and 3 cm on the bottom of the page. The text must be justified and written with 1,5 space whereas the Turkish and English abstracts must be written with single space leaving an empty line between the paragraphs. The text, excluding the title, name of the figure or table for which the format is specified, must be written using Times New Roman font type in 12-point size in general.

III. Article Titles

The title of the article must reflect its content, must not exceed 70 characters. Authors must avoid redundancy; the title must be typed using Times New Roman font type in 20-point size with only the initial letter of the title capitalized. The title must be 6 cm below the upper page limit.

» The English Title of the Article

12-point size, **bold**, Times New Roman font type with only the initial letter of the first word capitalized.

IV. Author's name(s) and Address(es)

10 cm below the upper page limit, only the initials of the name and surname capitalized, Times New Roman in 12-point size, aligned to right and **bold**. In case there are more than one author name to be mentioned, each author's institution must be indicated as a footnote. The author responsible for correspondence must be indicated with an asterisk (*) and his/ her contact information such as institution, phone number and e-mail address must be given on the first page of the article as a footnote with 2 cm above the bottom page limit using 10-point size Times New Roman font type.

V. Scientifically standardized abbreviations should be preferred and explained where it is first mentioned.

VI. Abstract

The abstract must contain the purpose(s), methods, results and evaluations regarding the subject of the work and consist between 200-250 words. In this respect, the abstract must be able to give an idea about the work to the reader. Starting from 13 cm below the upper page limit, the abstract must be typed with single space using 12-point size Times New Roman font type in italics. The title of the abstract (Abstract) must be typed in bold leaving an empty line before the text.

VII. Keywords

Following the abstract part, at least 3 and at most 6 keywords must be given in order for the article subject to be classified. The keywords must be prioritized with 12-point size Times New Roman font type for Turkish and

11-point size and italics for English with only the “**Keywords**” typed in **bold**. There must be a blank space between the abstract and the keywords. Keywords must be typed in lower-case letters unless indicating a proper name.

VIII. Titles

» *English Title of the Article*

Only the initial letter capitalized; Times New Roman, 16-point size, bold and aligned to the left.

» *Main Title*

The introduction section must be directly related to the text itself without long background information. All main titles must be aligned to the left using 14-point size, bold, Times New Roman font type with only the initial letter of the title capitalized. Titles must not start with numbers or any kind of signs. Main titles must not have space before or after them and the main title must immediately be followed by the text (12-point size, Times New Roman) without an empty line.

» *Section Titles*

No empty space is required when main titles are to be followed by the section titles without a text. The section titles must be aligned to the left and written in 12-point size, Times New Roman font type in bold with only the initial letter of the first word capitalized. Section titles must be followed by the text without an empty line in between. However, any section title following a text must have an empty line before.

» *Sub-titles*

Sub-titles must be typed at the beginning of the text and separated from the text using a hyphen (-) after which must follow the text without a space. Sub-titles must be written in 12-point size italics using Times New Roman font type with only the initial letter of the first word capitalized.

IX. Figures

The figures included in the text must be centered on the page aligned with the text. The figures must be clear and understandable. The manuscripts will be scaled down by 20 % while printing thus the sizes of the figures

must be arranged accordingly. The drawings must either be prepared in a digital drawing software or if scanned the file must at least have 300dpi definition. The texts found in graphics, images and text boxes must not be smaller than a text written with 9-point size in Times New Roman font-type. The numbers and the names of the figures must be centered on the page, typed under the figure itself, following a single space with 12-point size italics in Times New Roman font-type with only the initial letter of the first word capitalized. There must be a single space before the figure, its title and after its title. The figures must be referred to within the text prior to the figure.

X. Images and Photographs

The images, photographs or special drawings included within the text must be scanned in 300 ppi (300 pixels per inch) with a 10 cm short edge in JPEG format, cited within the text and numbered together with figures.

XI. Tables and Equations

The tables included in the text must be centered on the page aligned with the text. The numbers and the names of the table must be typed above the table leaving a single space before and after as well as below the table using italics, 12-point size, Times New Roman font type; the title and the number must be centered with only the initial letter of the first word capitalized. Tables must certainly be referred to within the text beforehand. The contents of the tables lines and columns must be typed with Times New Roman font-type and in 12-point size. In case necessary the font size can be decreased down to 9-point size not exceeding text limits. The first line of the table, where the parameters and the names are found, must be closed by a 1.5-point size thick line from above and under. The table must be limited by adding an additional line under the last line of the table without using horizontal or vertical lines.

The equations to be written within the text must be typed using Microsoft Word Equation Editor and aligned to left with equals numbered within parentheses and aligned to the right.

XII. Symbols

In case the article contains a lot of symbols or they are required to be explained, symbols should be written in 11-point size italics with Times New Roman font type before the bibliography in accordance with international standards. Decimal demonstrations must be done with full stop“.” with no comma separating thousands. If required use space.

III. Bibliography

The reference system for the journal is American Psychologist Association (APA) 6th Edition. A work prepared in APA system must have a references section at the end. The page must begin with a title named “References” written in 14-point size Times New Roman with only the initial letter capitalized. Any work referred or quoted within the text must be cited in the references section.

The references content must be placed at the end of the text, aligned in an alphabetical order with Times New Roman, 11-point size with only the names of journals, books or symposiums written in *Italics* as shown in the following examples.

In case there is, the volume numbers must be typed in **bold** and issue numbers in regular characters. The names of the journals where national or international articles are taken must not be abbreviated and must be given in full.

» **Example:** Name of the journal should be written as Water Resources, not as Wat. Res.

Citation must be as follows within the text in a sentence...Smith (1980)... or ...(Smith, 1980; Adams, 1981) as well as (Smith et al., 1980) at the end of a sentence indicating the surname and publishing year of the work. For citing the works with two authors, the surnames of both authors must be mentioned as follows (Snell and Etre, 1971). In case there are more than two authors to be indicated in the citation then “et al.” abbreviation must be used, in parentheses (Li et al. 1998) or within a sentence ... Li et al. (1998)...

- The names of books, magazines or journals, films or TV programs must be written in italics.

- A new or technical term may be written in italics when it is mentioned for the first time in the text and with regular characters later on.

- The common expressions and abbreviations in English must be written in regular characters. Italics must not be used for emphasizing an expression more.

-Organization abbreviations: the first reference must include the full name clearly; the abbreviations can be used later on in case the reader is familiar with the concept.

Example: First reference: National Institute of Mental Health (NIMH),

Later on: (NIMH, 2015)

Place direct quotations that are 40 words, or longer, in a free-standing block of typewritten lines, and omit quotation marks. Use a smaller point size than the text itself (10 or 11) and add page number in parenthesis at the end of the quote.

Example:

According to Krishnamurti (1998),

(...) zamanın bir sonucu değildir. Dönüşüm sessiz, sakin, pasif bir zihnin sonucudur. Zihin bir sonuca odaklandığında, artık pasif değildir. İnsan dönüşmek istedikçe, değişmek istedikçe, olanı değiştirmek istedikçe, bir sonuca odaklanacaktır, bir sonucu arayacaktır. Zihin basit bir şekilde olanı anlamağa niyet etmek zorundadır. O zaman sakinleşebilir. Bu sakinlik içinde, insan olanı anlayabilir. Dolayısıyla bir dönüşüm olabilir (s.83).

Information based on personal conversations that are realized through e-mail, telephone, face to face communication and in other ways are cited within the text but not in references section.

Initial use of laws within a text:

For laws (statutes), the preferred form includes the name of the law and the year – e.g. (Child Abuse Prevention and Treatment Act of 1974). APA style requires anything cited briefly in the text (e.g. in

parentheses) should also have a complete listing in the References list. Belli koşulları sağlayan ve nüfus yoğunluğu fazla olan belediyelerde hizmetin daha etkin ve verimli şekilde verilebilmesi amacıyla Yapı Kontrol Müdürlükleri kurulmuştur (Belediye Kanunu [BK], 2005:Madde 48).

Repeated use of laws in a text:

Belediyeler 5393 sayılı yasanın kendilerine vermiş oldukları yetki çerçevesinde yapacakları işlerle ilgili olarak yönetmelikler çıkarırlar ([BK], 2005:Madde 48).

Bibliography should be prepared as follows:

National – International Articles

- » Ishidate, M., Sofuni, T., Yoshikawa, K., Hayashi, M., Nohmi, T., Sawada, M., Matsuoka, A., (1984). Primary mutagenicity screening of food additives currently used in Japan. *Food and Chemical Toxicology*, 22(8), 623-636.
- » Pandey, A. K., Kumar, P., Singh, P., Tripathi, N. N., Bajpai, V. K., (2017). Essential oils: Sources of antimicrobials and food preservatives. *Microbiology*, 7: 2161. doi: 10.3389/fmicb.
- » Gezgin, S., (2009). Medyanın sorumluluğu (Türk Alman ilişkileri Örneğinde). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 1: 44-54.

» National – International Papers

- » Yılmaz, A., Brown, O. and Nelson, H., (1998). *Magnetic fields*, Proceedings, 5th Conference, Electronics, 117-143, Sydney, A.

National – International Books

- » Yılmaz, A., Brown, O. and Nelson, H., (1998). *Magnetic fields*, 295, Mc. Graw Press, London.

Sections from Books

- » Sensoy, T., (1998). *Magnetic fields*, in Reinhardt, M, eds, Physics, Mc. Graw HM Press, 2-5, Oxford, UK.

Translated Books

» Ong, W.J (1995). *Sözlü ve Yazılı Kültür. Sema Postacıoğlu* (Çev.). 136, Metis Yayınevi. İstanbul

Edited Books

» Çebi, M.(Ed).(2003). *Medya Etki Araştırmaları* 142, Alternatif Yayınevi. Ankara.

Sections from Edited Books

» Keeplinger. H,M(2003). *Etki Kavramının Sınırları*. Murat Çebi (Ed.), Medya Etki Araştırmaları 142, Alternatif Yayınevi. Ankara.

Journal Articles

» Gezgin, S. (2009). Medyanın Sorumluluğu (Türk Alman ilişkileri Örneğinde). İstanbul Aydın Üniversitesi / Sosyal Bilimler Dergisi, 1, 44-54

Unpublished Theses, Papers

Arvas, İ.S (2010). *Cumhuriyet Döneminde Basında Etik Bağlamda Ortaya Konulan Uygulamalar ve Bir Meslek Örgütü: Basın Konseyi*. (Unpublished Doctorate thesis) İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Law and Regulations

» *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası* (1982), Kanun No:2709, Resmi Gazete: 09.11.1982/17863.

» *Yapı Denetimi Hakkında Kanun* (2001), Kanun No:4708, Resmi Gazete: 13.07.2001/24461.

» *Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği* (2008), Kanun No:4708, Resmi Gazete: 05.02.2008/26778.

Online Articles

» Koloğlu, O. (1999). *Medya, Devlet ve Sermaye*. <http://dorduncukuvvetmedya.com>

Printed Scientific Reports

» Yılmaz, A., Brown, O. and Nelson, H., eds. (1998). Magnetic fields, J., Technical Report, ICTP TRIL Programme, 12, Trieste.

Vocational, Technical Reports

» Yılmaz, A., Brown, O. and Nelson, H., eds. (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, Teknik Rapor 5, CEV Vakfı, İstanbul.

Theses

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, Doktora tezi, AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Standards

» TS920, (1990). *Binalarda rüzgar yükü kuralları*, Türk Standartları, Ankara. ix) Güncel Yazı

» Yılmaz, A., Brown, O. and Nelson, H., (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, Bilim ve Teknik, 63, 7, 3-5

Online Sources

Following the alphabetical order of the sources, online sources must be indicated below a 1-point size line together with the date the source was used.

» Yılmaz, A., Brown, O. and Nelson, H., (1998). Manyetik Alan Teorisi, <http://www.server.com/final/paper1.html>, (21.12.2005)

Booklets (no date, no author):

» *Inside these doors: A guidebook of Elfreth's Alley homes* [Brochure]. (t.y.). Philadelphia: Elfreth's Alley Association.

Film

» Director's Surname, Director's Initials. (Director). (Year). *Name of the film in italics*. Production city: Production company name.

» Huston, J. (Director/Scriptwriter). (1941). *Malta Şahini* [Film]. U.S.: Warner.

Within the text: ...(Malta Şahini, 1941)...

Photograph

- » Adams, Ansel. (1927). Monolith, the face of Half Dome, Yosemite National Park [Fotoğraf]. Art Institute, Chicago.
- » Within the text: ...(Adams, 1927)...

Dialogue

- » Arroyo, Gloria Macapagal. (2003). A time for Prayer. Michael Schuman ile söyleşi. *Time*. 28 Temmuz 2003. Erişim Tarihi 13 Ocak 2004, <http://www.times.com/time/nation/article/0,8599,471205,00.html>

Report and technical articles

- » Gencil Bek, M. (1998). Mediscap Turkey 2000 (Report No. 2). Ankara: BAYAUM.

TV Show

- » Long, T. (Author), and Moore, S. D. (Director). (2002). Bart vs. Lisa vs. 3 Grade [TV Series]. B. Oakley and J. Weinstein (Producer), *Simpsons*. Episode: 1403 F55079. Fox.

Within the text: ...(Simpsons, 2002)...

Contact Information:

Anadolu Bil Meslek Yüksek Okulu Dergisi Editorial Board

Istanbul Aydin University
Beşyol Mahallesi, İnönü Caddesi, No: 38
Sefaköy, Küçükçekmece/Istanbul

Tel: 0535 354 64 73

Web: <http://abmyod.aydin.edu.tr/>

E-mail: candanvarlik@aydin.edu.tr

KÜTÜPHANE VE BİLGİ MERKEZİMİZ 7/24 HİZMET VERİYOR

56.000
Basılı Kaynak

1.000.000
E-Kaynak

Engelsiz
Kütüphane

Mobil
Uygulamalar

24/7

- Kütüphane 7/24/365 gün hep açık
- 75.000 aylık kullanıcı
- Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi için çizim salonları
- Kafeterya

instagram: kutuphaneiau

twitter.com/iaukutuphane

facebook.com/iaukutuphane